

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΟΡΙΣΜΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ	7
Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	7
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	8
Στροφή στην παγκόσμια πολιτική.	8
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΙΔΙΟΜΟΡΦΙΑ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ	8
Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	8
Λένιν ΒΙ. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	8
7. Μαρξισμός ή προυντονισμός;	8
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	9
Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο σημερινός πόλεμος είναι πόλεμος ιμπεριαλιστικός.	9
Πόλεμος και επανάσταση.	9
ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ (ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ)	9
Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	9
ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΚΟ ΥΠΕΡΚΕΡΔΟΣ	10
Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.	10
Ο ιμπεριαλισμός και η διάσπαση του σοσιαλισμού.	10
ΥΠΕΡΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ	10
Λένιν ΒΙ. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	10
7. Μαρξισμός ή προυντονισμός;	10
ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	10
Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	11
ΑΙΤΙΑ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	11
Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	11
ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΩΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ	11

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	11
Λένιν ΒΙ (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές, Εκδόσεις Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή. Σχετικά με τη γελοιογραφία του μαρξισμού	11 11
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα. Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο σημερινός πόλεμος είναι πόλεμος ιμπεριαλιστικός.	12 12
ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΧΟΥΦΤΑ ΚΑΙ ΥΠΕΡΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	12
Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	12
Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή. Ο ιμπεριαλισμός και η διάσπαση του σοσιαλισμού.	13 13
Λένιν ΒΙ. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα. 7. Μαρξισμός ή προυντονισμός;	13 13
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα. Το ζήτημα της ειρήνης Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο πόλεμος ανάμεσα στους μεγαλύτερους δουλκτύτες για τη διατήρηση και τη στερέωση της δουλείας. Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης. Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης. Πόλεμος και επανάσταση.	13 13 13 14 15 15
ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΕΣ – ΜΙΣΟΦΕΟΥΔΑΡΧΕΣ	15
Λένιν ΒΙ. (2006). Για το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των εθνών. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα. Η σοσιαλιστική επανάσταση και το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των εθνών (Θέσεις), παρ. 6. Τρεις τύποι χωρών σχετικά με την αυτοδιάθεση των εθνών.	15 15
Λένιν ΒΙ. (2006). Η σοσιαλιστική επανάσταση και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των εθνών. (Θέσεις). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα 9. Η στάση της σοσιαλδημοκρατίας της Ρωσίας και της Πολωνίας και η στάση της ΙΙ Διεθνούς απέναντι στην αυτοδιάθεση.	16 16
Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	16
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα. Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο πόλεμος ανάμεσα στους μεγαλύτερους δουλκτύτες για τη διατήρηση και τη στερέωση της δουλείας.	17 17
Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή. Ο ιμπεριαλισμός και η διάσπαση του σοσιαλισμού.	17 17
ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΕΣ – ΚΟΥΡΕΛΟΥΔΕΣ	17
Λένιν ΒΙ. (1915). Ιμπεριαλισμός και Σοσιαλισμός στην Ιταλία/Imperialism and Socialism in Italy. Lenin Collected Works, Progress Publishers, [197[4]], Moscow, Volume 21, p. 357-366. marxists.org (μετ. Δ. Περδίκης)	17

Λένιν ΒΙ. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	18
8. Το ιδιαίτερο και το γενικό στη θέση των Ολλανδών και των Πολωνών σοσιαλδημοκρατών διεθνιστών	18
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	18
Δώδεκα σύντομες θέσεις για την υποστήριξη από μέρους του Γκ. Γκρόλιχ της υπεράσπισης της πατρίδας.	18
ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΑΣΤΙΣΜΟΣ, ΟΠΟΡΤΟΥΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΣΟΒΙΝΙΣΜΟΣ	19
Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	19
Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.	19
Ο ιμπεριαλισμός και η διάσπαση του σοσιαλισμού.	19
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	20
Κάτω από ξένη σημαία	20
Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο σοσιαλσοβινισμός είναι ολοκληρωμένος οπορτουνισμός.	20
Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Η ενότητα με τους οπορτουνιστές είναι η συμμαχία των εργατών με τη 'δική τους' εθνική αστική τάξη και διάσπαση της διεθνούς επαναστατικής εργατικής τάξης.	20
ΕΞΑΡΤΗΣΗ	21
Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	21
Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.	21
Σχετικά με τη γελοιογραφία του μαρξισμού και τον 'ιμπεριαλιστικό οικονομισμό'.	21
Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.	22
Στροφή στην παγκόσμια πολιτική.	22
Λένιν Β.Ι. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την εθνική αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	22
7. Μαρξισμός ή Προυντονισμός	22
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	23
Στροφή στην παγκόσμια πολιτική.	23
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ	23
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	23
Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης.	23
ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ (ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ)	23
Λένιν ΒΙ. (2006). Κριτικά σημειώματα πάνω στο εθνικό ζήτημα. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	23
1. Οι φιλελεύθεροι και οι δημοκράτες στο ζήτημα των γλωσσών.	23
3. Το εθνικιστικό σκιάχτρο του 'αφομοιωτισμού'.	24
4. Η 'πολιτιστική εθνική αυτονομία.	24
5. Η ισοτιμία των εθνών και τα δικαιώματα της εθνικής μειονότητας.	24
6. Συγκεντροποίηση και αυτονομία	24

Λένιν ΒΙ. (2006). Για το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των εθνών. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	25
1. Τι είναι η αυτοδιάθεση των εθνών;	25
4. Ο 'πρακτικισμός' στο εθνικό ζήτημα	25
5. Η φιλελεύθερη αστική τάξη και οι οπορτουνιστές σοσιαλιστές. Στο εθνικό ζήτημα.	26
Λένιν ΒΙ. (2006). Η σοσιαλιστική επανάσταση και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των εθνών. (Θέσεις). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	26
1. Ο ιμπεριαλισμός, ο σοσιαλισμός και η απελευθέρωση των καταπιεζόμενων εθνών	27
2. Η σοσιαλιστική επανάσταση και η πάλη για τη δημοκρατία	27
3. Η σημασία του δικαιώματος αυτοδιάθεσης και η σχέση του προς την ομοσπονδία	27
4. Ο προλεταριακός – επαναστατικός τρόπος τοποθέτησης του ζητήματος αυτοδιάθεσης των εθνών	28
6. Τρεις κατηγορίες χωρών σχετικά με την αυτοδιάθεση των εθνών	28
Λένιν ΒΙ. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	28
1. Ο σοσιαλισμός και η αυτοδιάθεση των εθνών	29
7. Μαρξισμός ή προυντονισμός;	29
10. Η εξέγερση της Ιρλανδίας του 1916	30
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	31
Το ζήτημα της ειρήνης	31
Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Σχετικά με το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των εθνών	31
ΤΥΠΟΙ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ (ΠΕΡΙΟΔΟΛΟΓΗΣΗ)	31
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	32
Κάτω από ξένη σημαία	32
(ΞΑΝΑ)ΜΟΙΡΑΣΜΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ	32
Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.	32
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	33
Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης.	33
Πόλεμος στον καπιταλισμό (ιμπεριαλισμό)	33
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	33
Πόλεμος και επανάσταση.	33
ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.	34
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	34
Το ζήτημα της ειρήνης	34
Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο πόλεμος ανάμεσα στους μεγαλύτερους δουλκοκτύτες για τη διατήρηση και τη στερέωση της δουλείας.	34
Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. 'Ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα (συγκεκριμένα: με βία) μέσα'.	35
Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης.	35
Πόλεμος και επανάσταση.	35
ΔΙΚΑΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ	36

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	36
Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Η διαφορά ανάμεσα στον επιθετικό και στον αμυντικό πόλεμο.	36
Προς τον Γκ. Ε. Ζινόβιεφ.	36
Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης.	36
 ΑΜΥΝΤΙΚΟΣ Η ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ	 36
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	37
Ανοιχτό γράμμα προς τον Μπόρις Σουβάριν.	37
 ΓΙΑ ΤΟΝ ΔΥΝΑΜΙΚΑ ΔΙΑΠΛΕΚΟΜΕΝΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ	 37
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	37
Για την μπροσούρα του Γιούνιους.	37
 ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ ΜΙΚΡΩΝ ΠΛΟΥΣΙΩΝ ΧΩΡΩΝ	 38
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	38
Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης	38
 ΤΟ ‘ΜΙΚΡΟΤΕΡΟ ΚΑΚΟ’	 38
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	38
Τα καθήκοντα της επαναστατικής σοσιαλδημοκρατίας στον ευρωπαϊκό πόλεμο	38
Προς τον Α. Γκ. Σλιαπνίκοφ.	39
 ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΤΤΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΟΥ ΣΤΟΝ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ	 39
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	39
Για την ήττα της κυβέρνησης της χώρας σου στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο.	39
Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Για την ήττα της κυβέρνησης της ‘χώρας σου’ στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο.	41
 ΠΑΣΙΦΙΣΜΟΣ. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ (ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΗ) ΕΙΡΗΝΗΣ.	 41
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	41
Το ζήτημα της ειρήνης	41
Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Η στάση των σοσιαλιστών απέναντι στους πολέμους.	42
Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Για τον πασιφισμό και το σύνθημα της ειρήνης	42
Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης.	42
Για τη χωριστή ειρήνη.	44
Πασιφισμός αστικός και πασιφισμός σοσιαλιστικός. Άρθρο (ή Κεφάλαιο) ΙV. Το Τσίμερβαλντ σε σταυροδρόμι.	44
Πόλεμος και επανάσταση.	45
 ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	 45
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	45
Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης.	45

ΑΝΙΣΟΜΕΤΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ	46
Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.	46
Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης	46
Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης	46

Εισαγωγή

Το παρόν αποτελεί μια συλλογή λενινιστικών παραθεμάτων για το ζήτημα του ιμπεριαλισμού, της ιμπεριαλιστικής εκμετάλλευσης και καταπίεσης, της εθνικής εξάρτησης, αλλά και των πολέμων, δίκαιων και άδικων, ιμπεριαλιστικών και για την εθνική αυτοδιάθεση ή επαναστατικών, που είναι δυνατοί κατά το – σύμφωνα με τον Λένιν – ιμπεριαλιστικό στάδιο του καπιταλισμού.

Ευελπιστούμε να αξιοποιηθεί στη μελέτη της λενινιστικής σκέψης για τα παραπάνω ζητήματα, αλλά και στην ανάλυση της σημερινής ιστορικής συγκυρίας, μέσω της δημιουργικής ανάπτυξης της μαρξιστικής και λενινιστικής θεωρίας.

Σε καμία περίπτωση δε συνιστούμε στον αναγνώστη να αρκεστεί στα παραθέματα που συλλέξαμε. Αντίθετα, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει με προσοχή, και ανατρέχοντας στις πηγές, ώστε η ερμηνεία τους να λάβει υπόψη τα συγκείμενα, και το ιστορικό τους πλαίσιο.

Τα παραθέματα είναι σε πλάγια γράμματα, και τυχόν τονισμοί με έντονα γράμματα ή σχόλια είναι δική μας ευθύνη.

Πηγές των παραθεμάτων είναι οι εξής εκδόσεις:

[Λένιν ΒΙ. \(2009\). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού \(εκλαϊκευτική μελέτη\). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.](#)

[Λένιν ΒΙ. \(1987\). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.](#)

[Λένιν ΒΙ. \(2006\). Για το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των εθνών. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.](#)

[Λένιν ΒΙ. \(2006\). Κριτικά σημειώματα πάνω στο εθνικό ζήτημα. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.](#)

[Λένιν ΒΙ. \(2006\). Η σοσιαλιστική επανάσταση και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των εθνών. \(Θέσεις\). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.](#)

[Λένιν ΒΙ. \(2006\). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.](#)

[Λένιν ΒΙ. \(2013\). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.](#)

Ορισμός ιμπεριαλισμού

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

σελ. 103

«Αν θα χρειαζόταν να δοθεί ένας όσο το δυνατό πιο σύντομος ορισμός του ιμπεριαλισμού, θα έπρεπε να πούμε ότι ο ιμπεριαλισμός είναι το μονοπωλιακό στάδιο του καπιταλισμού.

[...] ορισμό του ιμπεριαλισμού που θα περιέκλειε τα παρακάτω πέντε βασικά του γνωρίσματα: 1) συγκέντρωση της παραγωγής και του κεφαλαίου, που έχει φτάσει σε τέτοια υψηλή βαθμίδα ανάπτυξης, ώστε να δημιουργεί μονοπώλια που παίζουν αποφασιστικό ρόλο στην οικονομική ζωή· 2) συγχώνευση του τραπεζικού κεφαλαίου με το βιομηχανικό και δημιουργία μιας χρηματιστικής ολιγαρχίας πάνω στη βάση αυτού του «χρηματιστικού κεφαλαίου»· 3) εξαιρετικά σπουδαία σημασία αποκτάει η εξαγωγή κεφαλαίου, σε διάκριση από την εξαγωγή εμπορευμάτων· 4) συγκροτούνται διεθνείς μονοπωλιακές ενώσεις των καπιταλιστών, οι οποίες μοιράζουν τον κόσμο· και 5) έχει τελειώσει το εδαφικό μοίρασμα της γης ανάμεσα στις μεγάλες καπιταλιστικές Δυνάμεις.»

Τέλος, μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ο Λένιν παρατήρησε τη μετάβαση του ιμπεριαλισμού στην επιμέρους φάση του κρατικομονοπωλιακού καπιταλισμού. Παραθέτουμε από τον [Πρόλογο στη ρωσική έκδοση του 1917 του Κράτους και Επανάσταση:](#)

«Το ζήτημα του κράτους αποχτάει σήμερα ιδιαίτερη σπουδαιότητα και από θεωρητική και από πραχτική - πολιτική άποψη. Ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος επιτάχυνε και όξυνε εξαιρετικά το προτσές της μετατροπής του μονοπωλιακού καπιταλισμού σε κρατικομονοπωλιακό καπιταλισμό.»

σελ. 142

«Είδαμε ότι σύμφωνα με την οικονομική του ουσία, ο ιμπεριαλισμός είναι μονοπωλιακός καπιταλισμός»

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Στροφή στην παγκόσμια πολιτική.

σελ. 315

«Ο παγκόσμιος καπιταλισμός που στα 1860-1870 ήταν πρωτοπόρα και προοδευτική δύναμη του ελεύθερου ανταγωνισμού και που στις αρχές του 20ού αιώνα μετεξελίχτηκε σε μονοπωλιακό καπιταλισμό, δηλαδή σε ιμπεριαλισμό, έκανε στη διάρκεια του πολέμου ένα σημαντικό βήμα μπρος, όχι μόνο προς μια ακόμη μεγαλύτερη συγκέντρωση του χρηματιστικού κεφαλαίου αλλά και προς τη μετατροπή του σε κρατικό καπιταλισμό.»

σελ. 317-318

«Εμείς νομίζουμε ότι θα ήταν μέγιστος παραλογισμός αν οι επαναστάτες σοσιαλδημοκράτες άρχιζαν να παραιτούνται από την πάλη για μεταρρυθμίσεις γενικά, μαζί και για 'κρατική οικοδόμηση'. Ακριβώς όμως τώρα η Ευρώπη ζει μια τέτοια στιγμή που πρέπει πιο πολύ απ' ό,τι συνήθως να θυμόμαστε την αλήθεια ότι οι μεταρρυθμίσεις είναι παράγωγο προϊόν της επαναστατικής ταξικής πάλης. Γιατί στην ημερήσια διάταξη – όχι από θέληση δική μας, όχι εξαιτίας των σχεδίων κάποιου αλλά εξαιτίας της αντικειμενικής πορείας των πραγμάτων – έχει μπει η λύση των μεγάλων ιστορικών ζητημάτων με την άμεση βία των μαζών που δημιουργεί καινούρια βάρη και όχι με συναλλαγές πάνω στη βάση του παλιού που έχει σαπίσει και πεθαίνει.»

Ιστορική ιδιομορφία καπιταλιστικού ιμπεριαλισμού

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

σελ. 96

«Η αποικιακή πολιτική και ο ιμπεριαλισμός υπήρχαν και πριν το νεότερο στάδιο του καπιταλισμού και μάλιστα πριν από τον καπιταλισμό. Η Ρώμη που στηριζόταν στη δουλεία, ακολουθούσε αποικιακή πολιτική και εφάρμοζε τον ιμπεριαλισμό. Οι 'γενικοί' όμως συλλογισμοί για τον ιμπεριαλισμό, που ξεχνούν ή βάζουν σε δεύτερη μοίρα τη ριζική διαφορά των κοινωνικοοικονομικών σχηματισμών, μετατρέπονται αναπότρεπτα στην πιο τιποτένια χυδαιότητα ή σε κομπασμό, όπως η σύγκριση της 'μεγάλης Ρώμης με τη μεγάλη Βρετανία'. Ακόμη και η καπιταλιστική αποικιακή πολιτική των προηγούμενων σταδίων του καπιταλισμού διαφέρει ουσιαστικά από την αποικιακή πολιτική του χρηματιστικού κεφαλαίου.»

σελ. 144

«Τα μονοπώλια, η ολιγαρχία, η τάση προς την κυριαρχία στη θέση των τάσεων προς την ελευθερία, η εκμετάλλευση ολόένα και μεγαλύτερου αριθμού μικρών η αδύνατων εθνών από μια μικρή χούφτα πλουσιότητα ή ισχυρότητα έθνη – όλα αυτά γέννησαν τα διακριτικά γνωρίσματα του ιμπεριαλισμού, που μας αναγκάζουν να τον χαρακτηρίσουμε σαν παρασιτικό καπιταλισμό ή καπιταλισμό που σαπίζει.»

σελ. 147

«Απ' όσα είπαμε πιο πάνω για την οικονομική ουσία του ιμπεριαλισμού βγαίνει ότι πρέπει να τον χαρακτηρίσουμε μεταβατικό ή, πιο σωστά, σαν καπιταλισμό που πεθαίνει.»

Λένιν ΒΙ. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

7. Μαρξισμός ή προντονισμός;

σελ. 144

«Ο Μαρξ και ο Ένγκελς δεν έζησαν να δουν τον ιμπεριαλισμό. Τώρα έχει διαμορφωθεί ένα σύστημα μιας χούφτας (5 - 6 τον αριθμό) 'μεγάλων' ιμπεριαλιστικών δυνάμεων, που η καθεμιά τους καταπιέζει ξένα έθνη και η καταπίεση αυτή είναι μια από τις πηγές για ν' αναβάλλεται τεχνητά η πτώση του καπιταλισμού, να υποστηρίζεται τεχνητά ο οιορτονισμός και ο σοσιαλσωβινισμός των ιμπεριαλιστικών Δυνάμεων που κυριαρχούν στον κόσμο.»

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο σημερινός πόλεμος είναι πόλεμος ιμπεριαλιστικός.

σελ. 106-107

«Ο ιμπεριαλισμός είναι η ανώτατη βαθμίδα ανάπτυξης του καπιταλισμού, στην οποία έφτασε μόλις τον 20ό αιώνα. Ο καπιταλισμός δεν χωράει πια στα στενά πλαίσια των εθνικών κρατών, που χωρίς το σχηματισμό τους δεν μπορούσε να ανατρέψει τη φεουδαρχία. Ο καπιταλισμός έχει αναπτύξει σε τέτοιο βαθμό τη συγκέντρωση ώστε τα συνδικάτα, τα τραστ, οι ενώσεις των καπιταλιστών-δισεκατομμυριούχων έχουν βάλει στο χέρι ολόκληρους κλάδους της βιομηχανίας και σχεδόν όλη η υδρόγειος έχει μοιραστεί ανάμεσα στους 'μεγιστάνες του κεφαλαίου' είτε με τη μορφή των αποικιών είτε με το τύλιγμα των ξένων χωρών σε χιλιάδες νήματα της οικονομικής εκμετάλλευσης. Το ελεύθερο εμπόριο και ο συναγωνισμός έχουν αντικατασταθεί από την τάση προς το μονοπώλιο, προς την κατάκτηση εδαφών για επένδυση κεφαλαίων, για εξαγωγή πρώτων υλών κτλ. Από απελευθερωτής των εθνών, όπως ήταν ο καπιταλισμός στην πάλη ενάντια στη φεουδαρχία, ο ιμπεριαλιστικός καπιταλισμός έγινε ο μεγαλύτερος καταπιεστής των εθνών. Ο καπιταλισμός από προοδευτικός που ήταν έγινε τώρα αντιδραστικός, ανέπτυξε σε τέτοιο βαθμό τις παραγωγικές δυνάμεις που η ανθρωπότητα πρέπει είτε να περάσει στο σοσιαλισμό είτε επί χρόνια ή και επί δεκαετίες να υφίσταται την πάλη των 'μεγάλων' Δυνάμεων για την τεχνητή διατήρηση του καπιταλισμού μέσω των αποικιών, των μονοπωλίων, των προνομίων και της κάθε λογής καταπίεσης.»

Πόλεμος και επανάσταση.

σελ. 337

«Από την άλλη μεριά, ενάντια σ' αυτήν την ομάδα, αγγλογαλλική κυρίως, πρόβαλε μια άλλη ομάδα καπιταλιστών ακόμη πιο αρπακτική, ακόμη πιο ληστρική – η ομάδα αυτών που ήρθαν στο τραπέζι των καπιταλιστικών φαγητών όταν οι θέσεις ήταν πιασμένες μα που έμπασαν στην πάλη νέες μεθόδους ανάπτυξης της καπιταλιστικής παραγωγής, καλύτερη τεχνική, απαράμιλλη οργάνωση, που μετατρέπεται τον παλιό καπιταλισμό, τον καπιταλισμό της εποχής του ελεύθερου συναγωνισμού σε καπιταλισμό των γιγάντιων τραστ, καπιταλιστικών συνδικάτων, καρτέλ. Η ομάδα αυτή εισήγαγε την αρχή της κρατικοποίησης της καπιταλιστικής παραγωγής, της συνένωσης της γιγάντιας δύναμης του καπιταλισμού με τη γιγάντια δύναμη του κράτους σε ένα μηχανισμό που συνενώνει δεκάδες εκατομμύρια ανθρώπους σε μια οργάνωση του κρατικού καπιταλισμού

Μονοπώλιο (κοινωνικοποίηση και ανταγωνισμός)

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

σελ. 23

«Πριν από μισό αιώνα, όταν ο Μαρξ έγραφε το Κεφάλαιό του, η καταπληκτική πλειοψηφία των οικονομολόγων θεωρούσε τον ελεύθερο συναγωνισμό 'φυσικό νόμο'. Η επίσημη επιστήμη προσπάθησε με τη συνωμοσία της σιωπής να σκοτώσει το έργο του Μαρξ, που απόδειχνε με τη θεωρητική και ιστορική ανάλυση του καπιταλισμού ότι ο ελεύθερος συναγωνισμός γεννάει τη συγκέντρωση της παραγωγής, και αυτή η συγκέντρωση σε μια ορισμένη βαθμίδα της ανάπτυξής της οδηγεί στο μονοπώλιο.»

σελ. 29-30

«Ο συναγωνισμός μετατρέπεται σε μονοπώλιο. Το αποτέλεσμα είναι μια τεράστια πρόοδος στην κοινωνικοποίηση της παραγωγής. Ιδιαίτερα κοινωνικοποιείται και η διαδικασία των τεχνικών εφευρέσεων και τελειοποιήσεων. Αυτό ποια δεν είναι καθόλου ο παλιός ελεύθερος συναγωνισμός των σκόρπιων και άγνωστων μεταξύ τους εργοστασιαρχών, που παράγουν για την κατανάλωση σε μια άγνωστη αγορά. Η συγκέντρωση έφτασε στο σημείο που μπορεί να γίνει ένας κατά προσέγγιση υπολογισμός όλων των πηγών πρώτων υλών [...] σε μια δοσμένη χώρα και ακόμη, όπως θα δούμε, σε μια σειρά χώρες σ' όλο τον κόσμο. [...] Ο καπιταλισμός στο ιμπεριαλιστικό του στάδιο οδηγεί άμεσα στην πιο ολόπλευρη κοινωνικοποίηση της παραγωγής, τραβάει, μπορούμε να πούμε, τους καπιταλιστές παρά τη θέλησή τους και τη συνείδησή τους, σε κάποια νέα κοινωνική κατάσταση πραγμάτων, που είναι μεταβατική από την πλήρη ελευθερία του συναγωνισμού προς την πλήρη κοινωνικοποίηση.»

σελ. 102

«Ο ιμπεριαλισμός εμφανίστηκε σαν παραπέρα ανάπτυξη και άμεση συνέχιση των βασικών ιδιοτήτων του καπιταλισμού γενικά. Ο καπιταλισμός όμως έγινε καπιταλιστικός ιμπεριαλισμός μόνο σε ορισμένη, πολύ υψηλή βαθμίδα της ανάπτυξής του, όταν μερικές βασικές ιδιότητες του καπιταλισμού άρχισαν να μετατρέπονται στο αντίθετό τους, όταν διαμορφώθηκαν και φανερώθηκαν σ' όλη τη γραμμή τα χαρακτηριστικά της μεταβατικής εποχής από τον καπιταλισμό σ' ένα ανώτερο κοινωνικοοικονομικό καθεστώς. Το βασικό σε αυτή τη διαδικασία από οικονομική άποψη είναι η αντικατάσταση του καπιταλιστικού ελεύθερου συναγωνισμού από τα καπιταλιστικά μονοπώλια. Ο ελεύθερος συναγωνισμός είναι η βασική ιδιότητα του καπιταλισμού και της εμπορευματικής παραγωγής γενικά. Το μονοπώλιο είναι η άμεση αντίθεση του ελεύθερου συναγωνισμού. [...] Ταυτόχρονα, τα μονοπώλια, ξεπηδώντας από τον ελεύθερο συναγωνισμό, δεν τον καταργούν, μα υπάρχουν πάνω σ' αυτόν και δίπλα σ' αυτόν, γεννώντας έτσι μια σειρά εξαιρετικά οξείες και βίαιες αντιθέσεις, προστριβές, συγκρούσεις. Το μονοπώλιο είναι πέρασμα από τον καπιταλισμό σε ένα ανώτερο σύστημα.»

σελ. 115

«Το μονοπώλιο αυτό είναι καπιταλιστικό, δηλ. αναπτύχθηκε μέσα από τον καπιταλισμό και βρίσκεται μέσα στις γενικές συνθήκες του καπιταλισμού, της εμπορευματικής παραγωγής, του συναγωνισμού, σε μόνιμη και αδιάξοδη αντίθεση μ' αυτές τις γενικές συνθήκες. Παρ' όλα όμως αυτά, και το καπιταλιστικό μονοπώλιο, όπως και κάθε μονοπώλιο, γεννάει αναπόφευκτα την τάση προς τη στασιμότητα και το σάπισμα. Στο βαθμό που καθορίζονται, έστω και προσωρινά, μονοπωλιακές τιμές, στον ίδιο βαθμό εξαφανίζονται ως ένα ορισμένο σημείο τα κίνητρα για την τεχνική και συνεπώς και για κάθε άλλη πρόοδο και κίνηση προς τα μπρος· στον ίδιο βαθμό παρουσιάζεται σε συνέχεια και η οικονομική δυνατότητα να συγκρατηθεί τεχνητά η τεχνική πρόοδος.»

Μονοπωλιακό υπερκέρδος

Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.

Ο ιμπεριαλισμός και η διάσπαση του σοσιαλισμού.

σελ. 113

«Δεύτερο. Γιατί το μονοπώλιο της Αγγλίας εξηγεί τη νίκη του ομορτονισμού (προσωρινά) στην Αγγλία; Επειδή το μονοπώλιο δίνει υπερκέρδος, δηλαδή πρόσθετο κέρδος πάνω από το κανονικό από το συνηθισμένο σ' όλο τον κόσμο, καπιταλιστικό κέρδος.»

Υπερεκμετάλλευση

Λένιν ΒΙ. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

7. Μαρξισμός ή προντονισμός;

σελ. 145-146

«Σημασία δεν έχει αν πριν από τη σοσιαλιστική επανάσταση θα απελευθερωθεί το 1/50 ή το 1/100 των μικρών εθνών, σημασία έχει ότι στην ιμπεριαλιστική εποχή, εξαιτίας αντικειμενικών αιτιών, το προλεταριάτο χωρίστηκε σε δύο διεθνή στρατόπεδα, από τα οποία το ένα έχει διαφθαρεί με τα ψίχουλα που πέφτουν από το τραπέζι της κεφαλαιοκρατίας των μεγάλων Δυνάμεων – ανάμεσα στ' άλλα κι από τη διπλή και ή τριπλή εκμετάλλευση των μικρών εθνών – ενώ το άλλο δεν μπορεί ν' απελευθερωθεί το ίδιο, χωρίς να απελευθερώσει τα μικρά έθνη, χωρίς να διαπαιδαγωγεί τις μάζες με αντισοβινιστικό πνεύμα, δηλ. με πνεύμα ενάντια στις προσαρτήσεις, δηλ. με το πνεύμα της 'αυτοδιάθεσης'.»

Χρηματιστικό κεφάλαιο

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

σελ. 63

«Το χρηματιστικό κεφάλαιο, που είναι συγκεντρωμένο σε λίγα χέρια και ασκεί πραγματικό μονοπώλιο, βγάζει τεράστια και διαρκώς αυξανόμενα κέρδη από την ίδρυση εταιρειών, από την έκδοση χρεογράφων, από κρατικά δάνεια κλπ., σταθεροποιώντας την κυριαρχία της χρηματιστικής ολιγαρχίας, επιβάλλοντας σ' όλη την κοινωνία ένα φόρο υποτέλειας προς τους μονοπωλητές.»

σελ. 70

«Χαρακτηριστικό του καπιταλισμού γενικά είναι ότι χωρίζει την ιδιοκτησία του κεφαλαίου από τη χρησιμοποίηση του κεφαλαίου στην παραγωγή, ότι χωρίζει το χρηματικό κεφάλαιο από το βιομηχανικό ή το παραγωγικό, ότι χωρίζει τον εισοδηματία που ζει μόνο από το εισόδημα του χρηματικού κεφαλαίου, από τον επιχειρηματία και απ' όλα τα πρόσωπα που συμμετέχουν άμεσα στη διαχείριση του κεφαλαίου. Ο ιμπεριαλισμός ή η κυριαρχία του χρηματιστικού κεφαλαίου είναι η ανώτατη εκείνη βαθμίδα του καπιταλισμού, όπου ο χωρισμός αυτός παίρνει πελώριες διαστάσεις. Η υπεροχή του χρηματιστικού κεφαλαίου πάνω σ' όλες τις υπόλοιπες μορφές του κεφαλαίου σημαίνει κυρίαρχη θέση του εισοδηματία και της χρηματιστικής ολιγαρχίας, σημαίνει ξεχώρισμα μερικών κρατών, που κατέχουν τη χρηματιστική δύναμη από τα υπόλοιπα.»

Αιτία εξαγωγών κεφαλαίου

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

σελ. 73

«[...] μονοπωλιακή θέση λίγων πλουσιότερων χωρών, όπου η συσσώρευση του κεφαλαίου πήρε γιγάντιες διαστάσεις. Δημιουργήθηκε ένα τεράστιο 'περίσσευμα κεφαλαίου' στις προηγμένες χώρες. [...] Όσο ο καπιταλισμός θα εξακολουθεί να είναι καπιταλισμός, το περίσσευμα του κεφαλαίου δε θα χρησιμεύει για το ανέβασμα του βιοτικού επιπέδου των μαζών σε μια δοσμένη χώρα, γιατί αυτό θα μείωνε τα κέρδη των καπιταλιστών, μα για το ανέβασμα των κερδών με την εξαγωγή κεφαλαίου στο εξωτερικό, στις καθυστερημένες χώρες. Σ' αυτές τις καθυστερημένες χώρες, το κέρδος είναι συνήθως σχετικά μεγάλο, γιατί έχουν λίγα κεφάλαια, τη τιμή της γης δεν είναι μεγάλη, ο μισθός εργασίας χαμηλός, και οι πρώτες ύλες φτηνές.»

Ιμπεριαλισμός ως αντίδραση

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

σελ. 141

«Ο ιμπεριαλισμός είναι η εποχή του χρηματιστικού κεφαλαίου και των μονοπωλίων, που παντού έχουν την τάση προς την κυριαρχία και όχι προς την ελευθερία. Αντίδραση σ' όλη τη γραμμή, κάτω από οποιοδήποτε πολιτικό καθεστώς, όξυνση στο έπακρο των αντιθέσεων [...] – να το αποτέλεσμα αυτών των τάσεων.»

Λένιν ΒΙ (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές, Εκδόσεις Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.

Σχετικά με τη γελοιογραφία του μαρξισμού

σελ. 90-91

«Πολιτικό οικοδομήμα της νέας οικονομίας, του μονοπωλιακού καπιταλισμού (ο ιμπεριαλισμός είναι μονοπωλιακός καπιταλισμός) είναι η στροφή από τη δημοκρατία στην πολιτική αντίδραση. [...] Μ' αυτήν την έννοια είναι αδιαφιλονίκητο ότι ο ιμπεριαλισμός αποτελεί 'άρνηση' της δημοκρατίας γενικά, όλης της δημοκρατίας [...]»

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο σημερινός πόλεμος είναι πόλεμος ιμπεριαλιστικός.

σελ. 106-107

«Ο ιμπεριαλισμός είναι η ανώτατη βαθμίδα ανάπτυξης του καπιταλισμού, στην οποία έφτασε μόλις τον 20ό αιώνα. Ο καπιταλισμός δεν χωράει πια στα στενά πλαίσια των εθνικών κρατών, που χωρίς το σχηματισμό τους δεν μπορούσε να ανατρέψει τη φεουδαρχία. Ο καπιταλισμός έχει αναπτύξει σε τέτοιο βαθμό τη συγκέντρωση ώστε τα συνδικάτα, τα τραστ, οι ενώσεις των καπιταλιστών-δισεκατομμυριούχων έχουν βάλει στο χέρι ολόκληρους κλάδους της βιομηχανίας και σχεδόν όλη η υδρόγειος έχει μοιραστεί ανάμεσα στους 'μεγιστάνες του κεφαλαίου' είτε με τη μορφή των αποικιών είτε με το τύλιγμα των ξένων χωρών σε χιλιάδες νήματα της οικονομικής εκμετάλλευσης. Το ελεύθερο εμπόριο και ο συναγωνισμός έχουν αντικατασταθεί από την τάση προς το μονοπώλιο, προς την κατάκτηση εδαφών για επένδυση κεφαλαίων, για εξαγωγή πρώτων υλών κτλ. Από απελευθερωτής των εθνών, όπως ήταν ο καπιταλισμός στην πάλη ενάντια στη φεουδαρχία, ο ιμπεριαλιστικός καπιταλισμός έγινε ο μεγαλύτερος καταπιεστής των εθνών. Ο καπιταλισμός από προοδευτικός που ήταν έγινε τώρα αντιδραστικός, ανέπτυξε σε τέτοιο βαθμό τις παραγωγικές δυνάμεις που η ανθρωπότητα πρέπει είτε να περάσει στο σοσιαλισμό είτε επί χρόνια ή και επί δεκαετίες να υφίσταται την πάλη των 'μεγάλων' Δυνάμεων για την τεχνητή διατήρηση του καπιταλισμού μέσω των αποικιών, των μονοπωλίων, των προνομίων και της κάθε λογής καταπίεσης.»

Ιμπεριαλιστική χούφτα και υπερεκμεταλλευόμενες χώρες

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

σελ. 14

«[...] ο καπιταλισμός έχει ξεχωρίσει τώρα μια χούφτα [...] πολύ πλούσια και ισχυρά κράτη που ληστεύουν όλον τον κόσμο – 'κόβοντας απλά κουπόνια'.»

σελ. 72

«Σχεδόν όλος ο υπόλοιπος κόσμος παίζει, έτσι είτε αλλιώς, το ρόλο του οφειλέτη και του φόρου υποτελής σ' αυτές τις χώρες (σημ. ΔΠ., αναφέρεται παραπάνω στις Αγγλία, Γαλλία, Ηνωμένες Πολιτείες και Γερμανία), που είναι διεθνείς τραπεζίτες, σ' αυτούς τους τέσσερις 'στύλους' του παγκόσμιου χρηματιστικού κεφαλαίου.»

σελ. 75

«Στέρη βάση για την ιμπεριαλιστική καταπίεση και εκμετάλλευση της πλειοψηφίας των εθνών και χωρών του κόσμου, για τον καπιταλιστικό παρασιτισμό μιας χούφτας πολύ πλούσιων κρατών!»

σελ. 117

«Η έννοια 'κράτος-εισοδηματίας' (Rentnerstaat), ή κράτος τοκογλύφος, γίνεται έτσι κοινόχρηστη στην οικονομική φιλολογία για τον ιμπεριαλισμό. Ο κόσμος χωρίστηκε σε μια χούφτα κράτη-τοκογλύφους και σε μια τεράστια πλειοψηφία κράτη οφειλέτες.»

σελ. 126

«Ο ιμπεριαλισμός στις αρχές του 20ού αιώνα αποπεράτωσε το μοίρασμα του κόσμου ανάμεσα σε μια χούφτα κράτη, που το καθένα τους εκμεταλλεύεται τώρα (με την έννοια της απόσπασης υπερκέρδους) ένα μέρος 'ολόκληρου του κόσμου', όχι πολύ μικρότερο από εκείνο που εκμεταλλεόταν η Αγγλία το 1858. Το καθένα κατέχει μονοπωλιακή θέση στην παγκόσμια αγορά χάρη στα τραστ, τα καρτέλ, το χρηματιστικό κεφάλαιο, τις σχέσεις του πιστωτή προς τον οφειλέτη. Το καθένα έχει ως ένα ορισμένο βαθμό ένα αποικιακό μονοπώλιο (είδαμε ότι από τα 75 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα όλων των αποικιών του κόσμου, τα 65 εκατομμύρια, δηλαδή το 86%, βρίσκεται συγκεντρωμένο στα χέρια έξι Δυνάμεων· τα 61 εκατομμύρια, δηλαδή 81%, βρίσκονται συγκεντρωμένα στα χέρια 3 Δυνάμεων.»

Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.

Ο ιμπεριαλισμός και η διάσπαση του σοσιαλισμού.

σελ. 113

«Ο ιμπεριαλισμός είναι μονοπωλιακός καπιταλισμός. Κάθε καρτέλ, τραστ, καπιταλιστικό συνδικάτο, κάθε γιγάντια μεγάλη τράπεζα είναι μονοπώλιο. Το υπερκέρδος δεν εξαφανίστηκε, αλλά έμεινε. Η εκμετάλλευση από μια, προνομιούχα, οικονομικά πλούσια χώρα όλων των υπόλοιπων χωρών έχει μείνει και έχει ενταθεί. Μια χούφτα πλούσιες χώρες – είναι όλο-όλο τέσσερις, αν πρόκειται να μιλήσουμε για τον ανεξάρτητο πραγματικά γιγάντια μεγάλο 'σύγχρονο πλούτο': Αγγλία, Γαλλία, Ηνωμένες Πολιτείες, και Γερμανία – αυτές οι χώρες έχουν αναπτύξει τα μονοπώλια σε πελώριες διαστάσεις, βγάζουν υπερκέρδος εκατοντάδες εκατομμύρια, αν όχι δισεκατομμύρια, 'πάνε καβάλα' στη ράχη εκατοντάδων και εκατοντάδων εκατομμυρίων πληθυσμού των άλλων χωρών, παλεύουν ανάμεσά τους για τη διανομή μιας εξαιρετικά πλουσιοπάροχης, εξαιρετικά παλιάς, εξαιρετικά βολικής λείας.

Σ' αυτό ακριβώς βρίσκεται η οικονομική και πολιτική ουσία του ιμπεριαλισμού, που τις βαθύτατες αντιθέσεις του, ο Κάουτσκι δεν τις αποκαλύπτει, αλλά τις καλύπτει.»

(Αναφέρεται στην Αγγλία, ενάντια στον Κάουτσκι και τη θεωρία του υπεριμπεριαλισμού)

Λένιν ΒΙ. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

7. Μαρξισμός ή προντονισμός;

σελ. 144

«Ο Μαρξ και ο Ένγκελς δεν έζησαν να δουν τον ιμπεριαλισμό. Τώρα έχει διαμορφωθεί ένα σύστημα μιας χούφτας (5 - 6 τον αριθμό) 'μεγάλων' ιμπεριαλιστικών δυνάμεων, που η καθεμιά τους καταπιέζει ξένα έθνη και η καταπίεση αυτή είναι μια από τις πηγές για ν' αναβάλλεται τεχνητά η πτώση του καπιταλισμού, να υποστηρίζεται τεχνητά ο οιορτονισμός και ο σοσιαλσβινισμός των ιμπεριαλιστικών Δυνάμεων που κυριαρχούν στον κόσμο.»

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Το ζήτημα της ειρήνης

σελ. 97

[...] αν όλοι οι σοσιαλιστές των 'μεγάλων' Δυνάμεων, δηλαδή των δυνάμεων που διαπράττουν μεγάλες ληστείες, δεν υπερασπίζονται αυτό το ίδιο δικαίωμα προκειμένου για τις αποικίες, αυτό γίνεται ακριβώς γιατί και μόνο γιατί στην πραγματικότητα είναι ιμπεριαλιστές και όχι σοσιαλιστές. Και είναι γελοίο να τρέφουμε αυταπάτες ότι άνθρωποι που δεν υπερασπίζονται το 'δικαίωμα της αυτοδιάθεσης' των καταπιεζόμενων εθνών, ενώ ανήκουν οι ίδιοι στα έθνη που καταπιέζουν άλλα έθνη, θα ήταν ικανοί για σοσιαλιστική πολιτική.»

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο πόλεμος ανάμεσα στους μεγαλύτερους δουλοκτήτες για τη διατήρηση και τη στερέρωση της δουλειάς.

σελ. 107-109

«Για να διασαφηνίσουμε τη σημασία του ιμπεριαλισμού θα παραθέσουμε ακριβή στοιχεία για το μοίρασμα του κόσμου από τις λεγόμενες 'μεγάλες Δυνάμεις' (δηλαδή από τις Δυνάμεις που σημειώνουν επιτυχίες στη μεγάλη ληστεία):

ΜΟΙΡΑΣΜΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ «ΜΕΓΑΛΕΣ» ΔΟΥΛΟΚΤΗΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ								
	Αποικίες				Μητροπόλεις		Σύνολο	
	1876		1914		1914			
«Μεγάλες» Δυνάμεις	τετραγων. χιλιόμετρ.	κάτοικοι	τετραγων. χιλιόμετρ.	κάτοικοι	τετραγων. χιλιόμετρ.	κάτοικοι	τετραγων. χιλιόμετρ.	κάτοικοι
	εκατομμύρια	εκατομμύρια	εκατομμύρια	εκατομμύρια	εκατομμύρια	εκατομμύρια	εκατομμύρια	εκατομμύρια
Αγγλία	22,5	251,9	33,5	393,5	0,3	46,5	33,8	440,0
Ρωσία	17,0	15,9	17,4	33,2	5,4	136,2	22,8	169,4
Γαλλία	0,9	6,0	10,6	55,5	0,5	39,6	11,1	95,1
Γερμανία	-	-	2,9	12,3	0,5	64,9	3,4	77,2
Ιαπωνία	-	-	0,3	19,2	0,4	53,0	0,7	72,2
Ην. Πολιτείες της Β. Αμερικής	-	-	0,3	9,7	9,4	97,0	9,7	106,7
Και οι έξι «μεγάλες» Δυνάμεις	40,4	273,8	65,0	523,4	16,5	437,2	81,5	960,6
Αποικίες που δεν ανήκουν στις μεγάλες Δυνάμεις (αλλά στο Βέλγιο, στην Ολλανδία και σε άλλα κράτη)			9,9	45,3			9,9	45,3
Τρεις χώρες «μισοαποικίες» (Τουρκία, Κίνα και Περσία)							14,5	361,2
Σύνολο							105,9	1.367,1
Τα υπόλοιπα κράτη και χώρες							28,0	289,9
Όλη η Υδρόγειος (χωρίς την πολική περιοχή)							133,9	1.657,0

Από δω φαίνεται πως οι λαοί, που απ' το 1789 ως το 1871 πάλευαν τις περισσότερες φορές επικεφαλής των άλλων στον αγώνα για τη λευτεριά, έχουν μετατραπεί τώρα, μετά από το 1876, στα πλαίσια του υψηλά ανεπτυγμένου και 'υπερόριμου' καπιταλισμού, σε καταπιεστές και υποδουλωτές της πλειοψηφίας του πληθυσμών των εθνών όλης της υδρόγειου. Από το 1876 έως το 1914 έξι 'μεγάλες' Δυνάμεις καταλήστεψαν 25 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα, δηλαδή έκταση 2 ½ φορές μεγαλύτερη απ' όλη την Ευρώπη! Έξι Δυνάμεις κρατούν υποδουλωμένο πάνω από μισό δισεκατομμύριο (523 εκατομμύρια) πληθυσμό στις αποικίες. Σε κάθε 4 κατοίκους των 'μεγάλων' Δυνάμεων αναλογούν 5 κάτοικοι των αποικιών 'τους'. Και όλος ο κόσμος ξέρει ότι οι αποικίες έχουν κατακτηθεί με τη φωτιά και το σίδηρο, ότι στον πληθυσμό των αποικιών φέρονται βάρβαρα, ότι τον πληθυσμό αυτόν τον εκμεταλλεύονται με χίλιους δυο τρόπους (με την εξαγωγή κεφαλαίων, με τις εκχωρήσεις κτλ., με την εξαπάτηση κατά την πώληση των εμπορευμάτων, με την υποταγή τους στις αρχές του 'κυρίαρχου' έθνους και τα λοιπά και τα παρόμοια).»

Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης.

σελ. 163-164

«Το κεφάλαιο έγινε διεθνές και μονοπωλιακό. Ο κόσμος είναι μοιρασμένος ανάμεσα σε μια χούφτα μεγάλες Δυνάμεις, δηλαδή Δυνάμεις που έχουν επιτυχίες στη μεγάλη καταλήστευση και καταπίεση των εθνών. Τέσσερις μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης: η Αγγλία, η Γαλλία, η Ρωσία και η Γερμανία, με πληθυσμό 250-300 εκατομμύρια και με έκταση περίπου 7 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα, έχουν αποικίες με πληθυσμό σχεδόν μισό δισεκατομμύριο (494,5 εκατομμύρια) και με έκταση 64,6 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα, δηλαδή σχεδόν τη μισή υδρόγειο σφαίρα (133 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα, χωρίς τις πολικές περιοχές). Προσθέστε σ' αυτά τα τρία ασιατικά κράτη: την Κίνα, την Τουρκία, και την Περσία, που τώρα τα διαμελίζουν οι ληστές που διεξάγουν 'απελευθερωτικό' πόλεμο, δηλαδή: η Ιαπωνία, η Ρωσία η Αγγλία και η Γαλλία. Αυτά τα τρία ασιατικά κράτη, που μπορούμε να τα ονομάσουμε μισοαποικίες (στην πραγματικότητα είναι τώρα κατά τα 9/10 αποικίες), έχουν 360 εκατομμύρια πληθυσμό και έκταση 14,5 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα (δηλαδή σχεδόν 1½ φορά μεγαλύτερη έκταση από την έκταση όλης της Ευρώπης).

Σε συνέχεια: η Αγγλία, η Γαλλία και η Γερμανία έχουν τοποθετήσεις στο εξωτερικό όχι μικρότερες από 70 δισεκατομμύρια ρούβλια. Για να εισπράττουν το 'θεμιτό' εισοδηματάκι τους από το στρογγυλούτσικο αυτό ποσό – ένα εισοδηματάκι που ξεπερνάει τα τρία δισεκατομμύρια ρούβλια το χρόνο – υπάρχουν οι εθνικές επιτροπές των εκατομμυριούχων, που ονομάζονται κυβερνήσεις, που διαθέτουν στρατό και πολεμικό στόλο και 'τοποθετούν' στις αποικίες και στις μισοαποικίες τα χαϊδεμένα παιδιά και τα αδέρφια 'του κυρίου δισεκατομμυρίου' ως αντιβασιλείς, προξένους, πρεσβευτές, κάθε λογής υπαλλήλους, και άλλες βδέλλες.

Έτσι είναι οργανωμένη στην εποχή της ανώτατης ανάπτυξης του καπιταλισμού η καταλήστευση ενός, περίπου, δισεκατομμυρίου πληθυσμού της Γης από μια χούφτα μεγάλες Δυνάμεις. Και είναι αδύνατο μέσα στον καπιταλισμό

να υπάρξει διαφορετική οργάνωση. Να παραιτηθούν από τις αποικίες, από 'τις σφαίρες επιρροής', από την εξαγωγή κεφαλαίων; [...]

Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης.

σελ. 222

«'Η αστική τάξη όλων των ιμπεριαλιστικών μεγάλων Δυνάμεων, της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Αυστρίας, της Ρωσίας, της Ιταλίας, της Ιαπωνίας, των Ηνωμένων Πολιτειών, έχει γίνει τόσο αντιδραστική και είναι τόσο διαποτισμένη από την τάση για παγκόσμια κυριαρχία, που κάθε πόλεμος από μέρους της αστικής τάξης αυτών των χωρών μπορεί να είναι μόνο αντιδραστικός.»

Πόλεμος και επανάσταση.

σελ. 334-335

«Τώρα, όμως, έχουμε μπροστά μας πρωτ' απ' όλα τη συμμαχία δυο ομάδων καπιταλιστικών Δυνάμεων. Έχουμε μπροστά μας όλες τις μεγάλες παγκόσμιες καπιταλιστικές Δυνάμεις – την Αγγλία, τη Γαλλία, την Αμερική, τη Γερμανία – που όλη η πολιτική τους στη διάρκεια πολλών δεκαετιών ήταν ο αδιάκοπος οικονομικός ανταγωνισμός για το πώς θα κυριαρχήσουν πάνω σ' όλο τον κόσμο, πώς θα στραγγαλίσουν τους μικρούς λαούς, πώς θα εξασφαλίσουν τριπλάσια και δεκαπλάσια κέρδη στο τραπεζικό τους κεφάλαιο, που τύλιξε όλο τον κόσμο με την αλυσίδα της επιρροής του.»

Ιμπεριαλιστές – μισοφεουδάρχες

Λένιν ΒΙ. (2006). Για το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των εθνών. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

σελ. 48

(οι τονισμοί σε όλες τις περιπτώσεις δικοί μας):

«Όχι μονάχα τα μικρά κράτη, μα και η Ρωσία λ.χ. οικονομικά εξαρτιέται ολοκληρωτικά από τη δύναμη του ιμπεριαλιστικού χρηματιστικού κεφαλαίου των 'πλούσιων' αστικών χωρών.»

Ιμπεριαλιστική ή/και «μεγάλη δύναμη» μεν, εξαρτημένη δε; Σε τέτοιες αντιφάσεις της τυπικής λογικής πέφτει όποιος δεν αποκαλύπτει την ιστορικά συγκεκριμένη οικονομική ουσία του ιμπεριαλισμού. Ο Λένιν έγραφε σε μια εποχή που οι μεν μεγάλες καπιταλιστικές δυνάμεις ήταν και ιμπεριαλιστικές, διότι εκμεταλλευόταν ένα μεγάλο μέρος του κόσμου, κυρίως ως αποικίες, και η μόνη ιμπεριαλιστική δύναμη που δεν ήταν καπιταλιστικά ιμπεριαλιστική ήταν η Ρωσία, η οποία επίσης καταπίεζε ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της στις «εσωτερικές» αποικίες της «μισοφεουδαρχικής αυτοκρατορίας» της.

Η σοσιαλιστική επανάσταση και το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των εθνών (Θέσεις), παρ. 6.

Τρεις τύποι χωρών σχετικά με την αυτοδιάθεση των εθνών.

σελ. 114

«Σχετικά με την αυτοδιάθεση των εθνών πρέπει να διακρίνουμε τρεις βασικούς τύπους χωρών:

Πρώτο, τις προχωρημένες κεφαλαιοκρατικές χώρες της Δυτικής Ευρώπης και τις Ενωμένες Πολιτείες. Στις χώρες αυτές έχουν από καιρό τελειώσει τα αστικοπροοδευτικά εθνικά κινήματα. Το καθένα απ' αυτά τα 'μεγάλα' έθνη καταπιέζει ξένα έθνη στις αποικίες και μέσα στη χώρα του. [...]

Δεύτερο, την Ανατολική Ευρώπη: Αυστρία, Βαλκάνια και ιδιαίτερα η Ρωσία. Εδώ ακριβώς ο ΧΧ αιώνας ανέπτυξε πολύ τα αστικοδημοκρατικά εθνικά κινήματα και όξυνε τον εθνικό αγώνα. Τα καθήκοντα του προλεταριάτου αυτών των χωρών, τόσο στο ζήτημα της ολοκλήρωσης του αστικοδημοκρατικού μετασχηματισμού τους, όσο και στο ζήτημα της βοήθειας προς τη σοσιαλιστική επανάσταση των άλλων χωρών, δεν μπορούν να εκπληρωθούν χωρίς την υπεράσπιση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης των εθνών. [...]

Τρίτο, τις μισοαποικιακές χώρες, όπως η Κίνα, η Περσία, η Τουρκία, κι όλες οι αποικίες που ο πληθυσμός τους φτάνει το ένα δισεκατομμύριο. [...]

Ο αναγνώστης ας προσέξει τα εισαγωγικά με τα οποία περικλείει τον όρο 'μεγάλα' έθνη ο Λένιν παραπάνω.

σελ. 57

Ο Λένιν περιγράφει αναλυτικά την 'ιδιομορφία' της Ρωσίας:

«Από την άποψη του εθνικού ζητήματος οι ιδιομορφες συνθήκες της Ρωσίας είναι ίσα-ίσα αντίθετες από κείνο που είδαμε στην Αυστρία. Η Ρωσία είναι κράτος με ενιαίο εθνικό κέντρο, το μεγαλορωσικό. Οι μεγαλορώσοι κατέχουν μια τεράστια συμπαγή έκταση, και ο αριθμός τους φτάνει περίπου τα 70 εκατομμύρια ανθρώπους. **Η ιδιομορφία**

αυτού του εθνικού κράτους είναι, πρώτον, ότι οι ‘αλλογενείς’ (που αποτελούν συνολικά την πλειοψηφία του πληθυσμού – τα 57%) κατοικούν ακριβώς στις ακρινές περιοχές. Δεύτερο, ότι η καταπίεση των αλλογενών είναι πολύ μεγαλύτερη απ’ ό, τι στα γειτονικά κράτη (και μάλιστα όχι μονάχα στα ευρωπαϊκά κράτη). Τρίτο, ότι σε μια ολόκληρη σειρά περιπτώσεις οι καταπιεζόμενες εθνότητες που ζουν στις ακρινές περιοχές έχουν από την άλλη πλευρά των συνόρων ομογενείς τους που απολαμβάνουν μεγαλύτερη εθνική ανεξαρτησία (φτάνει να θυμηθούμε έστω και μόνο τα κράτη που βρίσκονται στα δυτικά και νότια σύνορα του κράτους: τους φιλανδούς, τους σουηδούς, τους πολωνούς, τους ουκρανούς, τους ρουμάνους). Τέταρτο, ότι η ανάπτυξη του καπιταλισμού και το γενικό επίπεδο του πολιτισμού συχνά είναι ανώτερα στις ‘αλλογενείς’ ακρινές περιοχές παρά στο κέντρο του κράτους: Τέλος, ίσα-ίσα στα γειτονικά ασιατικά κράτη βλέπουμε πως άρχισε η περίοδος των αστικών επαναστάσεων και των εθνικών κινημάτων, που αγκαλιάζουν εν μέρει τις συγγενικές εθνότητες μέσα στα σύνορα της Ρωσίας.»

Λένιν ΒΙ. (2006). Η σοσιαλιστική επανάσταση και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των εθνών. (Θέσεις). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα

9. Η στάση της σοσιαλδημοκρατίας της Ρωσίας και της Πολωνίας και η στάση της II Διεθνούς απέναντι στην αυτοδιάθεση.

σελ. 118

«Στη Ρωσία, όπου στα καταπιεζόμενα έθνη ανήκουν πάνω από 100 εκατομμύρια, δηλ. όχι λιγότερο από 57% του πληθυσμού – όπου τα έθνη αυτά κατοικούν κυρίως στις ακρινές περιοχές – όπου ένα μέρος από αυτά τα έθνη είναι πιο πολιτισμένα από τους μεγαλορώσους – όπου το πολιτικό καθεστώς διακρίνεται για τον πολύ βάρβαρο και μεσαιωνικό χαρακτήρα του – όπου δεν ολοκληρώθηκε ακόμα η αστικοδημοκρατική επανάσταση – στη Ρωσία, η αναγνώριση του δικαιώματος του ελεύθερου αποχωρισμού από τη Ρωσία των εθνών που καταπιέζονται από τον τσαρισμό είναι απόλυτα υποχρεωτική για τους σοσιαλδημοκράτες προς το συμφέρον των δημοκρατικών και σοσιαλιστικών τους καθηκόντων.»

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

σελ. 94

Αποικιακές κτήσεις των μεγάλων Δυνάμεων:
(σε εκατ. τετρ. χιλιόμετρα και εκατ. κατοίκους)

	Αποικίες				Μητροπόλ.		Σύνολο	
	1876		1914		1914		1914	
	τετρ. χλμ.	κατ.	τετρ. χλμ.	κατ.	τετρ. χλμ.	κατ.	τετρ. χλμ.	κατ.
Αγγλία	22,5	251,9	33,5	393,5	0,3	46,5	33,8	440,0
Ρωσία	17,0	15,9	17,4	33,2	5,4	136,2	22,8	169,4
Γαλλία	0,9	6,0	10,6	55,5	0,5	39,6	11,1	95,1
Γερμανία	—	—	2,9	12,3	0,5	64,9	3,4	77,2
ΗΠΑ	—	—	0,3	9,7	9,4	97,0	9,7	106,7
Ιαπωνία	—	—	0,3	19,2	0,4	53,0	0,7	72,2
Σύνολο των 6 μεγάλων Δυνάμεων	40,4	273,8	65,0	523,4	16,5	437,2	81,5	960,6
Αποικίες των υπόλοιπων Δυνάμεων (Βελγίου, Ολλανδίας, κ.ά.)							9,9	45,3
Μισοαποικίες (Περσία, Κίνα, Τουρκία)							14,5	361,2
Υπόλοιπες χώρες							28,0	289,9
Όλη η γη							133,9	1.657,0

σελ. 95

«Τέλος, βλέπουμε μια χώρα, την πιο καθυστερημένη οικονομικά (Ρωσία), όπου ο νεώτατος καπιταλιστικός ιμπεριαλισμός είναι τυλιγμένος, μπορούμε να πούμε, μ’ ένα εξαιρετικά πυκνό δίκτυο προκαπιταλιστικών σχέσεων.»

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο πόλεμος ανάμεσα στους μεγαλύτερους δουλκοκτύτες για τη διατήρηση και τη στερέρωση της δουλειάς.

σελ. 113-114

«Στη Ρωσία ο καπιταλιστικός ιμπεριαλισμός νεότατου τύπου βρήκε την ολοκληρωτική έκφρασή του στην πολιτική του τσαρισμού απέναντι στην Περσία, τη Μαντζουρία, και τη Μογγολία, γενικά όμως στη Ρωσία δεσπόζει ο στρατιωτικός και φεουδαρχικός ιμπεριαλισμός. Πουθενά στον κόσμο δεν υπάρχει τέτοια καταπίεση της πλειονότητας του πληθυσμού της χώρας, όπως στη Ρωσία: Οι μεγαλορώσοι αποτελούν μόνο το 43% του πληθυσμού, δηλαδή λιγότερο από το μισό, ενώ όλοι οι άλλοι είναι χωρίς δικαιώματα, ως αλλογενείς. Από τα 170 εκατομμύρια του πληθυσμού της Ρωσίας τα 100 περίπου εκατομμύρια είναι καταπιεζόμενοι και χωρίς δικαιώματα. [...] Στη Ρωσία σήμερα σε κάθε δυο μεγαλορώσους αναλογούν δυο ως τρεις 'αλλογενείς' χωρίς δικαιώματα. Με τον πόλεμο ο τσαρισμός επιδιώκει να αυξήσει τον αριθμό των εθνών που καταπιέζονται από τη Ρωσία, να εξασφαλίσει την υποταγή τους και έτσι να υπονομεύσει τον αγώνα για ελευθερία που διεξάγουν οι ίδιοι οι μεγαλορώσοι. Η δυνατότητα καταπίεσης και καταλήστευσης ξένων λαών ενισχύει την οικονομική στασιμότητα, γιατί πολύ συχνά πηγή των εσόδων δεν είναι η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων αλλά η μισοφεουδαρχική εκμετάλλευση των 'αλλογενών'.»

Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.

Ο ιμπεριαλισμός και η διάσπαση του σοσιαλισμού.

σελ. 114

«Το μονοπώλιο το απολαμβάνει το χρηματιστικό κεφάλαιο όχι μιας μόνο, αλλά μερικών πολύ λίγων, μεγάλων Δυνάμεων. (Στην Ιαπωνία και τη Ρωσία το μονοπώλιο της στρατιωτικής δύναμης του απέραντου εδάφους, ή των ιδιαίτερα βολικών συνθηκών καταλήστευσης των αλλογενών της Κίνας κλπ., εν μέρει συμπληρώνει και εν μέρει αντικαθιστά το μονοπώλιο του σύγχρονου, νεότατου χρηματιστικού κεφαλαίου).»

Ιμπεριαλιστές – κουρελούδες

Λένιν ΒΙ. (1915). Ιμπεριαλισμός και Σοσιαλισμός στην Ιταλία/*Imperialism and Socialism in Italy*. [Lenin Collected Works](#), Progress Publishers, [197[4]], Moscow, [Volume 21](#), p. 357-366. [marxists.org](#) (μετ. Δ. Περδίκης)

«Ο ιταλικός ιμπεριαλισμός έχει ονομαστεί 'ιμπεριαλισμός των φτωχών' (*l'imperialismo della povera gente*), λόγω της φτώχειας της χώρας και της απόλυτης εξαθλίωσης των μαζών των Ιταλών μεταναστών.

Κάθε χώρα που έχει περισσότερες αποικίες, κεφάλαια και στρατούς από "εμάς", στερεί από "εμάς" ορισμένα προνόμια, ορισμένα κέρδη ή υπερκέρδη. Όπως μεταξύ των μεμονωμένων καπιταλιστών υπερκέρδη αποκομίζει εκείνος του οποίου οι μηχανές είναι ανώτερες από τον μέσο όρο ή ο οποίος κατέχει ορισμένα μονοπώλια, έτσι και μεταξύ των εθνών υπερκέρδη αποκομίζει εκείνος που βρίσκεται σε καλύτερη οικονομική κατάσταση από τους άλλους. Η δουλειά της αστικής τάξης είναι να παλεύει για προνόμια και πλεονεκτήματα για το εθνικό της κεφάλαιο και να ξεγελάει το έθνος ή τον απλό λαό (με τη βοήθεια του Λαμπριόλα και του Πλεχάνοφ) περνώντας για πόλεμο εθνικής απελευθέρωσης τον ιμπεριαλιστικό αγώνα για το 'δικαίωμα' να λεηλατεί τους άλλους.

[...] Πριν από τον πόλεμο της Τρίπολης, η Ιταλία δεν λεηλατούσε άλλα έθνη, τουλάχιστον όχι σε μεγάλη έκταση. Δεν είναι αυτό μια απαράδεκτη προσβολή της εθνικής υπερηφάνειας; Οι Ιταλοί καταπιέζονται και ταπεινώνονται σε σύγκριση με άλλα έθνη. Η ιταλική μετανάστευση ήταν 100.000 ετησίως στις δεκαετίες του εβδομήντα του περασμένου αιώνα - τώρα κυμαίνεται μεταξύ 500.000 και 1.000.000. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι είναι άποροι, που εκδιώχθηκαν από την πατρίδα τους από την πείνα με την κυριολεκτική έννοια της λέξης. Όλοι τους παρέχουν εργατικό δυναμικό για τους χειρότερα αμειβόμενους κλάδους της βιομηχανίας - αυτή η μάζα κατοικεί στα πιο πολυσύχναστα, φτωχικά και άθλια τμήματα των αμερικανικών και ευρωπαϊκών πόλεων. Από 1.000.000 το 1881, ο αριθμός των Ιταλών στο εξωτερικό αυξήθηκε σε 5.500.000 το 1910, η συντριπτική πλειοψηφία αυτής της μάζας ζει στις πλούσιες και 'μεγάλες' χώρες, για τις οποίες οι Ιταλοί είναι η πιο ακατέργαστη, ανειδίκευτη, φτωχή και ανυπεράσπιστη εργατική μάζα. Ακολουθούν οι κυριότερες χώρες που χρησιμοποιούν φθηνή ιταλική εργασία: Γαλλία - 400.000 Ιταλοί το 1910 (240.000 το 1881) - Ελβετία-135.000 (41.000 το 1881)- Αυστρία -80.000 (40.000)-

Γερμανία -180.000 (7.000) - Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής -1.779.000 (170.000) - Βραζιλία-1.500.000 (82.000) - Αργεντινή-1.000.000 (254.000). Η 'ένδοξη' Γαλλία, η οποία πριν από 125 χρόνια πολέμησε για την ελευθερία, και γι' αυτό αποκαλεί τον σημερινό της πόλεμο για τα δικά της και των Βρετανών δουλοκτητών 'αποικιακά δικαιώματα' πόλεμο απελευθέρωσης, στεγάζει εκατοντάδες χιλιάδες Ιταλούς εργάτες σε περιοχές που είναι ουσιαστικά γκέτο. Οι μικροαστοί κανόνες αυτού του 'μεγάλου' έθνους κάνουν ό,τι μπορούν για να κρατήσουν αυτούς τους ανθρώπους σε απόσταση και, να τους προσβάλλουν και να τους ταπεινώνουν με κάθε δυνατό τρόπο. Οι Ιταλοί αποκαλούνται περιφρονητικά 'Μακαρονάδες' (ο Μεγαλορόσος αναγνώστης θα πρέπει να θυμηθεί πόσα περιφρονητικά παρατσούκλια είναι τρέχοντα στη χώρα μας για τους μη Ρώσους, των οποίων η γέννηση δεν τους δίνει το δικαίωμα στα ευγενή προνόμια του κυρίαρχου έθνους που χρησιμεύουν στους Πουρισκέβιτς ως μέσο καταπίεσης τόσο των Μεγαλορώσων όσο και των άλλων λαών της Ρωσίας). Το 1896 η Γαλλία, αυτό το μεγάλο έθνος, συνήψε συνθήκη με την Ιταλία, με την οποία η τελευταία δεσμεύτηκε να μην αυξήσει τον αριθμό των ιταλικών σχολείων στην Τυνησία! Από τότε ο ιταλικός πληθυσμός της Τυνησίας εξαπλασιάστηκε. Υπάρχουν 105.000 Ιταλοί στην Τυνησία, έναντι 35.000 Γάλλων, αλλά υπάρχουν μόνο 1.167 κάτοχοι γης μεταξύ των πρώτων, με συνολική έκταση 83.000 εκταρίων, ενώ οι δεύτεροι περιλαμβάνουν 2.395 γαιοκτήμονες που έχουν αρπάξει 700.000 εκτάρια στην αποικία αυτή. Πώς μπορεί κανείς να μη συμφωνήσει με τον Λαμπριόλα και άλλους Ιταλούς 'Πλεχάνωφ' ότι η Ιταλία 'δικαιούται' να κατέχει την αποικία της στην Τρίπολη, να καταπιέζει τους Σλάβους στη Δαλματία, να τεμαχίζει τη Μικρά Ασία κ.λπ.

[...] Το ερώτημα έχει θεθεί ευθέως και πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι ο ευρωπαϊκός πόλεμος έχει κάνει τεράστιο καλό στην ανθρωπότητα, καθώς έφερε στην πραγματικότητα εκατοντάδες εκατομμύρια ανθρώπους διαφόρων εθνικοτήτων αντιμέτωπους με μια εναλλακτική λύση: είτε να υπερασπιστεί, με τουφέκι ή με στυλό, άμεσα ή έμμεσα, με οποιαδήποτε μορφή, το κυρίαρχο έθνος και τα εθνικά προνόμια γενικά, καθώς και τα προνόμια ή τις αξιώσεις της 'δικής του' αστικής τάξης, δηλαδή να είναι οπαδός ή λακές της ή αλλιώς να χρησιμοποιήσει κάθε αγώνα, ιδιαίτερα τη σύγκρουση των όπλων για τα προνόμια του κυρίαρχου έθνους, ώστε να ξεσκεπάσει και να ανατρέψει κάθε κυβέρνηση, κατά πρώτο λόγο τη δική του, μέσω της επαναστατικής δράσης ενός διεθνώς ενωμένου προλεταριάτου. Δεν υπάρχει μέση οδός- με άλλα λόγια, η απόπειρα να πάρει κανείς μια μέση θέση σημαίνει, στην πραγματικότητα, ότι παίρνει κρυφά το μέρος της ιμπεριαλιστικής αστικής τάξης.»

Λένιν ΒΙ. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

8. Το ιδιαίτερο και το γενικό στη θέση των Ολλανδών και των Πολωνών σοσιαλδημοκρατών διεθνιστών

σελ. 150

«Και οι χώρες είναι 1) μικρές και αδύναμες μέσα στο σύγχρονο 'σύστημα' των μεγάλων Δυνάμεων· 2) και οι δυο από γεωγραφική άποψη βρίσκονται ανάμεσα σε ιμπεριαλιστές ληστές που διαθέτουν γιγάντια δύναμη και ανταγωνίζονται με τη μεγαλύτερη οξύτητα (Αγγλία και Γερμανία, Γερμανία και Ρωσία)· 3) και στις δυο είναι εξαιρετικά ζωνές οι αναμνήσεις και οι παραδόσεις από τον καιρό που ήταν κι οι ίδιες 'μεγάλες Δυνάμεις': η Ολλανδία ήταν μεγάλη αποικιακή Δύναμη· πιο ισχυρή από την Αγγλία· η Πολωνία ήταν πιο πολιτισμένη και πιο ισχυρή μεγάλη Δύναμη από τη Ρωσία και την Πρωσία· 4) και οι δυο διατήρησαν ως τα σήμερα τα προνόμια που συνίστανται στην καταπίεση ξένων λαών: ο Ολλανδός αστός κατέχει τις πλουσιότερες Ολλανδικές Ινδίες· ο Πολωνός τσιφλικάς καταπιέζει τον Ουκρανό και το Λευκορώσο 'κόλιγο', ο πολωνός αστός τον Εβραίο κτλ.»

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Δώδεκα σύντομες θέσεις για την υποστήριξη από μέρους του Γκ. Γκρόλιχ της υπεράσπισης της πατρίδας.

σελ. 299

«[...] η «αστική κυβέρνηση' της Ελβετίας, χάρη στους πολυάριθμους θεσμούς του ελβετικού τραπεζικού κεφαλαίου, είναι όχι μόνο 'αστική κυβέρνηση' αλλά και ιμπεριαλιστική αστική κυβέρνηση. [...] όπως η Ελβετία γενικά δεν μπορεί να αποσπαστεί από το δίχτυ των δεσμών της παγκόσμιας αγοράς έτσι και η σύγχρονη, πολύ αναπτυγμένη και στον ανώτατο βαθμό πλούσια, αστική Ελβετία δεν μπορεί ν' αποσπαστεί από το δίχτυ των παγκόσμιων ιμπεριαλιστικών σχέσεων [...].»

σελ. 301

«Όποιος στον πόλεμο αυτό παραδέχεται την υπεράσπιση της πατρίδας αυτός γίνεται συνεργός της 'δικής τους' εθνικής αστικής τάξης, που και στην Ελβετία είναι πέρα για πέρα ιμπεριαλιστική επειδή συνδέεται από οικονομική άποψη με τις μεγάλες Δυνάμεις και έχει τραβηχτεί στην παγκόσμια ιμπεριαλιστική πολιτική.»

σελ. 303

«[...] ο καπιταλισμός, που σε όλες τις πολιτισμένες χώρες, και στην Ελβετία επίσης όπως και στις άλλες, μετατράπηκε σε ιμπεριαλιστικό καπιταλισμό.»

σελ. 306

«Σε περίπτωση 'νίκης' σε έναν τέτοιο πόλεμο να πεινάει, να καταγράφει 100.000 νεκρούς, να βάζει στις τσέπες της ελβετικής αστικής τάξης κι άλλα δισεκατομμύρια πολεμικά κέρδη, να της εξασφαλίζει νέα επικερδή επένδυση κεφαλαίου στο εξωτερικό και να περιέλθει σε νέα οικονομική εξάρτηση από τους ιμπεριαλιστές 'συμμάχους' του – τις μεγάλες Δυνάμεις.»

Εργατική αριστοκρατία και μικροαστισμός, ομορτισμός και σοσιαλισμός

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

σελ. 14

«Είναι αυτονόητο ότι με ένα τόσο γιγάντιο υπερκέρδος (γιατί είναι πάνω από το κέρδος που απομυζούν οι καπιταλιστές από τους εργάτες της χώρας «τους») μπορεί να εξαγοράζονται οι εργατικοί ηγέτες και το ανώτερο στρώμα της εργατικής αριστοκρατίας.»

σελ. 125

«Αιτίες: 1) η εκμετάλλευση όλου του κόσμου από τη δοσμένη χώρα, 2) η μονοπωλιακή της θέση στην παγκόσμια αγορά, 3) το αποικιακό της μονοπώλιο. Αποτελέσματα: 1) αστοποίηση ενός μέρους του αγγλικού προλεταριάτου, 2) ένα μέρος του επιτρέπει να το καθοδηγούν άνθρωποι εξαγορασμένοι από την αστική τάξη, ή το λιγότερο που πληρώνονται απ' αυτήν.»

σελ. 127

«Από τη μια μεριά, οι γιγάντιες διαστάσεις του χρηματιστικού κεφαλαίου, που είναι συγκεντρωμένο σε λίγα χέρια και δημιουργεί ένα αφάνταστα πλατύ και πυκνό δίκτυο σχέσεων και δεσμών, που υποτάσσει στο κεφάλαιο τη μάζα όχι μονάχα των μεσαίων και μικρών, αλλά και των πάρα πολύ μικρών καπιταλιστών και νοικοκυραίων, και από την άλλη, η οξυμένη πάλη με τις άλλες εθνοκρατικές ομάδες των χρηματιστών για το μοίρασμα του κόσμου και για την κυριαρχία πάνω στις άλλες χώρες – όλα αυτά προκαλούν το γενικό πέρασμα όλων των εύπορων τάξεων με το μέρος του ιμπεριαλισμού.»

σελ. 146

«Τα υψηλά μονοπωλιακά κέρδη που βγάζουν ο καπιταλιστές ενός από τους πολλούς κλάδους της βιομηχανίας, μιας από τις πολλές χώρες κλπ. τους δίνουν την οικονομική δυνατότητα να εξαγοράζουν ορισμένα στρώματα των εργατών, προσωρινά μάλιστα και μια αρκετά σημαντική μειοψηφία τους, τραβώντας τους με το μέρος της αστικής τάξης του δοσμένου κλάδου ή του δοσμένου έθνους ενάντια σ' όλους τους υπόλοιπους. Και ο οξυμένος ανταγωνισμός των ιμπεριαλιστικών εθνών για το μοίρασμα του κόσμου δυναμώνει αυτήν την τάση.»

Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.

Ο ιμπεριαλισμός και η διάσπαση του σοσιαλισμού.

σελ. 113-115

«Η αστική τάξη μιας 'μεγάλης' ιμπεριαλιστικής Δύναμης, οικονομικά μπορεί να εξαγοράσει τα ανώτερα στρώματα των εργατών 'της' ρίχνοντας γι' αυτό το σκοπό κανά-δυο εκατοντάδες εκατομμύρια φράγκα το χρόνο, επειδή το υπερκέρδος της φτάνει, όπως φαίνεται, το ένα περίπου δισεκατομμύριο.

[...] Τώρα ένα 'αστικό εργατικό κόμμα' είναι αναπόφευκτο και τυπικό για όλες τις ιμπεριαλιστικές χώρες, ωστόσο, λόγω του απεγνωσμένου αγώνα τους για τη διανομή της λείας, είναι απίθανο να μπορέσει ένα τέτοιο κόμμα να νικήσει για πολύ καιρό σε μια σειρά χώρες, γιατί τα τραπεζοκρατικά, η χρηματιστική ολιγαρχία, η ακρίβεια κ.λπ., ενώ επιτρέπουν την εξαγορά μιας χούφτας κορυφών – πιέζουν, καταπιέζουν, ρημάζουν, τυραννούν ολοένα και περισσότερο τη μάζα του προλεταριάτου και του μισοπρολεταριάτου.

Από τη μια μεριά, τάση της αστικής τάξης και των ομορτιστών είναι να μετατρέψουν μια χούφτα πλουσιότητα, προνομιούχα έθνη σε 'αιώνια' παράσιτα στο σώμα της υπόλοιπης ανθρωπότητας, 'να αναπαυθούν στις δάφνες' της

εκμετάλλευσης των νέγων, των Ινδών, κ.λπ., κρατώντας τους σε υποταγή με τη βοήθεια του νεότατου μιλιταρισμού, του εφοδιασμένου με μια τέλεια τεχνική εξόντωσης. Από την άλλη μεριά, τάση των μαζών, που καταπιέζονται περισσότερο από πριν και υποφέρουν όλα τα βάσανα των ιμπεριαλιστικών πολέμων, να αποτινάξουν αυτό το ζυγό, να ανατρέψουν την αστική τάξη. Στην πάλη ανάμεσα σ' αυτές τις δύο τάσεις θ' αναπτύσσεται αναπόφευκτα τώρα η ιστορία του εργατικού κινήματος, γιατί η πρώτη τάση δεν είναι τυχαία, αλλά 'θεμελιωμένη' οικονομικά.»

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Κάτω από ξένη σημαία

σελ. 69-70

«Πάρτε, λόγου χάρη, την κατοχή αποικιών, την επέκταση των αποικιακών κτήσεων. Είναι αναμφισβήτητο ότι αυτό ήταν ένα από τα διακριτικά γνωρίσματα της εποχής που περιγράφουμε και της πλειοψηφίας των μεγάλων κρατών. Και τι σήμαινε αυτό από οικονομική άποψη; Αυτό σήμαινε ένα ορισμένο ποσό υπερκέρδους και ιδιαίτερων προνομίων για την αστική τάξη· και έπειτα σήμαινε αναμφισβήτητη τη δυνατότητα να παίρνει μερικά ψίχουλα απ' αυτά τα 'κομμάτια της πίτας' και μια μικρή μειοψηφία μικροαστών· και έπειτα μια μικρή μειοψηφία μισθωτών με καλύτερες θέσεις, διορισμένων υπαλλήλων του εργατικού κινήματος κτλ. Ότι μια ασημαντή μειοψηφία της εργατικής τάξης 'επωφελήθηκε', π.χ. στην Αγγλία, από τα ψίχουλα των κερδών που βγαίνουν από τις αποικίες και από τα προνόμια, είναι γεγονός αναμφισβήτητο, που το αναγνώρισαν και το τόνισαν ήδη ο Μαρξ και ο Ένγκελς. Εκείνο, όμως, που ήταν κάποτε φαινόμενο αποκλειστικά αγγλικό, έγινε φαινόμενο γενικό για όλες τις μεγάλες καπιταλιστικές χώρες της Ευρώπης, στο βαθμό που οι χώρες αυτές περνούσαν στην κατοχή αποικιών σε μεγάλη κλίμακα και γενικά στο βαθμό που αναπτυσσόταν και έπαιρνε διαστάσεις η ιμπεριαλιστική περίοδος του καπιταλισμού.»

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο σοσιαλσοβινισμός είναι ολοκληρωμένος οπορτουνισμός.

σελ. 119

«Κανένας μαρξιστής δεν αμφέβαλλε ότι ο οπορτουνισμός εκφράζει την αστική πολιτική μέσα στο εργατικό κίνημα, εκφράζει τα συμφέροντα των μικροαστών και της συμμαχίας μιας μηδαμινής μερίδας των αστοποιημένων εργατών με τη 'δική τους' αστική τάξη ενάντια στα συμφέροντα της μάζας των προλετάρων, της μάζας των καταπιεζόμενων. Οι αντικειμενικές συνθήκες του τέλους του 19^{ου} αιώνα δυνάμωσαν εξαιρετικά τον οπορτουνισμό, μετατρέποντας τη χρησιμοποίηση της αστικής νομιμότητας σε δουλοπρέπεια απέναντί της, δημιουργώντας ένα μικρό στρώμα γραφειοκρατίας και αριστοκρατίας της εργατικής τάξης και προσελκύνοντας στις γραμμές των σοσιαλδημοκρατών κομμάτων πολλούς μικροαστούς 'συνοδοιπόρους'.

Ο πόλεμος επιτάχυνε την εξέλιξη μετατρέποντας τον οπορτουνισμό σε σοσιαλσοβινισμό, μετατρέποντας τη μυστική συμμαχία των οπορτουνιστών σε ανοιχτή συμμαχία με την αστική τάξη. Ταυτόχρονα οι στρατιωτικές αρχές επιβάλλανε παντού το στρατιωτικό νόμο και το φίμωγτρο για την εργατική μάζα· οι παλιοί ηγέτες της εργατικής μάζας πέρασαν σχεδόν όλοι με το μέρος της αστικής τάξης.

Η οικονομική βάση του οπορτουνισμού και του σοσιαλσοβινισμού είναι μια και η ίδια: Τα συμφέροντα μηδαμινού στρώματος προνομιούχων εργατών και των μικροαστών, που υπερασπίζουν την προνομιούχα θέση τους, το 'δικαίωμά' τους να παίρνουν ψίχουλα από τα κέρδη που πραγματοποιεί η εθνική 'τους' τάξη από τη ληστεία των ξένων εθνών, από τα πλεονεκτήματα που της δίνει η κυριαρχική της θέση κτλ.

Το ιδεολογικοπολιτικό περιεχόμενο του οπορτουνισμού και του σοσιαλσοβινισμού είναι ένα και το ίδιο: Συνεργασία των τάξεων αντί πάλης των τάξεων, άρνηση των επαναστατικών μορφών πάλης, βοήθεια στην κυβέρνησή 'τους' που βρίσκεται σε δύσκολη θέση αντί χρησιμοποίηση των δυσκολιών της για την επανάσταση. [...]»

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Η ενότητα με τους οπορτουνιστές είναι η συμμαχία των εργατών με τη 'δική τους' εθνική αστική τάξη και διάσπαση της διεθνούς επαναστατικής εργατικής τάξης.

σελ. 120-121

«Προηγούμενα, στην προπολεμική εποχή, υπήρχε όχι σπάνια η γνώμη ότι ο οπορτουνισμός, αν και αποτελεί 'παρέκκλιση', 'ακρότητα', είναι ωστόσο συστατικό μέρος του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος. Ο πόλεμος έδειξε ότι αυτό δεν μπορεί να ισχύει και στο μέλλον. Ο οπορτουνισμός 'ωρίμασε', εκπλήρωσε ως το τέλος το ρόλο του απεσταλμένου της αστικής τάξης μέσα στο εργατικό κίνημα. Η ενότητα με τους οπορτουνιστές έγινε καθαρή υποκρισία [...] Η ενότητα με τους οπορτουνιστές σημαίνει σήμερα στην πράξη υποταγή της εργατικής τάξης στην εθνική 'της' αστική τάξη, σημαίνει συμμαχία μαζί της για την υποδούλωση ξένων εθνών και για τον αγώνα για τα προνόμια του κυρίαρχου έθνους και είναι διάσπαση του επαναστατικού προλεταριάτου όλων των χωρών.»

Όσο δύσκολη κι αν ήταν σε ορισμένες περιπτώσεις η πάλη ενάντια στους οπορτουνιστές που κυριαρχούν σε πολλές οργανώσεις, όσο ιδιόμορφο κι αν ήταν σε ορισμένες χώρες το προτσές του ξεκαθαρίσματος των εργατικών κομμάτων από τους οπορτουνιστές, το προτσές αυτό είναι αναπόφευκτο και γόνιμο. Ο ρεφορμιστικός σοσιαλισμός πεθαίνει. Ο αναγεννώμενος σοσιαλισμός 'θα είναι επαναστατικός, αδιάλλακτος, στασιαστικός' [...]

Εξάρτηση

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

σελ. 99

«[...] το χρηματιστικό κεφάλαιο και η αντίστοιχη σ' αυτό διεθνής πολιτική, που οδηγεί στον αγώνα των μεγάλων δυνάμεων για το οικονομικό και πολιτικό μοίρασμα του κόσμου, δημιουργούν μια ολόκληρη σειρά από μεταβατικές μορφές κρατικής εξάρτησης. Χαρακτηριστικές γι' αυτήν την εποχή δεν είναι μόνο οι δύο βασικές ομάδες χωρών: οι χώρες που κατέχουν αποικίες και οι αποικιακές χώρες, αλλά και οι ποικίλες μορφές των εξαρτημένων χωρών, που πολιτικά, τοπικά είναι ανεξάρτητες, στην πράξη όμως είναι μπλεγμένες στα δίκτυα της χρηματιστικής και διπλωματικής εξάρτησης.»

σελ. 100

«Μια κάπως διαφορετική μορφή χρηματιστικής και διπλωματικής εξάρτησης με καθεστώς πολιτικής ανεξαρτησίας μας δείχνει το παράδειγμα της Πορτογαλίας. Η Πορτογαλία είναι αυτοτελές κυρίαρχο κράτος, ουσιαστικά όμως εδώ και πάνω από 200 χρόνια, από τον καιρό του πολέμου της διαδοχής της Ισπανίας (1701-1714), βρίσκεται κάτω από την κηδεμονία της Αγγλίας. Η Αγγλία υπεράσπισε την Πορτογαλία και τις αποικιακές κτήσεις της Πορτογαλίας για να στερεώσει τη δική της θέση στον αγώνα ενάντια στους αντιπάλους της, την Ισπανία και τη Γαλλία. Η Αγγλία πήρε σε αντάλλαγμα εμπορικά προνόμια για την εξαγωγή εμπορευμάτων και κυρίως για την εξαγωγή κεφαλαίου στην Πορτογαλία και τις αποικίες της, τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί τα λιμάνια και τα νησιά της Πορτογαλίας, τα καλώδια της κλπ. κ.ο.κ.»

σελ. 141

«Ιδιαίτερα οξύνεται επίσης η εθνική καταπίεση και η τάση προς τις προσαρτήσεις, δηλαδή προς την παραβίαση της εθνικής ανεξαρτησίας (γιατί η προσάρτηση δεν είναι τίποτε άλλο παρά παραβίαση της αυτοδιάθεσης των εθνών).»

Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.

Σχετικά με τη γελοιογραφία του μαρξισμού και τον 'ιμπεριαλιστικό οικονομισμό'.

σελ. 91-100

«Ο ιμπεριαλισμός είναι οικονομικά μονοπωλιακός καπιταλισμός. Για να είναι το μονοπώλιο ολοκληρωτικό, πρέπει να εκτοπιστούν οι ανταγωνιστές όχι μόνο από την εσωτερική αγορά (από την αγορά του δοσμένου κράτους), αλλά και από την εξωτερική, από όλο τον κόσμο. Υπάρχει άραγε η οικονομική δυνατότητα, 'στην εποχή του χρηματιστικού κεφαλαίου' να εκτοπιστεί ο συναγωνισμός ακόμη και σ' ένα ξένο κράτος; Και βέβαια υπάρχει: το μέσο αυτό είναι η χρηματιστική εξάρτηση και η ιδιοποίηση των πηγών πρώτων υλών, και σε συνέχεια και όλων των επιχειρήσεων του ανταγωνιστή.

[...] Να ένας καθαρά οικονομικός δρόμος για την επέκταση: αγορά επιχειρήσεων, καταστημάτων, πηγών πρώτων υλών.

Το μεγάλο χρηματιστικό κεφάλαιο μιας χώρας, μπορεί πάντα να εξαγοράσει τις επιχειρήσεις των ανταγωνιστών και μιας ξένης, πολιτικά ανεξάρτητης, χώρας και πάντα το κάνει αυτό. [...] Η οικονομική 'προσαρτηση' είναι πέρα για πέρα 'πραγματοποιήσιμη' χωρίς την πολιτική και συναντιέται συνεχώς. Στη βιβλιογραφία τη σχετική με τον ιμπεριαλισμό θα συναντήσετε σε κάθε βήμα μαρτυρίες λ.χ. σαν κι αυτές, ότι η Αργεντινή είναι στην πραγματικότητα 'εμπορική αποικία' της Αγγλίας, ότι η Πορτογαλία είναι στην πράξη 'υποτελής' της Αγγλίας κ.λπ. Αυτό είναι σωστό: η οικονομική εξάρτηση από τις αγγλικές τράπεζες, τα χρέη προς την Αγγλία, η αγορά τοπικών σιδηροδρόμων, ορυχείων, γαιών, κ.λπ. απομέρους της Αγγλίας, όλα αυτά κάνουν τις προαναφερόμενες χώρες 'προσαρτήματα' της Αγγλίας από οικονομική άποψη, χωρίς την παραβίαση της πολιτικής ανεξαρτησίας αυτών των χωρών.

Αυτοδιάθεση των εθνών ονομάζεται η πολιτική ανεξαρτησία τους. Ο ιμπεριαλισμός τείνει να την παραβιάσει, γιατί σε συνθήκες πολιτικής προσάρτησης η οικονομική προσάρτηση είναι συχνά βολικότερη, φτηνότερη (είναι ευκολότερο να εξαγοράσει κανείς τους υπαλλήλους, να πετύχει εκχωρήσεις, να περάσει ένα ευνοϊκό νόμο, κ.λπ.),

ευκολότερη, ησυχότερη – έτσι ακριβώς όπως ο ιμπεριαλισμός τείνει ν' αντικαταστήσει τη δημοκρατία γενικά με την ολιγαρχία.

[...] Πώς όμως συμβιβάζεται ο καπιταλισμός με τη δημοκρατία; Με την έμμεση εφαρμογή της παντοκρατορίας του κεφαλαίου! Τα οικονομικά μέσα για το σκοπό αυτό είναι δύο: 1) άμεση εξαγορά· 2) συμμαχία της κυβέρνησης με το Χρηματιστήριο. (Στις θέσεις μας αυτό εκφράζεται με τα λόγια ότι το χρηματιστικό κεφάλαιο στο αστικό καθεστώς 'αγοράζει και θα εξαγοράζει ελεύθερα οποιαδήποτε κυβέρνηση και δημόσιο υπάλληλο').

Εφόσον κυριαρχεί η εμπορευματική παραγωγή, η αστική τάξη, η εξουσία του χρήματος – η εξαγορά (άμεση και μέσω του Χρηματιστηρίου) είναι 'πραγματοποιήσιμη' σε οποιαδήποτε μορφή διακυβέρνησης, σε οποιαδήποτε δημοκρατία.

[...] Λοιπόν, η εξαγορά των δημοσίων υπαλλήλων είναι 'πραγματοποιήσιμη' σε ξένο κράτος; Ή η 'συμμαχία της κυβέρνησης με το Χρηματιστήριο' είναι μόνο συμμαχία με τη δική του κυβέρνηση;

[...] Οποιαδήποτε πολιτική μορφή κι αν έχει η Πολωνία, αδιάφορο αν θα είναι κομματάκι της τσαρικής Ρωσίας ή της Γερμανίας, ή αυτόνομη περιοχή ή πολιτικά ανεξάρτητο κράτος, δεν είναι δυνατό ούτε να απαγορευτεί, ούτε να καταργηθεί η εξάρτησή της από το χρηματιστικό κεφάλαιο των ιμπεριαλιστικών Δυνάμεων, η αγορά των μετοχών των επιχειρήσεών της απομέρους αυτού του κεφαλαίου.

Το 1905 'πραγματοποιήθηκε' μόνο η πολιτική ανεξαρτησία της Νορβηγίας. Αυτή δε σκόπευε και δεν μπορούσε να θίξει την οικονομική εξάρτηση.

[...] Η ιμπεριαλιστική τάση για μεγάλες αυτοκρατορίες είναι πέρα για πέρα πραγματοποιήσιμη και στην πράξη πραγματοποιείται συχνά με τη μορφή ιμπεριαλιστικής ένωσης αυτοτελών και ανεξάρτητων, με την πολιτική σημασία της λέξης, κρατών. Μια τέτοια ένωση είναι δυνατή και παρατηρείται όχι μόνο με τη μορφή της οικονομικής σύμφυσης των χρηματιστικών κεφαλαίων δυο χωρών, αλλά και με τη μορφή της στρατιωτικής 'συνεργασίας' σ' έναν ιμπεριαλιστικό πόλεμο. Ο εθνικός αγώνας, η εθνική εξέγερση, ο εθνικός αποχωρισμός είναι πέρα για πέρα 'πραγματοποιήσιμα' και στην πράξη παρατηρούνται στον ιμπεριαλισμό και μάλιστα εντείνονται, επειδή ο ιμπεριαλισμός δε σταματά την εξέλιξη του καπιταλισμού και την ανάπτυξη των δημοκρατικών τάσεων στη μάζα του πληθυσμού, αλλά οξύνει τον ανταγωνισμό ανάμεσα σ' αυτές τις δημοκρατικές επιδιώξεις και στην αντιδημοκρατική τάση των τρασ.

Μόνο από την άποψη του 'ιμπεριαλιστικού οικονομισμού', δηλαδή του γελοιογραφημένου μαρξισμού, μπορεί κανείς να αγνοεί λ.χ. το παρακάτω ιδιόμορφο φαινόμενο της ιμπεριαλιστικής πολιτικής: από το ένα μέρος ο τωρινός ιμπεριαλιστικός πόλεμος μας προσφέρει παραδείγματα για το πώς κατορθώνεται να τραβηχτεί με τη δύναμη των χρηματιστικών δεσμών και των οικονομικών συμφερόντων ένα μικρό, πολιτικά ανεξάρτητο κράτος, στον αγώνα ανάμεσα στις μεγάλες Δυνάμεις (Αγγλία και Πορτογαλία). Από το άλλο μέρος, η παραβίαση του δημοκρατισμού απέναντι στα μικρά έθνη, που είναι πολύ πιο ανίσχυρα (και οικονομικά και πολιτικά) μπροστά στους ιμπεριαλιστές 'προστάτες' τους, προκαλεί είτε εξέγερση (Ιρλανδία), είτε πέρασμα ολόκληρων συνταγμάτων με το μέρος του εχθρού (Τσέχοι). Σε μια τέτοια κατάσταση πραγμάτων όχι μόνο είναι 'πραγματοποιήσιμο' από την άποψη του χρηματιστικού κεφαλαίου, αλλά κάποτε είναι και άμεσα συμφερετικό για τα τρασ, για την ιμπεριαλιστική τους πολιτική, για τον ιμπεριαλιστικό τους πόλεμο, να δώσουν όσο το δυνατό περισσότερες δημοκρατικές ελευθερίες, μέχρι και κρατική ανεξαρτησία σε ορισμένα μικρά έθνη για να μην εκτεθούν στον κίνδυνο της αποτυχίας οι πολεμικές 'τους' επιχειρήσεις.»

Λένιν ΒΙ. (1987). Για τον ιμπεριαλισμό και τους ιμπεριαλιστές. Προγκρές – Σύγχρονη Εποχή.

Στροφή στην παγκόσμια πολιτική.

σελ. 117

«Υπάρχουν περιπτώσεις που είναι πιο σίγουρο – και συμφερότερο – να αποκτήσεις ειλικρινείς και ευσυνείδητους 'υπερασπιστές της πατρίδας' στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο με τη δημιουργία πολιτικά ανεξάρτητων κρατών που για την οικονομική εξάρτησή του θα φροντίσουμε πια 'εμείς'!»

Λένιν Β.Ι. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την εθνική αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

7. Μαρξισμός ή Προυντονισμός

σελ. 145-146

«Σημασία δεν έχει αν πριν από τη σοσιαλιστική επανάσταση θα απελευθερωθεί το 1/50 ή το 1/100 των μικρών εθνών, σημασία έχει ότι στην ιμπεριαλιστική εποχή, εξαιτίας αντικειμενικών αιτιών, το προλεταριάτο χωρίστηκε σε δύο διεθνή στρατόπεδα, από τα οποία το ένα έχει διαφθαρεί με τα ψίχουλα που πέφτουν από το τραπέζι της κεφαλαιοκρατίας των μεγάλων Δυνάμεων – ανάμεσα στ' άλλα και από τη διπλή ή τριπλή εκμετάλλευση των μικρών εθνών – ενώ το άλλο δεν μπορεί να απελευθερωθεί το ίδιο, χωρίς να απελευθερώσει τα μικρά έθνη, χωρίς να

διαπαιδαγωγεί τις μάξες με αντισωβινιστικό πνεύμα, δηλ. με πνεύμα ενάντια στις προσαρτήσεις, δηλ. με το πνεύμα της 'αυτοδιάθεσης'.»

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Στροφή στην παγκόσμια πολιτική.

σελ. 315

«Οι συνειδητοί ηγέτες του ιμπεριαλισμού λένε μέσα τους: Δεν μπορούμε, βέβαια, να πραγματοποιήσουμε τους σκοπούς μας χωρίς το στραγγαλισμό των μικρών λαών μα υπάρχουν δυο τρόποι στραγγαλισμού. Υπάρχουν περιπτώσεις που είναι πιο σίγουρο – και συμφερότερο – να αποκτήσεις ειλικρινείς και ευσυνειδήτους 'υπερασπιστές της πατρίδας' στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο με τη δημιουργία πολιτικά ανεξάρτητων κρατών, που για την οικονομική εξάρτησή τους θα φροντίσουμε πια 'εμείς'!»

Δημοκρατικοί αγώνες

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης.

σελ. 162-163

«[...] Οι πολιτικοί μετασχηματισμοί προς μια πραγματική δημοκρατική κατεύθυνση, κι ακόμη περισσότερο, οι πολιτικές επαναστάσεις δεν μπορούν σε καμιά περίπτωση, ποτέ και κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες, ούτε να επισκιάσουν, ούτε ν' αδυνατίσουν το σύνθημα της σοσιαλιστικής επανάστασης. Αντίθετα, τη φέρνουν πάντα πιο κοντά, πλαταιίνουν τη βάση της, εντάσσουν στο σοσιαλιστικού αγώνα νέα στρώματα μικροαστών και μισοπρολεταριακών μαζών. Και από το άλλο μέρος οι πολιτικές επαναστάσεις είναι αναπόφευκτες στην πορεία της σοσιαλιστικής επανάστασης, που δεν μπορούμε να τη βλέπουμε ως μια μόνο πράξη μα πρέπει να τη βλέπουμε ως εποχή θυελλωδών πολιτικών και οικονομικών κλονισμών, ως εποχή της πιο οξυμένης ταξικής πάλης, εμφυλίου πολέμου, επαναστάσεων και αντεπαναστάσεων.»

Εθνική ανεξαρτησία (αυτοδιάθεση)

Λένιν ΒΙ. (2006). Κριτικά σημειώματα πάνω στο εθνικό ζήτημα. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

1. Οι φιλελεύθεροι και οι δημοκράτες στο ζήτημα των γλωσσών.

σελ. 12

«Η αστική τάξη θα προσπαθήσει να εξαπατήσει το λαό με τα κάθε λογής 'θετικά' εθνικά προγράμματα. Ο συνειδητός όμως εργάτης θα της απαντήσει: υπάρχει μόνο μια λύση του εθνικού ζητήματος (εφόσον είναι γενικά δυνατή η λύση του στον κόσμο του καπιταλισμού, στον κόσμο του κέρδους, της φαγωμάρας και της εκμετάλλευσης) και η λύση αυτή είναι ο συνεπής δημοκρατισμός.

[...] Το εθνικό πρόγραμμα της εργατικής δημοκρατίας είναι: κανένα απολύτως προνόμιο σε κανένα έθνος και για καμιά γλώσσα: λύση του ζητήματος της πολιτικής αυτοδιάθεσης των εθνών, δηλ. του χωρισμού τους σε ξεχωριστό κράτος με απόλυτα ελεύθερο, δημοκρατικό τρόπο: έκδοση ενός παγκρατικού νόμου που να χαρακτηρίζει παράνομο και άκυρο κάθε μέτρο [...] που καθιερώνει σ' οποιοδήποτε ζήτημα προνόμια για ένα απ' τα έθνη και παραβιάζει την ισοτιμία των εθνών ή τα δικαιώματα μιας εθνικής μειονότητας: κάθε πολίτης του κράτους να έχει το δικαίωμα να απαιτήσει την κατάργηση ενός τέτοιου μέτρου σαν αντισυνταγματικού και ποινικές κυρώσεις ενάντια σ' εκείνους που θα το εφάρμοζαν.»

3. Το εθνικιστικό σκιάχτρο του 'αφομοιωτισμού'.

σελ. 17-18

«Ο αναπτυσσόμενος καπιταλισμός γνωρίζει δύο ιστορικές τάσεις στο εθνικό ζήτημα. Η πρώτη είναι το ζύπνημα της εθνικής ζωής και των εθνικών κινημάτων, η πάλη ενάντια σε κάθε εθνικό ζυγό και η δημιουργία εθνικών κρατών. Η δεύτερη είναι η ανάπτυξη και η επιταχυνόμενη σύσφιξη των κάθε λογής σχέσεων ανάμεσα στα έθνη, το σπάσιμο των εθνικών φραγμών, η δημιουργία της διεθνούς ενότητας του κεφαλαίου, της οικονομικής ζωής γενικά, της πολιτικής, της επιστήμης κ.λπ.

Κι οι δύο τάσεις αποτελούν παγκόσμιο νόμο του καπιταλισμού. Η πρώτη επικρατεί στην αρχή της ανάπτυξής του, η δεύτερη χαρακτηρίζει τον ώριμο καπιταλισμό που τραβά για να μετατραπεί σε σοσιαλιστική κοινωνία. Το εθνικό πρόγραμμα των μαρξιστών παίρνει υπόψη και τις δύο αυτές τάσεις, υπερασπίζοντας, πρώτο, την ισοτιμία των εθνών και των γλωσσών, το απαράδεχτο οποιωνδήποτε προνομίων απ' αυτή την άποψη (καθώς και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των εθνών που θα το εξετάσουμε ιδιαίτερα παρακάτω) και, δεύτερο, την αρχή του διεθνισμού και της ανειρήνευτης πάλης ενάντια στη μόλυνση του προλεταριάτου από τον αστικό εθνικισμό, ακόμα και από τον πιο ραφιναρισμένο.»

4. Η 'πολιτιστική εθνική αυτονομία.

σελ. 25-26

«Είναι προοδευτικό το ζύπνημα των μαζών από το φεουδαρχικό λήθαργο, η πάλη τους ενάντια σε κάθε εθνική καταπίεση, για τα κυριαρχικά δικαιώματα του λαού, για τα κυριαρχικά δικαιώματα του έθνους. Από δω απορρέει η απόλυτη υποχρέωση κάθε μαρξιστή να υπερασπίζεται τον πιο αποφασιστικό και τον πιο συνεπή δημοκρατισμό σ' όλα τα σημεία του εθνικού ζητήματος. Το καθήκον αυτό βασικά έχει αρνητικό χαρακτήρα. Το προλεταριάτο όμως δεν μπορεί να προχωρήσει στην υποστήριξη του εθνικισμού πέρα απ' αυτό το σημείο, γιατί παραπέρα αρχίζει η 'θετική' δράση της αστικής τάξης, που αποβλέπει στη στερέωση του εθνικισμού.

Η αποτίναξη κάθε φεουδαρχικού ζυγού, κάθε καταπίεσης των εθνών, κάθε προνομίου ενός από τα έθνη ή μιας από τις γλώσσες αποτελεί απόλυτη υποχρέωση του προλεταριάτου σαν δημοκρατικής δύναμης, είναι απόλυτο συμφέρον της προλεταριακής ταξικής πάλης, που τη συσκοτίζουν και την ανακόπτουν οι εθνικές φαγωμάρες. Η υποβοήθηση όμως του αστικού εθνικισμού πέρα απ' αυτά τα όρια τα αυστηρά περιορισμένα μέσα σε συγκεκριμένα ιστορικά πλαίσια, ισοδυναμεί με προδοσία του προλεταριάτου και με πέρασμα με το μέρος της αστικής τάξης. Εδώ υπάρχει ένα σύνορο συχνά πολύ δυσδιάκριτο [...]

Πάλη ενάντια σε κάθε εθνική καταπίεση – ασφαλώς ναι! Πάλη για κάθε λογής εθνική ανάπτυξη, για τον 'εθνικό πολιτισμό' γενικά – ασφαλώς όχι. Η οικονομική ανάπτυξη της καπιταλιστικής κοινωνίας δίνει σ' όλο τον κόσμο παραδείγματα εθνικών κινημάτων που δεν έφτασαν σε πλήρη ανάπτυξη, παραδείγματα σχηματισμού μεγάλων εθνών από μια σειρά μικρά έθνη ή σε βάρος ορισμένων μικρών εθνών, παραδείγματα αφομοίωσης εθνών. Αρχή του αστικού εθνικισμού είναι η ανάπτυξη της εθνότητας γενικά, και από εδώ απορρέει η αποκλειστικότητα του αστικού εθνικισμού και το αδιέξοδο όπου οδηγούν οι εθνικές φαγωμάρες. Το προλεταριάτο όμως όχι μόνο δεν αναλαβαίνει την υποχρέωση να υπερασπίζει την εθνική ανάπτυξη κάθε έθνους, μα αντίθετα προειδοποιεί τις μάζες για τον κίνδυνο που κλείνουν μέσα τους τέτοιες αυταπάτες, υποστηρίζει την πιο πλέρια ελευθερία της καπιταλιστικής κυκλοφορίας και χαιρετίζει κάθε αφομοίωση των εθνών, εκτός από κείνη που γίνεται με τη βία ή στηρίζεται σε προνόμια.»

5. Η ισοτιμία των εθνών και τα δικαιώματα της εθνικής μειονότητας.

σελ. 32-33

«Η πείρα όμως της Ελβετίας δείχνει ότι είναι δυνατή και πραγματοποιήθηκε στην πράξη η εξασφάλιση της πιο μεγάλης (σχετικά) εθνικής ειρήνης, όταν υπάρχει συνεπής (πάλι σχετικά) δημοκρατισμός όλου του κράτους.

'Στην Ελβετία – λένε οι άνθρωποι που μελέτησαν αυτό το ζήτημα – δεν υπάρχει εθνικό ζήτημα με την έννοια που έχει η λέξη στην Ανατολική Ευρώπη. Ακόμα και η λέξη αυτή (εθνικό ζήτημα) είναι άγνωστη εδώ...

Στην Ελβετία η πάλη των εθνοτήτων ανήκει στο μακρινό παρελθόν, στα 1797 – 1803. '*

* Βλ. Ρενέ Ανρί: 'Η Ελβετία και το ζήτημα των γλωσσών, Βέρνη, 1907.'

[...] Αυτό σημαίνει ότι η εποχή της μεγάλης γαλλικής επανάστασης, που έδωσε την πιο δημοκρατική λύση στα άμεσα προβλήματα του περάσματος από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό, κατόρθωσε στο πέρασμά της να 'λύσει', ανάμεσα στ' άλλα, και το εθνικό ζήτημα.»

6. Συγκεντροποίηση και αυτονομία

σελ. 36-37

«Οι μαρξιστές, όπως είναι ευνόητο, κρατούν εχθρική στάση απέναντι στην ομοσπονδία και την αποκέντρωση, για τον απλούστατο λόγο ότι ο καπιταλισμός απαιτεί για την ανάπτυξή του όσο το δυνατό πιο μεγάλα και όσο το δυνατό πιο συγκεντρωτικά κράτη. Στην περίπτωση που οι υπόλοιποι όροι θα είναι ίσοι, το συνειδητό προλεταριάτο θα

υποστηρίζει πάντα ένα πιο μεγάλο κράτος. Θα πολεμά πάντα το μεσαιωνικό τοπικισμό και θα χαιρετίζει πάντα την όσο το δυνατό πιο στενή οικονομική ένωση μεγάλων εδαφών, όπου μπορεί να αναπτυχθεί πλατιά η πάλη του προλεταριάτου ενάντια στην αστική τάξη.

[...] Θα ήταν όμως απαράδεκτο να ξεχνάμε πως υπερασπίζοντας το συγκεντρωτισμό υπερασπίζουμε ένα συγκεντρωτισμό αποκλειστικά δημοκρατικό.

[...] Ο δημοκρατικός συγκεντρωτισμός όχι μόνο δεν αποκλείει την τοπική αυτοδιοίκηση με αυτονομία των περιοχών, που τις διακρίνουν ιδιαίτερες οικονομικές και βιοτικές συνθήκες, ιδιαίτερη εθνική σύνθεση του πληθυσμού κλπ., μα απεναντίας απαιτεί επιτακτικά και το ένα και το άλλο.»

Λένιν ΒΙ. (2006). Για το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των εθνών. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

1. Τι είναι η αυτοδιάθεση των εθνών;

σελ. 45-46

«Σ' όλο τον κόσμο η εποχή της οριστικής νίκης του καπιταλισμού ενάντια στη φεουδαρχία ήταν συνδεδεμένη με εθνικά κινήματα. Η οικονομική βάση αυτών των κινήματων συνίσταται στο ότι για την πλήρη νίκη της εμπορευματικής παραγωγής είναι ανάγκη να κατακτήσει η αστική τάξη την εσωτερική αγορά, είναι ανάγκη να ενωθούν σε κράτος τα εδάφη που ο πληθυσμός τους μιλάει την ίδια γλώσσα, παραμερίζοντας κάθε εμπόδιο για την ανάπτυξη αυτής της γλώσσας και την καθιέρωσή της στη φιλολογία.

Η γλώσσα είναι σπουδαιότερο μέσο επικοινωνίας των ανθρώπων. Η ενότητα της γλώσσας και η ανεμπόδιση ανάπτυξη της είναι ένας από τους σπουδαιότερους όρους της πραγματικά ελεύθερης και πλατιάς, ανάλογης με τον σύγχρονο καπιταλισμό, εμπορικής κυκλοφορίας, της ελεύθερης και πλατιάς συγκρότησης του πληθυσμού σε κάθε μια τάξη χωριστά, τέλος είναι ο όρος της στενής σύνδεσης της αγοράς με τον κάθε νοικοκύρη ή μικρονοικοκύρη, πωλητή ή αγοραστή.

Γι' αυτό, η τάση (η επιδίωξη) κάθε εθνικού κινήματος είναι ο σχηματισμός εθνικών κρατών, που ικανοποιούν καλύτερα αυτές τις απαιτήσεις του σύγχρονου καπιταλισμού [...] για όλο τον πολιτισμένο κόσμο – χαρακτηριστικό φυσιολογικό φαινόμενο για την κεφαλαιοκρατική περίοδο είναι τα εθνικά κράτη.

[...] εξετάζοντας τους ιστορικοοικονομικούς όρους των εθνικών κινήματων, θα φτάσουμε αναπόφευκτα στο συμπέρασμα: ότι με την έννοια αυτοδιάθεσης των εθνών εννοούμε τον κρατικό χωρισμό τους από ξένα εθνικά σύνολα, εννοούμε το σχηματισμό αυτοτελούς εθνικού κράτους.»

σελ. 49

«[...] η 'αυτοδιάθεση των εθνών' δεν μπορεί να έχει στο πρόγραμμα των μαρξιστών, από ιστορικοοικονομική άποψη, άλλη σημασία εκτός από την πολιτική αυτοδιάθεση, την κρατική αυτοτέλεια, το σχηματισμό εθνικού κράτους.»

4. Ο 'πρακτικισμός' στο εθνικό ζήτημα

σελ. 58-62

«Η αστική τάξη, που στην αρχή κάθε εθνικού κινήματος παρουσιάζεται φυσικά σαν ηγεμόνας (καθοδηγητής) του, ονομάζει πραχτική υπόθεση την υποστήριξη όλων των εθνικών επιδιώξεων. Η πολιτική όμως του προλεταριάτου στο εθνικό ζήτημα (όπως και στα υπόλοιπα ζητήματα) υποστηρίζει απλώς την αστική τάξη σε μια ορισμένη κατεύθυνση, ποτέ όμως η πολιτική του δεν συμπίπτει με την πολιτική της. Η εργατική τάξη υποστηρίζει την αστική τάξη μονάχα προς το συμφέρον της εθνικής ειρήνης (που η αστική τάξη δεν μπορεί να τη δώσει ολόκληρη και που είναι πραγματοποιήσιμη μονάχα στα πλαίσια μιας ολοκληρωτικής δημοκρατικοποίησης), προς το συμφέρον της ισοτιμίας, προς το συμφέρον της δημιουργίας καλύτερων όρων για την ταξική πάλη. Γι' αυτό ακριβώς οι προλετάριοι προβάλλουν ενάντια στον πρακτικισμό της αστικής τάξης μια πολιτική αρχών στο εθνικό ζήτημα, υποστηρίζοντας την αστική τάξη πάντα μόνο υπό όρους. Στο εθνικό ζήτημα κάθε αστική τάξη θέλει είτε προνόμια για το έθνος της, είτε αποκλειστικά πλεονεκτήματα γι' αυτό. Αυτό ακριβώς λέγεται 'πρακτικό'. Το προλεταριάτο είναι ενάντια σε κάθε αποκλειστικότητα. Το να ζητάς 'πρακτικισμό' από το προλεταριάτο σημαίνει ότι σέρνεσαι από την αστική τάξη, ότι πέφτεις στον οπορτουνισμό.

Πρέπει να απαντάμε με: 'ναι ή όχι' στο ζήτημα του αποχωρισμού κάθε έθνους; Αυτό μοιάζει σαν πολύ 'πραχτική' διεκδίκηση. Στην πραγματικότητα όμως είναι ανόητη, θεωρητικά μεταφυσική και στην πράξη οδηγεί στην υποταγή του προλεταριάτου στην πολιτική της αστικής τάξης. Η αστική τάξη βάζει πάντα στην πρώτη γραμμή τις εθνικές της διεκδικήσεις. Τις βάζει απόλυτα. Για το προλεταριάτο οι διεκδικήσεις αυτές υποτάσσονται στα συμφέροντα της ταξικής πάλης. Θεωρητικά δεν μπορείς να εγγυηθείς από πριν αν ο αποχωρισμός ενός δοσμένου έθνους, είτε η ισότιμη θέση του μ' ένα άλλο έθνος, θα ολοκληρώσει την αστικοδημοκρατική επανάσταση. Για το προλεταριάτο έχει σημασία και στις δύο περιπτώσεις να εξασφαλίσει την ανάπτυξη της τάξης του. Για την αστική τάξη έχει σημασία να δυσκολέψει αυτή την ανάπτυξη, παραμερίζοντας τα καθήκοντα αυτής της ανάπτυξης μπροστά στα καθήκοντα του έθνους 'της'. Γι' αυτό, το προλεταριάτο περιορίζεται στην αρνητική, σα να λέμε, διεκδίκηση να αναγνωριστεί το

δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, χωρίς να δίνει εγγυήσεις σε κανένα έθνος, χωρίς να αναλαμβάνει υποχρεώσεις να δώσει τίποτα σε βάρος άλλου έθνους.

[...] Το προλεταριάτο είναι ενάντια σ' έναν τέτοιο πρακτικισμό: αναγνωρίζοντας την ισοτιμία και το ίσο δικαίωμα για τη συγκρότηση εθνικού κράτους, εκτιμά και βάζει πάνω απ' όλα τη συμμαχία των προλετάριων όλων των εθνών, κρίνοντας με το πρίσμα της ταξικής πάλης των εργατών κάθε εθνική διεκδίκηση, κάθε εθνικό αποχωρισμό.

[...] Όσο η αστική τάξη του καταπιεζόμενου έθνους παλεύει ενάντια στο έθνος που καταπιέζει, τόσο είμαστε πάντα και σε κάθε περίπτωση και πιο αποφασιστικά απ' όλους υπέρ, γιατί είμαστε οι πιο τολμηροί και συνεπείς εχθροί της καταπίεσης. Εφ' όσον η αστική τάξη του καταπιεζόμενου έθνους είναι υπέρ του δικού της αστικού εθνικισμού, εμείς είμαστε κατά. Πάλη ενάντια στα προνόμια και τη βία του έθνους που καταπιέζει. Και καμιά ανοχή της επιδίωξης προνομίων από μέρους του καταπιεζόμενου έθνους.

Αν δεν βάλουμε και δεν συμπεριλάβουμε στη ζύμωσή μας το σύνθημα για το δικαίωμα αποχωρισμού, θα παίζουμε το παιχνίδι όχι μονάχα της αστικής τάξης, μα και των φεουδαρχών και του απολυταρχισμού του έθνους που καταπιέζει.

[...] Σε κάθε αστικό εθνικισμό καταπιεζόμενου έθνους υπάρχει πανδημοκρατικό περιεχόμενο ενάντια στην καταπίεση, κι αυτό ακριβώς το περιεχόμενο το υποστηρίζουμε χωρίς όρους, ξεχωρίζοντας αυστηρά την τάση προς την εθνική του αποκλειστικότητα, καταπολεμώντας την τάση του πολωνού αστού να καταπνίγει τον εβραίο κλπ. κλπ.

[...] Αναγνωρίζουμε το δικαίωμα αποχωρισμού σε όλους. Κρίνουμε κάθε συγκεκριμένο ζήτημα αποχωρισμού από μια άποψη που αποκλείει κάθε ανισοτιμία, κάθε προνόμιο, κάθε αποκλειστικότητα.

Ας πάρουμε τη θέση του έθνους που καταπιέζει. Μπορεί να είναι ελεύθερος ένας λαός που καταπιέζει άλλους λαούς; Όχι.»

5. Η φιλελεύθερη αστική τάξη και οι ομορτουμιστές σοσιαλιστές. Στο εθνικό ζήτημα.

σελ. 72-74

[...] Όταν κατηγορείς τους οπαδούς της ελευθερίας της αυτοδιάθεσης, δηλ. της ελευθερίας του αποχωρισμού, ότι ενθαρρύνουν τις χωριστικές τάσεις, κάνεις την ίδια ακριβώς ανοησία και την ίδια ακριβώς υποκρισία σαν να κατηγορείς τους οπαδούς της ελευθερίας του διαζυγίου ότι ενθαρρύνουν τη διάλυση των οικογενειακών δεσμών. Γι' αυτό, όπως στην αστική κοινωνία οι υπερασπιστές των προνομίων και της εξαγοράς, που πάνω τους στηρίζεται ο αστικός γάμος, παίρνουν θέση ενάντια στην ελευθερία του διαζυγίου, έτσι ακριβώς και στο κεφαλαιοκρατικό κράτος η άρνηση της ελευθερίας της αυτοδιάθεσης, δηλ. του αποχωρισμού των εθνών, σημαίνει απλώς υπεράσπιση των προνομίων του κυρίαρχου έθνους και των αστυνομικών μεθόδων διοίκησης σε βάρος των δημοκρατικών.

[...] Όποιος στέκει στην άποψη της δημοκρατίας, όποιος δηλαδή είναι υπέρ της λύσης των κρατικών ζητημάτων από τη μάζα του πληθυσμού, ξέρει θαυμάσια ότι από τη φλυαρία των πολιτικάντηδων ως την απόφαση των μαζών υπάρχει 'τεράστια απόσταση'. Οι μάζες του πληθυσμού ξέρουν περίφημα από την καθημερινή πείρα τη σημασία των γεωγραφικών και οικονομικών δεσμών, τα πλεονεκτήματα της μεγάλης αγοράς και του μεγάλου κράτους και θα τραβήξουν για αποχωρισμό μονάχα όταν η εθνική καταπίεση και οι εθνικές προστριβές κάνουν τη συμβίωση ολότελα αβάσταχτη και εμποδίζουν όλες τις οικονομικές σχέσεις. Και σε παρόμοια περίπτωση τα συμφέροντα της κεφαλαιοκρατικής ανάπτυξης και της ελευθερίας της ταξικής πάλης θα είναι ακριβώς με το μέρος εκείνων που αποχωρίζονται.

[...] Τα συμφέροντα της εργατικής τάξης και της πάλης ενάντια στον καπιταλισμό απαιτούν την πλέρια αλληλεγγύη και την πιο στενή ενότητα των εργατών όλων των εθνών, απαιτούν ν' αποκρουστεί η εθνικιστική πολιτική της αστικής τάξης οποιασδήποτε εθνότητας. Γι' αυτό θα ήταν παρέκκλιση τα καθήκοντα της προλεταριακής πολιτικής και υποταγή των εργατών στην αστική πολιτική, αν οι σοσιαλδημοκράτες άρχιζαν ν' αρνούνται το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, δηλαδή το δικαίωμα αποχωρισμού των καταπιεζόμενων εθνών, καθώς και αν αναλάβαιναν οι σοσιαλδημοκράτες να υποστηρίζουν όλες τις εθνικές διεκδικήσεις της αστικής τάξης των καταπιεζόμενων εθνών.

[...] Σε όλες τις περιπτώσεις ο μισθωτός εργάτης θα εξακολουθεί να είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης, και για να πετύχει ο αγώνας εναντίον της απαιτείται η ανεξαρτησία του προλεταριάτου από τον εθνικισμό, η πλέρια, ας πούμε, ουδετερότητα των προλετάριων απέναντι στον αγώνα της αστικής τάξης των διαφόρων εθνών για τα πρωτεία. Η παραμικρότερη υποστήριξη από το προλεταριάτο οποιουδήποτε έθνους των προνομίων της 'δικής του' εθνικής αστικής τάξης θα προκαλέσει αναπόφευκτα δυσπιστία στο προλεταριάτο του άλλου έθνους, θ' αδυνατίσει τη διεθνή ταξική αλληλεγγύη των εργατών, θα τους διασπάσει χαροποιώντας την αστική τάξη. Και η άρνηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης ή του αποχωρισμού σημαίνει αναπόφευκτα στην πράξη υποστήριξη των προνομίων του κυρίαρχου έθνους.»

Λένιν ΒΙ. (2006). Η σοσιαλιστική επανάσταση και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των εθνών. (Θέσεις). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

1. Ο ιμπεριαλισμός, ο σοσιαλισμός και η απελευθέρωση των καταπιεζόμενων εθνών

σελ. 106

«Ο ιμπεριαλισμός σπρώχνει τις μάξες σε μια τέτοια πάλη, οξύνοντας σε τεράστιο βαθμό τις ταξικές αντιθέσεις, χειροτερεύοντας την κατάσταση των μαζών από οικονομική άποψη – τραστ, ακρίβεια – και από πολιτική: ανάπτυξη του μιλιταρισμού, συχνότεροι πόλεμοι, δυνάμωμα της αντίδρασης, σταθεροποίηση κι επέκταση της εθνικής καταπίεσης και της αποικιακής ληστείας. Ο νικηφόρος σοσιαλισμός θα πραγματοποιήσει απαραίτητα την πλήρεια δημοκρατία και συνεπώς όχι μόνο θα εφαρμόσει την πλήρεια ισοτιμία των εθνών, μα και θα κάνει πραγματικότητα το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των καταπιεζόμενων εθνών, δηλ. το δικαίωμα του ελεύθερου πολιτικού αποχωρισμού. Τα σοσιαλιστικά κόμματα που δε θ' απόδειχναν με όλη τους τη δράση και τώρα, και τον καιρό της επανάστασης, και ύστερα από τη νίκη της ότι θ' απελευθερώσουν τα υποδουλωμένα έθνη και θα ρυθμίσουν τη στάση τους απέναντι σ' αυτά πάνω στη βάση της ελεύθερης ένωσης – και χωρίς την ελευθερία του αποχωρισμού η ελεύθερη ένωση είναι ψεύτικη φράση – τα κόμματα αυτά θα διέπρατταν προδοσία απέναντι στον σοσιαλισμό.

Βέβαια η δημοκρατία είναι κι αυτή μορφή κράτους, που θα εξαφανιστεί όταν εξαφανιστεί το κράτος, αυτό όμως θα γίνει μόνον με το πέρασμα από το σοσιαλισμό, που θα έχει νικήσει και σταθεροποιηθεί οριστικά, στον πλήριο κομμουνισμό.»

2. Η σοσιαλιστική επανάσταση και η πάλη για τη δημοκρατία

σελ. 107-109

«Η σοσιαλιστική επανάσταση δεν είναι μόνο μια πράξη, δεν είναι μια μόνη μάχη σ' ένα μέτωπο, αλλά ολόκληρη εποχή οξυμένων ταξικών συγκρούσεων, μακριά σειρά από μάχες σε όλα τα μέτωπα, δηλ. σε όλα τα ζητήματα της οικονομίας και της πολιτικής, από μάχες που μπορούν να τελειώσουν μόνο την απαλλοτρίωση της αστικής τάξης. Θα ήταν βασικό λάθος να νομιστεί ότι ο αγώνας για τη δημοκρατία μπορεί να αποσπάει το προλεταριάτο από τη σοσιαλιστική επανάσταση ή να τη συγκαλύψει, να την επισκιάσει κτλ. Αντίθετα, όπως δεν είναι δυνατό να υπάρξει νικηφόρος σοσιαλισμός που δεν πραγματοποιεί την πλήρεια δημοκρατία, έτσι δεν μπορεί να προετοιμαστεί για τη νίκη ενάντια στην αστική τάξη ένα προλεταριάτο που δεν διεξάγει ολόπλευρο, συνεπή κι επαναστατικό αγώνα για τη δημοκρατία.

[...] το χρηματιστικό κεφάλαιο στην τάση του για επέκταση θα αγοράσει 'ελεύθερα' και θα διαφθείρει την πιο ελεύθερη δημοκρατική και ρεπουμπλικάνικη κυβέρνηση και τους αιρετούς υπαλλήλους οποιασδήποτε, έστω και 'ανεξάρτητης' χώρας. Η κυριαρχία του χρηματιστικού κεφαλαίου, όπως και του κεφαλαίου γενικά, δεν μπορεί να εξαλειφθεί με κανέναν μετασχηματισμό στον τομέα της πολιτικής δημοκρατίας· και η αυτοδιάθεση ανήκει ολοκληρωτικά και αποκλειστικά σ' αυτό τον τομέα. Αυτή όμως η κυριαρχία του χρηματιστικού κεφαλαίου δεν εκμηδενίζει καθόλου τη σημασία της πολιτικής δημοκρατίας, σαν της πιο ελεύθερης, πιο πλατιάς και πιο ξεκάθαρης μορφής ταξικής καταπίεσης και ταξικής πάλης.

[...] Το δυνάμωμα της εθνικής καταπίεσης στις συνθήκες του ιμπεριαλισμού επιβάλλει στη σοσιαλδημοκρατία όχι να εγκαταλείπει την 'ουτοπική', όπως τη λέει η αστική τάξη, πάλη για την ελευθερία αποχωρισμού των εθνών, αλλά αντίθετα να χρησιμοποιεί εντατικά τις συγκρούσεις που γεννιούνται πάνω και σ' αυτό το έδαφος, σαν αφορμές για μαζική δράση και επαναστατικές ενέργειες ενάντια στην αστική τάξη.»

3. Η σημασία του δικαιώματος αυτοδιάθεσης και η σχέση του προς την ομοσπονδία

σελ. 109-110

«Το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των εθνών σημαίνει αποκλειστικά το δικαίωμα ανεξαρτησίας με την πολιτική έννοια, το δικαίωμα ελεύθερου πολιτικού αποχωρισμού από το έθνος που καταπιέζει. Συγκεκριμένα η απαίτηση αυτή της πολιτικής δημοκρατίας σημαίνει πλήρεια ελευθερία ζύμωσης υπέρ του αποχωρισμού και λύση του ζητήματος του αποχωρισμού με δημοψήφισμα του έθνους που αποχωρίζεται. Έτσι η διεκδίκηση αυτή δεν ισοδυναμεί καθόλου με τη διεκδίκηση του αποχωρισμού, του κομματιάσματος και του σχηματισμού μικρών κρατών. Σημαίνει απλώς συνεπή έκφραση της πάλης ενάντια σε κάθε εθνική καταπίεση. Όσο το δημοκρατικό καθεστώς ενός κράτους βρίσκεται πιο κοντά προς την πλήρεια ελευθερία αποχωρισμού, τόσο πιο σπάνιες και πιο αδύνατες θα είναι στην πράξη οι τάσεις για αποχωρισμό, γιατί τα μεγάλα κράτη έχουν αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα και από την άποψη της οικονομικής προόδου και από την άποψη των συμφερόντων της μάζας, κι εκτός απ' αυτό τα πλεονεκτήματα αυτά αυξάνουν συνεχώς με την ανάπτυξη του καπιταλισμού. Η αναγνώριση της αυτοδιάθεσης δεν ισοδυναμεί με αναγνώριση της ομοσπονδίας σαν αρχής. Μπορεί να είναι κανείς αποφασιστικός αντίπαλος αυτής της αρχής και οπαδός του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, να προτιμάει όμως την ομοσπονδία από την εθνική ανισοτιμία, σαν το μοναδικό δρόμο προς έναν ολοκληρωμένο δημοκρατικό συγκεντρωτισμό.

[...] Σκοπός του σοσιαλισμού είναι όχι μόνον η εξάλειψη του τεμαχισμού της ανθρωπότητας σε μικρά κράτη και κάθε απομόνωσης των εθνών, όχι μόνον η προσέγγιση των εθνών, αλλά και η συγχώνευσή τους. Και ακριβώς, για να φτάσουμε σ' αυτό το σκοπό, πρέπει [...] ν' απαιτούμε την απελευθέρωση των καταπιεζόμενων εθνών όχι με αόριστες γενικές φράσεις, όχι με χωρίς περιεχόμενο επαγγελίες, όχι με τη μορφή 'αναβολής' του ζητήματος ως το σοσιαλισμό, αλλά με ένα καθαρό και με ακρίβεια διατυπωμένο πολιτικό πρόγραμμα, που να παίρνει ειδικά υπόψη

του την υποκρισία και τη δειλία των σοσιαλιστών των εθνών που καταπιέζουν. Όπως η ανθρωπότητα μπορεί να φτάσει στην εκμηδένιση των τάξεων μόνο μέσω της μεταβατικής περιόδου της δικτατορίας της καταπιεζόμενης τάξης, έτσι ακριβώς μπορεί να φτάσει και στην αναπόφευκτη συγχώνευση των εθνών μόνο μέσω μιας μεταβατικής περιόδου πλείριας απελευθέρωσης όλων των καταπιεζόμενων εθνών, δηλ. μέσω της ελευθερίας του αποχωρισμού τους.»

4. Ο προλεταριακός – επαναστατικός τρόπος τοποθέτησης του ζητήματος αυτοδιάθεσης των εθνών

σελ. 110-111

«[...] το πρόγραμμα της σοσιαλδημοκρατίας πρέπει να τονίζει ότι η βασική, ουσιαστικότερη και αναπόφευκτη στις συνθήκες του ιμπεριαλισμού διαίρεση των εθνών είναι η διαίρεσή τους στα έθνη που καταπιέζουν και τα έθνη που καταπιέζονται.

Το προλεταριάτο των εθνών που καταπιέζουν άλλα έθνη δεν μπορεί να περιορίζεται σε γενικές, στερεότυπες φράσεις που τις επαναλαμβάνει οποιοσδήποτε πασιφιστής αστός, σε φράσεις ενάντια στις προσαρτήσεις και υπέρ της ισοτιμίας των εθνών γενικά. Το προλεταριάτο δεν μπορεί να αποσιωπά το εξαιρετικά 'δυσάρεστο' για την ιμπεριαλιστική αστική τάξη ζήτημα των συνόρων του κράτους που στηρίζεται στην εθνική καταπίεση. Το προλεταριάτο δεν μπορεί παρά να παλεύει για το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Το προλεταριάτο πρέπει να απαιτεί την ελευθερία του πολιτικού αποχωρισμού των αποικιών και των εθνών που καταπιέζει το έθνος 'του'. Σε αντίθετη περίπτωση ο διεθνισμός του προλεταριάτου θα παραμείνει κούφιος διεθνισμός και διεθνισμός στα λόγια, δε θα είναι δυνατό να υπάρξει ούτε εμπιστοσύνη ούτε ταξική αλληλεγγύη ανάμεσα στους εργάτες του έθνους που καταπιέζεται και του έθνους που καταπιέζει και θα μείνει αξεσκέπαστη η υποκρισία των ρεφορμιστών και καουτσικιστικών υπερασπιστών της αυτοδιάθεσης, που δε λένε λέξη για τα έθνη που καταπιέζει το 'δικό τους' το έθνος και που κρατούνται με τη βία στο 'δικό τους' το κράτος.

Από την άλλη μεριά, οι σοσιαλιστές των καταπιεζόμενων εθνών πρέπει να υπερασπίζονται ιδιαίτερα και να εφαρμόζουν στη ζωή την πλείρια και απόλυτη, καθώς και την οργανωτική, ενότητα των εργατών του καταπιεζόμενου έθνους με τους εργάτες του έθνους που καταπιέζει. Χωρίς αυτό είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί μια ανεξάρτητη πολιτική του προλεταριάτου και η ταξική αλληλεγγύη του με το προλεταριάτο των άλλων χωρών, παρ' όλες τις κατεργαριές, τις προδοσίες και τις αγυρτείες της αστικής τάξης.»

6. Τρεις κατηγορίες χωρών σχετικά με την αυτοδιάθεση των εθνών

σελ. 114-115

«Σχετικά με την αυτοδιάθεση των εθνών πρέπει να διακρίνουμε τρεις βασικούς τύπους χωρών:

Πρώτο, τις προχωρημένες κεφαλαιοκρατικές χώρες της Δυτικής Ευρώπης και τις Ενωμένες Πολιτείες. Στις χώρες αυτές έχουν από καιρό τελειώσει τα αστικοπροοδευτικά εθνικά κινήματα. Το καθένα από αυτά τα 'μεγάλα' έθνη καταπιέζει ξένα έθνη στις αποικίες και μέσα στη χώρα του. [...]

Δεύτερο, την Ανατολική Ευρώπη: Αυστρία, Βαλκάνια και ιδιαίτερα η Ρωσία. Εδώ ακριβώς ο XX αιώνας ανέπτυξε πολύ τα αστικοδημοκρατικά εθνικά κινήματα και όξυνε τον εθνικό αγώνα. Τα καθήκοντα του προλεταριάτου αυτών των χωρών, τόσο στο ζήτημα της ολοκλήρωσης του αστικοδημοκρατικού μετασχηματισμού τους, όσο και στο ζήτημα της βοήθειας προς τη σοσιαλιστική επανάσταση των άλλων χωρών, δεν μπορούν να εκπληρωθούν χωρίς την υπεράσπιση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των εθνών. Εξαιρετικά δύσκολο και εξαιρετικά σπουδαίο είναι εδώ το καθήκον της συνένωσης της ταξικής πάλης των εργατών των εθνών που καταπιέζουν και των εργατών που καταπιέζονται.

Τρίτο, τις μισοαποικιακές χώρες, όπως η Κίνα, η Περσία, η Τουρκία κι όλες οι αποικίες που ο πληθυσμός τους φτάνει το δισεκατομμύριο. Στις χώρες αυτές τα αστικοδημοκρατικά κινήματα εν μέρει μόλις αρχίζουν, εν μέρει κάθε άλλο παρά τελείωσαν. Οι σοσιαλιστές πρέπει όχι μόνον να απαιτούν την χωρίς όρους, χωρίς αποζημίωση και άμεση απελευθέρωση των αποικιών – και η διεκδίκηση αυτή στην πολιτική της έκφραση δε σημαίνει τίποτα άλλο παρά ακριβώς την αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Οι σοσιαλιστές πρέπει να υποστηρίζουν με τον πιο αποφασιστικό τρόπο τα πιο επαναστατικά στοιχεία των αστικοδημοκρατικών εθνικοαπελευθερωτικών κινήματων σ' αυτές τις χώρες και να βοηθούν το ξεσήκωμά τους – και σε περίπτωση ανάγκης και τον επαναστατικό τους πόλεμο – ενάντια στις ιμπεριαλιστικές Δυνάμεις που τις καταπιέζουν.»

Λένιν ΒΙ. (2006). Τα αποτελέσματα της συζήτησης για την αυτοδιάθεση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

1. Ο σοσιαλισμός και η αυτοδιάθεση των εθνών

σελ. 126

«Στον καπιταλισμό δεν μπορεί να εξαλειφθεί η εθνική (και γενικά η πολιτική) καταπίεση. Για να γίνει αυτό, είναι απαραίτητο να εξαλειφθούν οι τάξεις, δηλ. να πραγματοποιηθεί ο σοσιαλισμός. Ο σοσιαλισμός όμως, αν και στηρίζεται στην οικονομία, δεν περιορίζεται καθόλου ολόκληρος σ' αυτήν. Για να παραμεριστεί η εθνική καταπίεση, είναι απαραίτητο να υπάρχει το θεμέλιο – η σοσιαλιστική παραγωγή – πάνω όμως σ' αυτό το θεμέλιο είναι απαραίτητο να υπάρχει επίσης μια δημοκρατική οργάνωση του κράτους, ένας δημοκρατικός στρατός κτλ. Μετασχηματίζοντας τον καπιταλισμό σε σοσιαλισμό το προλεταριάτο δημιουργεί τη δυνατότητα να εξαλειφθεί πέρα για πέρα η εθνική καταπίεση· η δυνατότητα αυτή θα μετατραπεί σε πραγματικότητα 'μόνο' – 'μόνο'! – όταν θα εφαρμοστεί στο ακέραιο η δημοκρατία σ' όλους τους τομείς, ίσαμε τον καθορισμό των συνόρων του κράτους σύμφωνα με τις 'συμπάθειες' του πληθυσμού, ίσαμε την πλήρεια ελευθερία του αποχωρισμού. Πάνω σ' αυτή τη βάση θα πραγματοποιηθεί με τη σειρά της στην πράξη η απόλυτη εξάλειψη και των παραμικρότερων εθνικών προστριβών και της ελάχιστης εθνικής δυσπιστίας, θα δημιουργηθεί μια γρήγορη προσέγγιση και συγχώνευση των εθνών, που θα ολοκληρωθεί με την απονέκρωση του κράτους.»

7. Μαρξισμός ή προυντονισμός;

σελ. 143-146

«Οι διάφορες διεκδικήσεις της δημοκρατίας, μαζί και η αυτοδιάθεση, δεν είναι κάτι το απόλυτο, αλλά ένα μέρος του πανδημοκρατικού (σήμερα) πανσοσιαλιστικού) παγκόσμιου κινήματος. Μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις το μέρος να έρχεται σε αντίθεση με το όλο και τότε πρέπει να απορρίπτεται. Μπορεί σε κάποια χώρα το δημοκρατικό κίνημα να είναι απλώς όργανο των κληρικών ή χρηματιστικών – μοναρχικών ραδιουργιών των άλλων χωρών· τότε εμείς δεν πρέπει να υποστηρίζουμε αυτό το δοσμένο, συγκεκριμένο κίνημα, θα ήταν όμως γελοίο να πετάζουμε γι' αυτό το λόγο το σύνθημα της δημοκρατίας από το πρόγραμμα της διεθνούς σοσιαλδημοκρατίας.

[...] Να που βρίσκεται η συγκεκριμένη αλλαγή της κατάστασης που την αγνοούν ίσα – ίσα οι Πολωνοί σοσιαλδημοκράτες παρά την υπόσχεσή τους να είναι συγκεκριμένοι! Από δω πηγάζει η συγκεκριμένη αλλαγή στην εφαρμογή των ίδιων σοσιαλιστικών αρχών: τότε, κατά πρώτο λόγο, 'ενάντια στον τσαρισμό' (κι ενάντια στα εθνικά κινήματα ορισμένων μικρών εθνών που χρησιμοποιούνταν απ' αυτόν προς την αντιδημοκρατική κατεύθυνση), και υπέρ των επαναστατικών μεγάλων εθνών και λαών της Δύσης. Τώρα ενάντια στο ενιαίο, ευθυγραμμισμένο μέτωπο των ιμπεριαλιστικών Δυνάμεων της ιμπεριαλιστικής κεφαλαιοκρατίας και των σοσιαλϊμπεριαλιστών, και υπέρ της χρησιμοποίησης για τους σκοπούς της σοσιαλιστικής επανάστασης όλων των εθνικών κινήματων ενάντια στον ιμπεριαλισμό. Όσο πιο καθαρό χαρακτήρα έχει σήμερα ο αγώνας του προλεταριάτου ενάντια στο κοινό ιμπεριαλιστικό μέτωπο, τόσο πιο επιτακτική είναι, ολοφάνερα, η διεθνιστική αρχή: 'δεν μπορεί να είναι ελεύθερος ένας λαός που καταπιέζει ξένους λαούς'.

[...] Σημασία δεν έχει αν πριν από τη σοσιαλιστική επανάσταση θα απελευθερωθεί το 1/50 ή το 1/100 των μικρών εθνών, σημασία έχει ότι στην ιμπεριαλιστική εποχή, εξαιτίας αντικειμενικών αιτιών, το προλεταριάτο χωρίστηκε σε δύο διεθνή στρατόπεδα, από τα οποία το ένα έχει διαφθαρεί με τα ψίχουλα που πέφτουν από το τραπέζι της κεφαλαιοκρατίας των μεγάλων Δυνάμεων – ανάμεσα στ' άλλα κι από τη διπλή και ή τριπλή εκμετάλλευση των μικρών εθνών – ενώ το άλλο δεν μπορεί ν' απελευθερωθεί το ίδιο, χωρίς να απελευθερώσει τα μικρά έθνη, χωρίς να διαπαιδαγωγεί τις μάζες με αντισωβινιστικό πνεύμα, δηλ. με πνεύμα ενάντια στις προσαρτήσεις, δηλ. με το πνεύμα της 'αυτοδιάθεσης'.»

σελ. 148-150

«[...] Ας υποθέσουμε ότι ανάμεσα σε δύο μεγάλες μοναρχίες βρίσκεται μια μικρή, που ο μικρός βασιλιάς της 'συνδέεται' με συγγενικούς και άλλους δεσμούς με τους μονάρχες και των δύο γειτονικών χωρών. Ας υποθέσουμε ακόμα ότι η ανακήρυξη της δημοκρατίας στη μικρή χώρα, το διώξιμο του μονάρχη της, θα σήμαινε στην πράξη πόλεμο ανάμεσα στις δυο γειτονικές μεγάλες χώρες, για την παλινόρθωση του ενός ή του άλλου μονάρχη της μικρής χώρας. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στην προκειμένη περίπτωση όλη η διεθνής σοσιαλδημοκρατία, όπως και η πραγματικά διεθνιστική μερίδα της σοσιαλδημοκρατίας της μικρής χώρας, θα ήταν ενάντια στην αντικατάσταση της μοναρχίας με τη δημοκρατία. Η αντικατάσταση της μοναρχίας με τη δημοκρατία δεν είναι κάτι το απόλυτο, αλλά μια από τις δημοκρατικές διεκδικήσεις που υποτάσσεται στα συμφέροντα της δημοκρατίας (και φυσικά ακόμη περισσότερο του σοσιαλιστικού προλεταριάτου) σαν σύνολο. Ασφαλώς μια τέτοια περίπτωση δε θα προκαλούσε ούτε ίχνος διαφωνίας ανάμεσα στους σοσιαλδημοκράτες οποιασδήποτε χώρας. Αν όμως ένας οποιοσδήποτε σοσιαλδημοκράτης, στηριζόμενος σ' αυτό, πρότεινε να αφαιρεθεί από το πρόγραμμα της διεθνούς σοσιαλδημοκρατίας γενικά το σύνθημα της δημοκρατίας, ασφαλώς θα τον θεωρούσαν τρελό. Θα του έλεγαν: πάντως δεν επιτρέπεται να ξεχνάει κανείς τη στοιχειώδη λογική διαφορά του μερικού από το γενικό.

Το παράδειγμα αυτό μας οδηγεί, ως ένα βαθμό από μια άλλη πλευρά, στο ζήτημα της διεθνιστικής διαπαιδαγώγησης της εργατικής τάξης. Μπορεί άραγε η διαπαιδαγώγηση αυτή – που για την ανάγκη της και την επιτακτικότητα σπουδαιότητά της είναι ακατανόητο να υπάρχουν διαφωνίες στους κόλπους των αριστερών του Τσίμμερβαντ – να

είναι συγκεκριμένα η ίδια στα μεγάλα έθνη που καταπιέζουν και στα μικρά που καταπιέζονται; Στα έθνη που προσαρτούν και στα έθνη που προσαρτώνται;

Και βέβαια όχι. Ο δρόμος προς τον ίδιο σκοπό: την πλήρη ισοτιμία, τη στενότερη προσέγγιση και την κατοπινή συγχώνευση όλων των εθνών ακολουθεί σ' αυτή την περίπτωση, όπως είναι ολοφάνερο, διαφορετικούς συγκεκριμένους δρόμους – όπως ακριβώς για να φτάσουμε σ' ένα σημείο που βρίσκεται στη μέση μιας σελίδας, ο δρόμος τραβάει προς τ' αριστερά αν ξεκινήσουμε από τη μια άκρη της σελίδας ή δεξιά. Αν ξεκινήσουμε από την αντίθετη άκρη της σελίδας.

[...] Το κέντρο βάρους της διεθνιστικής διαπαιδαγώγησης των εργατών στις χώρες που καταπιέζουν θα πρέπει οπωσδήποτε να βρίσκεται στην προπαγάνδη και την υπεράσπιση από μέρους αυτών των εργατών της ελευθερίας αποχωρισμού των καταπιεζόμενων χωρών. Χωρίς αυτό δεν υπάρχει διεθνισμός. Έχουμε το δικαίωμα και την υποχρέωση να μεταχειριζόμαστε σαν ιμπεριαλιστή και παλιάνθρωπο κάθε σοσιαλδημοκράτη ενός έθνους που καταπιέζει και δεν διεξάγει μια τέτοια προπαγάνδα.

[...] Για να είναι κανείς σοσιαλδημοκράτης διεθνιστής, δεν πρέπει να σκέφτεται μόνο για το έθνος τους, αλλά να βάζει πάνω απ' αυτό τα συμφέροντα όλων των εθνών, την ελευθερία και την ισοτιμία όλων των εθνών.

[...] Αντίθετα, ο σοσιαλδημοκράτης ενός μικρού έθνους πρέπει να τοποθετεί το κέντρο του βάρους της ζύμωσής του στη δεύτερη λέξη της γενικής μας διατύπωσης: 'εθελοντική συνένωση' των εθνών. Μπορεί χωρίς να παραβιάζει τις υποχρεώσεις του σαν διεθνιστής, να είναι και υπέρ της πολιτικής ανεξαρτησίας του έθνους του, και υπέρ της ενσωμάτωσής του στο γειτονικό κράτος. Χ, Ψ, Ω, κτλ. Σ' όλες όμως τις περιπτώσεις πρέπει να παλεύει ενάντια στη μικροεθνική στενότητα, τον περιορισμό και στην απομόνωση, να παλεύει για να παίρνεται υπόψη το σύνολο και το γενικό, για να υποτάσσονται τα μερικά συμφέροντα στα γενικά.

Οι άνθρωποι που δεν έχουν εμβαθύνει σ' αυτό το ζήτημα βρίσκουν μια 'αντίφαση' στο γεγονός ότι οι σοσιαλδημοκράτες των εθνών που καταπιέζουν άλλα έθνη επιμένουν στην 'ελευθερία του αποχωρισμού', ενώ οι σοσιαλδημοκράτες των εθνών που καταπιέζονται επιμένουν στην 'ελευθερία της συνένωσης'. Λίγη όμως σκέψη είναι αρκετή για να δείξει ότι στις σημερινές συνθήκες δεν υπάρχει και δεν μπορεί να υπάρχει άλλος δρόμος προς το διεθνισμό και τη συγχώνευση των εθνών, άλλος δρόμος προς αυτό το σκοπό.»

10. Η εξέγερση της Ιρλανδίας του 1916

σελ. 158-161

«Γιατί, όταν νομίζει κανείς ότι μπορεί να βοηθήσει κοινωνική επανάσταση χωρίς εξεγέρσεις των μικρών εθνών στις αποικίες και στην Ευρώπη, χωρίς επαναστατικές εκρήξεις μιας μερίδας των μικροαστών, με όλες τις προλήψεις τους, χωρίς το κίνημα των μη συνειδητών προλεταριακών και μισοπρολεταριακών μαζών ενάντια στον τσιφλικάδικο, εκκλησιαστικό, μοναρχικό, εθνικό κτλ. Ζυγό, όταν σκέφτεται κανείς έτσι, σημαίνει ότι απαρνείται την κοινωνική επανάσταση. Είναι σα να πρόκειται να συνταχθεί από το ένα μέρος ένας στρατός που θα πει: 'εμείς είμαστε υπέρ του σοσιαλισμού', και από το άλλο ένας άλλος στρατός που θα πει: 'εμείς είμαστε υπέρ του ιμπεριαλισμού', κι αυτό φαντάζονται θα είναι η κοινωνική επανάσταση!! [...] Όποιος περιμένει μια 'καθαρή' κοινωνική επανάσταση, δε θα τη δει ποτέ του. Αυτός είναι επαναστάτης στα λόγια που δεν καταλαβαίνει τι θα πει αληθινή επανάσταση.

[...] Η σοσιαλιστική επανάσταση στην Ευρώπη δεν μπορεί να είναι τίποτε άλλο παρά το ξέσπασμα της μαζικής πάλης όλων των καταπιεζόμενων και δυσαρεστημένων. Αναπόφευκτα θα πάρουν μέρος σ' αυτήν τμήματα των μικροαστών και των καθυστερημένων εργατών – χωρίς μια τέτοια συμμετοχή δεν είναι δυνατή η μαζική πάλη, δεν είναι δυνατή καμιά επανάσταση – κι εξίσου αναπόφευκτα θα φέρουν μαζί τους στο κίνημα της προλήψεις τους, τις αντιδραστικές τους φαντασιοπληξίες, τις αδυναμίες και τα λάθη τους. Αντικειμενικά όμως θα επιτίθενται ενάντια στο κεφάλαιο, και η συνειδητή εμπροσθοφυλακή της επανάστασης το πρωτοπόρο προλεταριάτο, εκφράζοντας αυτή την αντικειμενική αλήθεια της ποικιλόχρωμης και ποικιλόφωνης, παρδαλής και εξωτερικά κομματιασμένης μαζικής πάλης θα μπορέσει να τη συνενώσει και να την κατευθύνει, να κατακτήσει την εξουσία, να καταλάβει τις τράπεζες, να απαλλοτριώσει τα μισητά για όλους (αν και από διάφορους λόγους) τραστ και να πραγματοποιήσει άλλα δικτατορικά μέτρα, που στο σύνολό τους μας δίνουν την ανατροπή της αστικής τάξης, και τη νίκη του σοσιαλισμού, νίκη που κάθε άλλο παρά 'θα ξεκαθαριστεί' αμέσως από τη μικροαστική σκουριά.

[...] Τη στιγμή που η σοβινιστική και η καουτσικιστική γερμανική σοσιαλδημοκρατία μέσα σε δυο χρόνια πολέμου δε δημιούργησε ελεύθερο τύπο, υπομένοντας δουλικά το ζυγό της στρατιωτικής λογοκρισίας (μόνο τα αριστερά ριζοσπαστικά στοιχεία εκδώσανε προς τιμήν τους αλογόκριτες μπροσούρες και προκηρύξεις), την ίδια στιγμή ένα καταπιεζόμενο πολιτισμένο έθνος απαντάει στις πρωτάκουστες θηριωδίες της στρατιωτικής καταπίεσης με τη δημιουργία ενός οργάνου επαναστατικής διαμαρτυρίας! Η διαλεκτική της ιστορίας είναι τέτοια που τα μικρά έθνη, ανίσχυρα σαν αυτοτελής παράγοντας στην πάλη ενάντια στον ιμπεριαλισμό, παίζουν το ρόλο φυραμάτων, το ρόλο βακτηριδίων που βοηθάνε να εμφανιστεί στη σκηνή η πραγματική αντιιμπεριαλιστική δύναμη, και συγκεκριμένα: το σοσιαλιστικό προλεταριάτο.

[...] Θα είμασταν πολύ κακοί επαναστάτες, αν στο μεγάλο απελευθερωτικό πόλεμο του προλεταριάτου για το σοσιαλισμό δεν είμασταν σε θέση να χρησιμοποιήσουμε για την όξυνση και την επέκταση της κρίσης κάθε λαϊκό κίνημα ενάντια στις διάφορες συμφορές που φέρνει ο ιμπεριαλισμός.»

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Το ζήτημα της ειρήνης

σελ. 91-97

[...] Το σύνθημα της αυτοδιάθεσης των εθνών πρέπει επίσης να μπαίνει σε σύνδεση με την ιμπεριαλιστική εποχή του καπιταλισμού. Εμείς δεν είμαστε υπέρ του status quo, δεν είμαστε υπέρ της μικροαστικής ουτοπίας να μένουμε μακριά από τους μεγάλους πολέμους. Είμαστε υπέρ του επαναστατικού αγώνα ενάντια στον ιμπεριαλισμό, δηλαδή τον καπιταλισμό. Ο ιμπεριαλισμός συνίσταται ακριβώς στην τάση των εθνών που καταπιέζουν μια σειρά ξένα έθνη να επεκτείνουν και να κατοχυρώσουν αυτήν την καταπίεση, να ξαναμοιράσουν τις αποικίες. Γι' αυτό η ουσία του ζητήματος της αυτοδιάθεσης των εθνών στην εποχή μας συνίσταται ακριβώς στη συμπεριφορά των σοσιαλιστών των εθνών που καταπιέζουν άλλα έθνη. Ο σοσιαλιστής του έθνους που καταπιέζει άλλα έθνη [...] που δεν αναγνωρίζει και δεν υπερασπίζει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των καταπιεζόμενων εθνών (δηλαδή του δικαιώματος του ελεύθερου αποχωρισμού), δεν είναι στην πραγματικότητα σοσιαλιστής αλλά σοβινιστής.

Μόνο μια τέτοια άποψη οδηγεί σε ανυπόκριτο, σε συνεπή αγώνα ενάντια στον ιμπεριαλισμό, στην προλεταριακή και όχι στη μικροαστική τοποθέτηση (στην εποχή μας) του εθνικού ζητήματος. Μόνο μια τέτοια πράξη οδηγεί στη συνεπή εφαρμογή της αρχής του αγώνα ενάντια σε κάθε λογής καταπίεση των εθνών, εξαλείφει τη δυσπιστία ανάμεσα στους προλετάρους των εθνών που καταπιέζουν άλλα έθνη και των εθνών που καταπιέζονται, οδηγεί στον αλληλέγγυο, διεθνή αγώνα για τη σοσιαλιστική επανάσταση (δηλαδή για το μοναδικά πραγματοποιήσιμο καθεστώς πλήρους εθνικής ισοτιμίας) και όχι για τη μικροαστική ουτοπία της ελευθερίας όλων των μικρών κρατών γενικά μέσα στις συνθήκες του καπιταλισμού.

[...] Αυτή ακριβώς ήταν η άποψη του Μαρξ, που δίδαξε στο προλεταριάτο ότι 'δεν μπορεί να είναι ελεύθερος ένας λαός που καταπιέζει άλλους λαούς'.

[...] αν όλοι οι σοσιαλιστές των 'μεγάλων' Δυνάμεων, δηλαδή των δυνάμεων που διαπράττουν μεγάλες ληστείες, δεν υπερασπίζονται αυτό το ίδιο δικαίωμα προκειμένου για τις αποικίες, αυτό γίνεται ακριβώς γιατί και μόνο γιατί στην πραγματικότητα είναι ιμπεριαλιστές και όχι σοσιαλιστές. Και είναι γελοίο να τρέφουμε αυταπάτες ότι άνθρωποι που δεν υπερασπίζονται το 'δικαίωμα της αυτοδιάθεσης' των καταπιεζόμενων εθνών, ενώ ανήκουν οι ίδιοι στα έθνη που καταπιέζουν άλλα έθνη, θα ήταν ικανοί για σοσιαλιστική πολιτική.»

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Σχετικά με το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των εθνών

σελ. 128

«Οι σοσιαλιστές δεν μπορούν να πετύχουν το μεγάλο τους σκοπό χωρίς αγώνα ενάντια σε κάθε λογής καταπίεση των εθνών. Γι' αυτό έχουν οπωσδήποτε χρέος να απαιτούν ώστε τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα των χωρών που καταπιέζουν άλλες χώρες (ιδιαίτερα των λεγόμενων 'μεγάλων' Δυνάμεων) να αναγνωρίζουν και να υπερασπίζονται το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των καταπιεζόμενων εθνών, συγκεκριμένα με την πολιτική έννοια της λέξης, δηλαδή το δικαίωμα για πολιτικό αποχωρισμό. Ο σοσιαλιστής που ανήκει σ' ένα κυρίαρχο έθνος, ή σ' ένα έθνος που έχει αποικίες, που δεν υπερασπίζει αυτό το δικαίωμα, είναι σοβινιστής.

Η υπεράσπιση αυτού του δικαιώματος όχι μόνο δεν ενθαρρύνει το σχηματισμό μικρών κρατών αλλά απεναντίας οδηγεί σε πιο ελεύθερο, σε πιο τολμηρό και γι' αυτό πιο πλατύ και πιο γενικό σχηματισμό μεγάλων κρατών και ενώσεων κρατών, που συμφέρουν περισσότερο τις μάζες και ανταποκρίνονται περισσότερο στην οικονομική ανάπτυξη.

Με τη σειρά τους οι σοσιαλιστές των καταπιεζόμενων εθνών οφείλουν ν' αγωνίζονται ανεπιφύλακτα για την πλήρη (μαζί και οργανωτική) ενότητα των εργατών των καταπιεζόμενων εθνών μαζί με τους εργάτες των εθνών που καταπιέζουν άλλα έθνη.[...]

Ιμπεριαλισμός είναι η εποχή της προοδευτικής αύξησης της καταπίεσης των εθνών όλου του κόσμου από μια χούφτα 'μεγάλες' Δυνάμεις και γι' αυτό ο αγώνας για τη διεθνή σοσιαλιστική επανάσταση ενάντια στον ιμπεριαλισμό δεν είναι δυνατός χωρίς την αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης των εθνών. «Δεν μπορεί να είναι ελεύθερος ένας λαός που καταπιέζει άλλους λαούς' (Μαρξ και Ένγκελς). Δεν μπορεί να είναι σοσιαλιστικό το προλεταριάτο που συμβιβάζεται και με την ελάχιστη βία του έθνους 'του' ενάντια σε άλλα έθνη.»

Τύποι εθνικών πολέμων στην ιστορία του καπιταλισμού
(περιοδολόγηση)

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Κάτω από ξένη σημαία

σελ. 52

«[...] στον Μαρξ το 1859 (και σε μια σειρά άλλες περιπτώσεις αργότερα) το πρόβλημα 'ποιας πλευράς πρέπει να εύχεται κανείς πιο πολύ την επιτυχία' ισοδυναμεί με το πρόβλημα 'ποιας αστικής τάξης πρέπει να εύχεται κανείς πιο πολύ την επιτυχία'. [...] ο Μαρξ έλυσε το γνωστό πρόβλημα τότε που υπήρχαν – κι όχι μόνο υπήρχαν μα και βρίσκονταν στο προσκήνιο του ιστορικού προτσές στα σπουδαιότερα κράτη της Ευρώπης – αναμφισβήτητα προοδευτικά αστικά κινήματα. Στις μέρες μας θα ήταν γελοίο και να σκεφτεί κανείς για προοδευτική αστική τάξη και για προοδευτικό αστικό κίνημα προκειμένου για τέτοιες αναμφισβήτητα κεντρικές και σπουδαιότερες φιογούρες της ευρωπαϊκής 'συναυλίας', όπως είναι, λόγου χάρη, η Αγγλία και η Γερμανία. Η παλιά αστική 'δημοκρατία' αυτών των κεντρικών και σπουδαιότατων μεγάλων κρατών έγινε αντιδραστική.»

σελ. 56

[...] Η μέθοδος του Μαρξ συνίσταται, πρώτ' απ' όλα, στο να παίρνεται υπόψη το αντικειμενικό περιεχόμενο του ιστορικού προτσές σε μια δοσμένη συγκεκριμένη κατάσταση για να κατανοηθεί, πριν απ' όλα, ποιας τάξης το κίνημα αποτελεί το κύριο ελατήριο μιας ενδεχόμενης προόδου μέσα σ' αυτήν τη συγκεκριμένη κατάσταση. Τότε, το 1859, το αντικειμενικό περιεχόμενο του ιστορικού προτσές στην ηπειρωτική Ευρώπη δεν ήταν ο ιμπεριαλισμός αλλά τα αστικοεθνικά απελευθερωτικά κινήματα.»

σελ. 60

«Η συνηθισμένη διαίρεση των ιστορικών εποχών, που έχει γίνει πολλές φορές στη μαρξιστική φιλολογία, [...] είναι η παρακάτω: 1) 1789-1871, 2) 1871-1914, 3) 1914 - ; Εννοείται εδώ, όπως και παντού στη φύση και στην κοινωνία, τα όρια είναι συμβατικά και κινητά, σχετικά και όχι απόλυτα. Εμείς δεν παίρνουμε παρά κατά προσέγγιση τα πολύ σημαντικά και χτυπητά ιστορικά γεγονότα, που τα θεωρούμε ορόσημα των μεγάλων ιστορικών κινήματων. Η πρώτη εποχή, από τη μεγάλη Γαλλική Επανάσταση ως το γαλλοπρωσικό πόλεμο, είναι η εποχή της ανόδου της αστικής τάξης, της ολοκληρωτικής νίκης της. Είναι η ανοδική γραμμή της αστικής τάξης, η εποχή των αστικοδημοκρατικών κινήματων γενικά, των αστικοεθνικών ειδικά, η εποχή της γρήγορης συντριβής των φεουδαρχικών απολυταρχικών θεσμών που έφαγαν τα ψωμιά τους. Η δεύτερη εποχή είναι η εποχή της ολοκληρωτικής κυριαρχίας και της παρακμής της αστικής τάξης, η εποχή του περάσματος από την προοδευτική αστική τάξη στο αντιδραστικό και αντιδραστικότερο χρηματιστικό κεφάλαιο. Είναι η εποχή της προετοιμασίας και της αργής συγκέντρωσης δυνάμεων από τη νέα τάξη, από τη σύγχρονη δημοκρατία. Η τρίτη εποχή, που μόλις αρχίζει, βάζει την αστική τάξη 'στην ίδια κατάσταση' που βρίσκονταν οι φεουδάρχες την πρώτη εποχή. Είναι η εποχή του ιμπεριαλισμού και των ιμπεριαλιστικών κλονισμών, καθώς και των κλονισμών που απορρέουν από τον ιμπεριαλισμό.»

(Ξανα)Μοίρασμα του κόσμου

Λένιν ΒΙ. (2009). Ο ιμπεριαλισμός ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού (εκλαϊκευτική μελέτη). Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

σελ. 78

«Οι χώρες που εξάγουν κεφάλαιο μοίρασαν τον κόσμο ανάμεσά τους, με τη μεταφορική έννοια της λέξης. Όμως το χρηματιστικό κεφάλαιο οδήγησε στο πραγματικό μοίρασμα του κόσμου.»

σελ. 82

«Το μοίρασμα όμως του κόσμου ανάμεσα σε δύο ισχυρά τραστ δεν αποκλείει φυσικά το ξαναμοίρασμα, αν αλλάξει ο συσχετισμός δυνάμεων, λόγω ανισομετρίας της ανάπτυξης, των πολέμων, χρεοκοπιών κλπ.»

σελ. 88

«Οι καπιταλιστές μοιράζουν τον κόσμο όχι από κάποια ιδιαίτερη κακία τους, αλλά γιατί ο βαθμός συγκέντρωσης που επιτεύχθηκε τους αναγκάζει να πάρουν αυτό το δρόμο για να βγάλουν κέρδος. **Συγκεκριμένα τον μοιράζουν 'ανάλογα με τα κεφάλαιά τους', 'ανάλογα με τη δύναμή τους' – άλλος τρόπος μοιράσματος δεν μπορεί να υπάρξει μέσα στο σύστημα της εμπορευματικής παραγωγής και καπιταλισμού.** Η δύναμη όμως αλλάζει ανάλογα με την οικονομική και πολιτική ανάπτυξη. Για να καταλάβουμε αυτό που γίνεται, πρέπει να ξέρουμε ποια προβλήματα λύνονται με τις αλλαγές στο συσχετισμό των δυνάμεων, ενώ το ζήτημα, αν αυτές οι αλλαγές είναι 'καθαρά' οικονομικές ή εξωοικονομικές (λ.χ. πολεμικές), είναι δευτερεύον ζήτημα και δεν μπορεί να αλλάξει καθόλου τις βασικές απόψεις για τη νεότερη εποχή του καπιταλισμού.»

[...] Η εποχή του νεότατου καπιταλισμού μας δείχνει ότι ανάμεσα στις ενώσεις των καπιταλιστών διαμορφώνονται ορισμένες σχέσεις πάνω στη βάση του οικονομικού μοιράσματος του κόσμου, και παράλληλα, και σε σχέση μ' αυτό ανάμεσα στις πολιτικές ενώσεις, ανάμεσα στα κράτη, διαμορφώνονται ορισμένες σχέσεις πάνω στη βάση του εδαφικού μοιράσματος του κόσμου, της πάλης για τις αποικίες, της 'πάλης για οικονομικό χώρο'.»

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης.

σελ. 165

«Στον καπιταλισμό όμως δεν μπορεί να υπάρξει άλλη βάση, άλλη αρχή μοιρασιάς, εκτός από τη δύναμη. Ο δισεκατομμυριούχος δεν μπορεί να μοιράσει με οποιονδήποτε άλλον 'το εθνικό εισόδημα' μιας καπιταλιστικής χώρας παρά μόνο: 'Ανάλογα με το κεφάλαιο' (κι ακόμη πρέπει να προσθέσουμε ότι το μεγαλύτερο κεφάλαιο θα πάρει περισσότερα από ότι του αναλογούν). Ο καπιταλισμός σημαίνει ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής και αναρχία στην παραγωγή. Το να κηρύσσει κανείς μια 'δίκαιη' μοιρασιά του εισοδήματος σε μια τέτοια βάση είναι προντονιασμός, στενοκεφαλιά μικροαστού και Φιλισταίου. Το μοίρασμα δεν μπορεί να γίνει διαφορετικά παρά 'σύμφωνα με τη δύναμη'. Η δύναμη όμως αλλάζει με την πορεία της οικονομικής εξέλιξης. [...] Για να ελεγχθεί η πραγματική δύναμη ενός καπιταλιστικού κράτους δεν υπάρχει και δεν μπορεί να υπάρξει άλλο μέσο εκτός από τον πόλεμο. Ο πόλεμος δεν αντιφάσκει στις βάσεις της ατομικής ιδιοκτησίας αλλά είναι η άμεση και αναπόφευκτη ανάπτυξη αυτών των βάσεων. Στις συνθήκες του καπιταλισμού είναι αδύνατη μια ισόμετρη οικονομική ανάπτυξη των διαφόρων οικονομιών και των διαφόρων κρατών. Στις συνθήκες του καπιταλισμού δεν μπορεί να υπάρχουν άλλα μέσα για την αποκατάσταση από καιρό σε καιρό της παραβιασμένης ισορροπίας, εκτός από τις κρίσεις στη βιομηχανία και τους πολέμους στην πολιτική.»

Πόλεμος στον καπιταλισμό (ιμπεριαλισμό)

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Πόλεμος και επανάσταση.

σελ. 327-332

«Μου φαίνεται ότι το κύριο που συνήθως λησμονούν, που δεν το προσέχουν αρκετά στο ζήτημα του πολέμου, το κύριο για το οποίο γίνονται τόσες πολλές συζητήσεις, και θα έλεγα μάλιστα κούφιας, άκαρπες, άσκοπες συζητήσεις, είναι ότι ξεχνούν το βασικό ζήτημα, δηλαδή ποιος είναι ο ταξικός χαρακτήρας του πολέμου, από ποια αιτία ξέσπασε αυτός ο πόλεμος, ποιες τάξεις τον διεξάγουν, ποιες ιστορικές και ιστορικοοικονομικές συνθήκες τον προκάλεσαν. [...]

Από την άποψη του μαρξισμού, δηλαδή του σύγχρονου επιστημονικού σοσιαλισμού, το βασικό ζήτημα που μπαίνει, όταν οι σοσιαλιστές συζητούν για το πώς πρέπει να χαρακτηρίσει κανείς έναν πόλεμο και τι θέση πρέπει να πάρει απέναντί του, είναι για ποιον λόγο διεξάγεται αυτός ο πόλεμος, ποιες τάξεις τον προετοίμασαν και τον διευθύνουν. Εμείς, οι μαρξιστές, δε συγκαταλεγόμαστε ανάμεσα στους απόλυτους αντιπάλους κάθε πολέμου. Εμείς λέμε: Σκοπός μας είναι να πετύχουμε το σοσιαλιστικό κοινωνικό σύστημα που, εξαλείφοντας τη διαίρεση της ανθρωπότητας σε τάξεις, εξαλείφοντας κάθε εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο και έθνους από έθνος, θα εξαλείψει αναπόφευκτα κάθε δυνατότητα πολέμου γενικά. Αλλά στον πόλεμο γι' αυτό το σοσιαλιστικό κοινωνικό σύστημα θα συναντήσουμε αναπόφευκτα τέτοιες συνθήκες που η ταξική πάλη μέσα σε κάθε έθνος χωριστά μπορεί να προσκρούει στον πόλεμο ανάμεσα στα διάφορα έθνη, που τον γεννά πάλι αυτή η ίδια η ταξική πάλη και γι' αυτό δεν μπορούμε ν' αρνηθούμε τη δυνατότητα επαναστατικών πολέμων, δηλαδή πολέμων που, πηγάζοντας από την ταξική πάλη, διεξάγονται από τις επαναστατικές τάξεις και έχουν ξεκάθαρη, άμεση επαναστατική σημασία. [...] Υπάρχουν πόλεμοι και πόλεμοι. Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε από ποιες ιστορικές συνθήκες προέκυψε ο δοσμένος πόλεμος, ποιες τάξεις τον διεξάγουν και για ποιο σκοπό. Αν δεν το ξεκαθαρίσουμε αυτό, τότε όλους μας τους συλλογισμούς για τον πόλεμο θα τους καταδικάσουμε σε πλήρη στείριότητα, σε φιλονικίες καθαρά φιλολογικές και άγονες. [...]

Είναι γνωστό το απόφθεγμα ενός από τους πιο διάσημους συγγραφείς της φιλοσοφίας των πολέμων και της ιστορίας των πολέμων, του Κλαούζεβιτς, που λέει: 'Ο πόλεμος είναι συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα.' Το απόφθεγμα αυτό ανήκει σε συγγραφέα που ερευνούσε την ιστορία των πολέμων και έβγαζε ιστορικά διδάγματα από την ιστορία αυτή – λίγο μετά από την εποχή των ναπολεόντειων πολέμων. Ο συγγραφέας αυτός, που οι βασικές του σκέψεις έγιναν σήμερα αναμφισβήτητο κτήμα κάθε σκεπτόμενου ανθρώπου, αγωνιζόταν εδώ και περίπου 80 χρόνια ενάντια στη μικροαστική σκέψη και ανόητη πρόληψη ότι είναι τάχα δυνατό να ξεχωρίσουμε τον πόλεμο από την πολιτική

των αντίστοιχων κυβερνήσεων, των αντίστοιχων τάξεων, ότι τάχα είναι ποτέ δυνατό να βλέπουμε τον πόλεμο ως απλή επίθεση που παραβιάζει την ειρήνη και ως αποκατάσταση, ύστερα, αυτής της παραβιασμένης ειρήνης. [...] Ο πόλεμος είναι συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα. Κάθε πόλεμος συνδέεται αδιάρρηκτα μ' εκείνο το πολιτικό καθεστώς από το οποίο πηγάζει. Την ίδια πολιτική που ένα ορισμένο κράτος, μια ορισμένη τάξη στα πλαίσια αυτού του κράτους εφαρμόζει σε μια μακρόχρονη περίοδο πριν τον πόλεμο, η ίδια αυτή τάξη τη συνεχίζει αναπόφευκτα και στη διάρκεια του πολέμου αλλάζοντας μόνο μορφή δράσης.»

σελ. 333

«Στην Ευρώπη επικρατούσε ειρήνη, αυτή όμως διατηρούνταν επειδή η κυριαρχία των ευρωπαϊκών λαών πάνω στις εκατοντάδες εκατομμύρια κατοίκους των αποικιών πραγματοποιούνταν μόνο με συνεχείς, αδιάκοπους πολέμους που δε σταματούσαν ποτέ και που εμείς, οι Ευρωπαίοι, δεν τους θεωρούμε πολέμους, επειδή πολύ συχνά έμοιαζαν όχι με πολέμους αλλά με την πιο θηριώδη σφαγή, την εξόντωση άοπλων λαών. Και το ζήτημα είναι ακριβώς ότι για να κατανοήσουμε το σημερινό πόλεμο πρέπει πριν απ' όλα να ριζούμε μια γενική ματιά στην πολιτική των ευρωπαϊκών Δυνάμεων στον σύνολό της. Δεν πρέπει να παίρνουμε ξεχωριστά παραδείγματα, ξεχωριστές περιπτώσεις, που πάντα είναι εύκολο να αποσπαστούν από την αλυσίδα των κοινωνικών φαινομένων και που δεν έχουν καμιά αξία, γιατί είναι το ίδιο εύκολο να φέρουμε και αντίθετο παράδειγμα. Όχι, πρέπει να πάρουμε όλη την πολιτική ολόκληρου του συστήματος των ευρωπαϊκών κρατών στην οικονομική και πολιτική αμοιβαία σχέση τους για να καταλάβουμε με ποιον τρόπο από το σύστημα αυτό πήγασε αμετάτρεπτα και αναπόφευκτα ο δοσμένος πόλεμος.»

σελ. 336

«Αν δε μελετήσετε την πολιτική και των δυο ομάδων εμπόλεμων κρατών στη διάρκεια δεκαετιών – για να μην υπάρχουν τυχαία γεγονότα, για να μην αρπάζετε από το σωρό μεμονωμένα παραδείγματα – αν δεν είδατε τη σύνδεση αυτού του πολέμου με την πολιτική που προηγήθηκε, τότε δεν καταλάβατε τίποτε από τον πόλεμο αυτό!»

Ιμπεριαλιστικός πόλεμος.

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Το ζήτημα της ειρήνης

σελ. 92-93

«Η ουσία του ιμπεριαλιστικού πολέμου, δηλαδή του πολέμου για τα συμφέροντα των καπιταλιστών, συνίσταται όχι μόνο στο ότι ο πόλεμος διεξάγεται για την καταπίεση των νέων εθνών, για το μοίρασμα των αποικιών, αλλά και στο ότι ο πόλεμος διεξάγεται κυρίως από τα προηγμένα έθνη που καταπιέζουν μια σειρά άλλους λαούς, που καταπιέζουν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της Γης.»

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Ο πόλεμος ανάμεσα στους μεγαλύτερους δουλοκτήτες για τη διατήρηση και τη στερέρωση της δουλείας.

σελ. 110

«Οι σοσιαλιστές πρέπει να επωφεληθούν από τον αγώνα ανάμεσα στους ληστές να τους ανατρέψουν όλους. Για το σκοπό αυτό οι σοσιαλιστές πρέπει, πριν απ' όλα, να λένε στο λαό την αλήθεια, ότι δηλαδή ο πόλεμος αυτός είναι με τριπλή έννοια πόλεμος των δουλοκτητών για την ενίσχυση της δουλείας. Διεξάγεται, πρώτο, για τη στερέρωση της δουλείας των αποικιών με ένα 'δικαιότερο' μοίρασμα και σε συνέχεια και 'φιλικότερη' εκμετάλλευση των αποικιών· δεύτερο, διεξάγεται για την αύξηση της καταπίεσης των ξένων εθνών στο έδαφος των ίδιων των 'μεγάλων' Δυνάμεων, γιατί τόσο η Αυστρία όσο και η Ρωσία (η Ρωσία πολύ περισσότερο και πολύ χειρότερα από την Αυστρία) κρατιούνται μόνο μ' αυτήν την καταπίεση, που τη δυναμώνουν ακόμη περισσότερο με τον πόλεμο· τρίτο, διεξάγεται για τη στερέρωση και την παράταση της μισθωτής δουλείας, γιατί το προλεταριάτο είναι διασπασμένο και υποταγμένο, ενώ οι καπιταλιστές αποκομίζουν οφέλη, πλουτίζοντας από τον πόλεμο, υποδαυλίζοντας τις εθνικές προλήψεις και εντείνοντας την αντίδραση που σήκωσε κεφάλι σ' όλες τις χώρες, ακόμη και στις πιο ελεύθερες και δημοκρατικές.»

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. 'Ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα (συγκεκριμένα: με βίαια) μέσα'.

σελ. 111

«Το περίφημο αυτό απόφθεγμα ανήκει στον Κλαούζεβιτς, έναν από τους βαθυστόχαστους συγγραφείς στα στρατιωτικά ζητήματα. Με το δίκιο τους οι μαρξιστές θεωρούσαν πάντα αυτήν τη θέση θεωρητικό βάθρο για να κρίνει κανείς τη σημασία κάθε δοσμένου πολέμου. Ο Μαρξ και ο Ένγκελς έβλεπαν πάντα τους διάφορους πολέμους απ' αυτήν ακριβώς τη σκοπιά.

Ας εφαρμόσουμε αυτήν την άποψη στο σημερινό πόλεμο. Θα δούμε ότι επί δεκαετίες, σχεδόν επί μισό αιώνα, οι κυβερνήσεις και οι κυρίαρχες τάξεις και της Αγγλίας και της Γαλλίας και της Γερμανίας και της Ιταλίας και της Αυστρίας και της Ρωσίας ακολουθούσαν πολιτική καταλήστευσης των αποικιών, υποδούλωσης των ξένων εθνών, κατάνιξης του εργατικού κινήματος. Αυτή ακριβώς η πολιτική, και μόνο αυτή, συνεχίζεται και στον σημερινό πόλεμο.»

Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης.

σελ. 222

«Η αστική τάξη όλων των ιμπεριαλιστικών μεγάλων Δυνάμεων, της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Αυστρίας, της Ρωσίας, της Ιταλίας, της Ιαπωνίας, των Ηνωμένων Πολιτειών, έχει γίνει τόσο αντιδραστική και είναι τόσο διαποτισμένη από την τάση για παγκόσμια κυριαρχία, που κάθε πόλεμος από μέρους της αστικής τάξης αυτών των χωρών μπορεί να είναι μόνο αντιδραστικός. Το προλεταριάτο όχι μόνο πρέπει να είναι ενάντια σε κάθε τέτοιο πόλεμο μα και πρέπει να επιθυμεί την ήττα της 'δικής τους' κυβέρνησης σ' αυτούς τους πολέμους και να χρησιμοποιεί την ήττα αυτή για την επαναστατική εξέγερση, αν δεν πετύχει η εξέγερση που θα είχε σκοπό την παρεμπόδιση του πολέμου.»

Πόλεμος και επανάσταση.

σελ. 336-338

«[...] η πολιτική αυτή μας δείχνει ένα μόνο πράγμα: Τον αδιάκοπο οικονομικό ανταγωνισμό δυο παγκόσμιων γιγάντων, δυο καπιταλιστικών οικονομιών. Από τη μια μεριά – η Αγγλία, κράτος που κατέχει την πρώτη θέση από άποψη πλούτου, που δημιούργησε αυτόν τον πλούτο όχι τόσο με το μόχθο των εργατών του αλλά, κυρίως, με την εκμετάλλευση απειράριθμων αποικιών, με την απέραντη δύναμη των αγγλικών τραπεζών, οι οποίες μετατράπηκαν, όντας επικεφαλής όλων των άλλων τραπεζών, σε μια ασήμαντη αριθμητικά – κάπου τρεις, τέσσερις, πέντε – ομάδα τραπεζών – γιγάντων, που διαθέτουν εκατοντάδες δισεκατομμύρια ρούβλια και τα διαθέτουν έτσι που χωρίς καμιά υπερβολή μπορούμε να πούμε: Δεν υπάρχει σ' ολόκληρη την υδρόγειο κομματάκι γης που το κεφάλαιο αυτό να μην έβαλε το βαρύ του χέρι, δεν υπάρχει κομματάκι γης που να μην είναι τυλιγμένο με τις χιλιάδες νήματα του αγγλικού κεφαλαίου. Το κεφάλαιο αυτό αναπτύχθηκε στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και πήρε τέτοιες διαστάσεις που μετέφερε τη δράση του πολύ πιο πέρα από τα σύνορα των ξεχωριστών κρατών, συγκροτώντας μια ομάδα τραπεζών – γιγάντων που διαθέτουν μυθώδη πλούτη. Το κεφάλαιο, ενισχύοντας αυτόν τον ασήμαντο αριθμό τραπεζών, τύλιξε μέσω αυτού του δίχτυου όλο τον κόσμο με εκατοντάδες δισεκατομμύρια ρούβλια. Να πιο είναι το βασικό στην οικονομική πολιτική της Αγγλίας και στην οικονομική πολιτική της Γαλλίας, που γι' αυτήν οι ίδιοι οι Γάλοι δημοσιολόγοι, οι συνεργάτες, π.χ. της L' Humanité, εφημερίδας που καθοδηγείται σήμερα από πρώην σοσιαλιστές, έγραφαν [...] εδώ και κάμποσα χρόνια πριν τον πόλεμο: 'Η Γαλλία είναι χρηματιστική ολιγαρχία, η Γαλλία είναι ο τοκογλύφος όλου του κόσμου'.

Από την άλλη μεριά, ενάντια σ' αυτήν την ομάδα, αγγλογαλλική κυρίως, πρόβαλε μια άλλη ομάδα καπιταλιστών ακόμη πιο αρπακτική, ακόμη πιο ληστρική – η ομάδα αυτών που ήρθαν στο τραπέζι των καπιταλιστικών φαγητών όταν οι θέσεις ήταν πιασμένες μα που έμπασαν στην πάλη νέες μεθόδους ανάπτυξης της καπιταλιστικής παραγωγής, καλύτερη τεχνική, απαράμιλλη οργάνωση, που μετατρέπει τον παλιό καπιταλισμό, τον καπιταλισμό της εποχής του ελεύθερου συναγωνισμού σε καπιταλισμό των γιγάντων τραπεζών, καπιταλιστικών συνδικάτων, καρτέλ. Η ομάδα αυτή εισήγαγε την αρχή της κρατικοποίησης της καπιταλιστικής παραγωγής, της συνένωσης της γιγάντιας δύναμης του καπιταλισμού με τη γιγάντια δύναμη του κράτους σε ένα μηχανισμό που συνενώνει δεκάδες εκατομμύρια ανθρώπους σε μια οργάνωση του κρατικού καπιταλισμού. Να η οικονομική ιστορία, να η διπλωματική ιστορία πολλών δεκαετιών, την οποία κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει. Μόνο αυτή σας δείχνει την κατεύθυνση για τη σωστή λύση του ζητήματος του πολέμου και σας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο σημερινός πόλεμος είναι κι αυτός προϊόν της πολιτικής των τάξεων που αρπάχτηκαν μεταξύ τους σ' αυτόν τον πόλεμο, δυο γιγάντων που πολύ πριν τον πόλεμο είχαν ρίξει σε όλο τον κόσμο, σε όλες τις χώρες, τα δίχτυα της χρηματιστικής τους εκμετάλλευσης και είχαν μοιράσει οικονομικά μεταξύ τους όλο τον κόσμο, πριν τον πόλεμο. Και έπρεπε να συγκρουστούν, για το ξαναμοίρασμα αυτής της κυριαρχίας από την άποψη του καπιταλισμού έγινε αναπόφευκτο.»

Δίκαιος πόλεμος

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Η διαφορά ανάμεσα στον επιθετικό και στον αμυντικό πόλεμο.

σελ. 105

«Η εποχή του 1789-1871 άφησε βαθιά ίχνη και επαναστατικές αναμνήσεις. Πριν την ανατροπή της φεουδαρχίας, της απολυταρχίας και του ξενικού εθνικού ζυγού δεν μπορούσε ούτε λόγος να γίνει σχετικά με την ανάπτυξη της προλεταριακής πάλης για το σοσιαλισμό. Όταν οι σοσιαλιστές έλεγαν ότι είναι δικαιολογημένος ένας 'αμυντικός' πόλεμος, σε σχέση με τους πολέμους αυτής της εποχής, είχαν πάντα υπόψη αυτούς ακριβώς τους σκοπούς που συνοψίζονταν στην επανάσταση κατά του μεσαίωνα και της δουλοπαροικίας. Λέγοντας 'αμυντικό' πόλεμο οι σοσιαλιστές εννοούσαν πάντα έναν πόλεμο 'δίκαιο' μ' αυτήν την έννοια [...] Μόνο μ' αυτήν την έννοια οι σοσιαλιστές παραδέχονταν και παραδέχονται και σήμερα ότι είναι δικαιολογημένη, προοδευτική και δίκαιη η ιδέα της 'υπεράσπισης της πατρίδας' ή του 'αμυντικού' πολέμου. Αν, λόγω χάρις, αύριο το Μαρόκο κηρύξει πόλεμο κατά της Γαλλίας, η Ινδία κατά της Αγγλίας, η Περσία ή η Κίνα κατά της Ρωσίας, κτλ. Οι πόλεμοι αυτοί θα είναι 'δίκαιοι', 'αμυντικοί', άσχετα από το ποιος επιτέθηκε πρώτος και ο κάθε σοσιαλιστής θα ευχόταν τα κράτη τα καταπιεζόμενα, τα εξαρτημένα, τα κράτη χωρίς πλήρη δικαιώματα να νικήσουν τις καταπιεστικές, ληστρικές 'μεγάλες' Δυνάμεις.»

Προς τον Γκ. Ε. Ζινόβιεφ.

σελ. 209

«Εμείς δεν είμαστε καθόλου ενάντια στην 'υπεράσπιση της πατρίδας' γενικά. Πουθενά, σε καμιά απόφαση (και σε κανένα άρθρο δικό μου) δε θα βρείτε την ανοησία αυτή. Είμαστε ενάντια στην υπεράσπιση της πατρίδας και της άμυνας στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο του 1914-1916 και σε άλλους ιμπεριαλιστικούς πολέμους, που είναι τυπικοί για την ιμπεριαλιστική εποχή. Στην ιμπεριαλιστική όμως εποχή μπορούν να υπάρξουν και 'δίκαιοι', 'αμυντικοί', επαναστατικοί πόλεμοι συγκεκριμένα: 1) Εθνικοί, 2) εμφύλιοι, 3) σοσιαλιστικοί κτλ.»

Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης.

σελ. 211-212

«Μια από τις πιο βασικές ιδιότητες του ιμπεριαλισμού είναι ακριβώς ότι επιταχύνει την ανάπτυξη του καπιταλισμού στις πιο καθυστερημένες χώρες κι έτσι πλαταίνει και οξύνει την πάλη ενάντια στην εθνική καταπίεση. Απ' αυτό προκύπτει αναπόφευκτα ότι ο ιμπεριαλισμός δεν μπορεί παρά να γεννά συχνά εθνικούς πολέμους. Ο Γιούνιους [...] λέει ότι στην ιμπεριαλιστική εποχή κάθε εθνικός πόλεμος ενάντια σε μια από τις ιμπεριαλιστικές μεγάλες Δυνάμεις οδηγεί στην επέμβαση μιας άλλης, επίσης ιμπεριαλιστικής μεγάλης Δύναμης που συναγωνίζεται την πρώτη, κι έτσι κάθε εθνικός πόλεμος μετατρέπεται σε ιμπεριαλιστικό. Μα και το επιχείρημα αυτό δεν είναι σωστό. Αυτό μπορεί να συμβεί, όμως δε συμβαίνει πάντα έτσι. [...]

Η άρνηση κάθε δυνατότητας εθνικών πολέμων στην εποχή του ιμπεριαλισμού θεωρητικά δεν είναι σωστή, ιστορικά είναι ολοφάνερα λαθεμένη και πρακτικά ισοδυναμεί με ευρωπαϊκό σοβινισμό: Εμείς, που ανήκουμε στα έθνη που καταπιεζούν εκατοντάδες εκατομμύρια ανθρώπους στην Ευρώπη, στην Αφρική, στην Ασία κτλ., πρέπει να δηλώσουμε στους καταπιεζόμενους λαούς ότι ο πόλεμός τους ενάντια στα έθνη 'μας' είναι 'αδύνατος'!

[...] Η ανάπτυξη του καπιταλισμού συντελείται στον ανώτατο βαθμό ανισόμετρα στις διάφορες χώρες. Κι ούτε μπορεί να γίνει διαφορετικά στις συνθήκες της εμπορευματικής παραγωγής. Από δω βγαίνει το αδιαφιλονίκητο συμπέρασμα: Ο σοσιαλισμός δεν μπορεί να νικήσει ταυτόχρονα σ' όλες τις χώρες και οι υπόλοιπες θα παραμείνουν για ένα διάστημα αστικές ή προαστικές. Αυτό δεν μπορεί παρά να προκαλέσει όχι μονάχα προστριβές μα και άμεση επιδίωξη της αστικής τάξης των άλλων χωρών να συντρίψει το νικηφόρο προλεταριάτο του σοσιαλιστικού κράτους. Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο πόλεμος από την πλευρά μας θα ήταν νόμιμος και δίκαιος. Θα ήταν πόλεμος υπέρ του σοσιαλισμού, για την απελευθέρωση άλλων λαών από την αστική τάξη.»

Αμυντικός ή επιθετικός πόλεμος

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Ανοιχτό γράμμα προς τον Μπόρις Σουβάριν.

σελ. 261

«Και οι σοσιαλοβινιστές; Και οι 'κεντριστές'; Θα τολμήσουν άραγε να δηλώσουν ανοιχτά και επίσημα ότι τάσσονται ή θα ταχθούν υπέρ της 'υπεράσπισης της πατρίδας' στην περίπτωση που θα ξεσπάσει, λόγω χάρη, πόλεμος ενάντια στην Ιαπωνία και στις Ηνωμένες Πολιτείες, πόλεμος πέρα για πέρα ιμπεριαλιστικός, που απειλεί πολλές εκατοντάδες εκατομμύρια ανθρώπους και προετοιμάζεται επί δεκάδες χρόνια; [...] Να γιατί οι σοσιαλοβινιστές και οι 'κεντριστές' θα αποφεύγουν κάθε ανοιχτή δήλωση πάνω σ' αυτό το ζήτημα και θα εξακολουθούν να κλωθογυρίζουν, να λένε ψέματα, να μπερδεύουν το ζήτημα και να λένε σοφιστείες, όπως κι εκείνη που ψηφίστηκε στο τελευταίο συνέδριο του γαλλικού κόμματος το 1915: 'Χώρα που δέχεται επίθεση έχει το δικαίωμα να αμύνεται'.

Ως να βρίσκεται η ουσία στο ποιος επιτέθηκε πρώτος και όχι ποιες είναι οι αιτίες του πολέμου, οι σκοποί που ο πόλεμος βάζει μπροστά του και οι τάξεις που τον διεξάγουν.»

Για τον δυναμικά διαπλεκόμενο χαρακτήρα των πολέμων

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Για την μπροσούρα του Γιούνιους,

σελ. 190-192

«Θα ήταν λάθος μόνο αν υπέρβαλε κανείς αυτήν την αλήθεια [σημ ΔΠ, για τον ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα του Α' ΠΠ], αν παρέκκλινε από τη μαρξιστική απαίτηση να είμαστε συγκεκριμένοι, αν μετέφερε την εκτίμηση του σημερινού πολέμου σε όλους τους πιθανούς μέσα στις συνθήκες του ιμπεριαλισμού πολέμων, αν ξεχνούσε τα εθνικά κινήματα ενάντια στον ιμπεριαλισμό. Το μοναδικό επιχείρημα για την υπεράσπιση της θέσης: 'Δεν μπορούν πια να υπάρξουν εθνικοί πόλεμοι' είναι το γεγονός ότι ο κόσμος είναι μοιρασμένος ανάμεσα σε μια χούφτα 'μεγάλες' ιμπεριαλιστικές Δυνάμεις, ότι γι' αυτό το λόγο κάθε πόλεμος, έστω κι αν στην αρχή είναι εθνικός, μετατρέπεται σε ιμπεριαλιστικό, θίγοντας τα συμφέροντα μιας από τις ιμπεριαλιστικές Δυνάμεις ή ενός από τους ιμπεριαλιστικούς συνασπισμούς [...]

Είναι ολοφάνερο ότι το επιχείρημα αυτό είναι λαθεμένο. Φυσικά μια από τις βασικές θέσεις της μαρξιστικής διαλεκτικής συνίσταται στο ότι όλα τα όρια στη φύση και στην κοινωνία είναι συμβατικά και κινητά, ότι δεν υπάρχει κανένα φαινόμενο που να μην μπορεί, κάτω από ορισμένες συνθήκες, να μετατραπεί στην αντίθεσή του. Ο εθνικός πόλεμος μπορεί να μετατραπεί σε ιμπεριαλιστικό και αντίστροφα. Παράδειγμα: Οι πόλεμοι της μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης άρχισαν ως εθνικοί και ήταν τέτοιοι. Οι πόλεμοι αυτοί ήταν επαναστατικοί: Υπεράσπιση της μεγάλης Επανάστασης ενάντια στον συνασπισμό των αντεπαναστατικών μοναρχιών. Όταν όμως ο Ναπολέοντας δημιούργησε τη γαλλική αυτοκρατορία, υποδουλώνοντας μια σειρά από καιρό συγκροτημένα, μεγάλα, βιώσιμα, εθνικά κράτη της Ευρώπης, τότε οι εθνικοί πόλεμοι της Γαλλίας μετατράπηκαν σε ιμπεριαλιστικούς, που γέννησαν με τη σειρά τους εθνοαπελευθερωτικούς πολέμους ενάντια στον ιμπεριαλισμό του Ναπολέοντα.

Μόνο ένας σοφιστής θα μπορούσε να σβήσει τη διαφορά ανάμεσα στον ιμπεριαλιστικό και στον εθνικό πόλεμο, στηριζόμενος στο ότι ο ένας μπορεί να μετατραπεί στον άλλο. Η διαλεκτική χρησίμευε πολλές φορές – και στην ιστορία της ελληνικής φιλοσοφίας – ως γέφυρα προς τη σοφιστική. Εμείς όμως παραμένουμε διαλεκτικοί καταπολεμώντας τις σοφιστείες, όχι με την άρνηση της δυνατότητας κάθε μετατροπής γενικά αλλά με τη συγκεκριμένη ανάλυση της δοσμένης μετατροπής στις συνθήκες της και στην ανάπτυξή της.

Είναι σε μεγάλο βαθμό απίθανο ότι ο σημερινός ιμπεριαλιστικός πόλεμος του 1914-1915 θα μετατραπεί σε εθνικό, επειδή η τάξη που αντιπροσωπεύει την ανάπτυξη προς τα εμπρός είναι το προλεταριάτο, που αντικειμενικά τείνει να μετατρέψει τον πόλεμο αυτό σε εμφύλιο πόλεμο ενάντια στην αστική τάξη και έπειτα ακόμη επειδή η διαφορά ανάμεσα στις δυνάμεις των δυο συνασπισμών δεν είναι πολύ σημαντική και επειδή το διεθνές χρηματιστικό κεφάλαιο έχει δημιουργήσει παντού μια αντιδραστική αστική τάξη. Δεν μπορούμε όμως να λέμε ότι είναι αδύνατη μια τέτοια μετατροπή: Αν το προλεταριάτο της Ευρώπης γινόταν ανίσχυρο για καμιά εικοσαριά χρόνια: αν ο σημερινός πόλεμος τελείωνε με νίκες όπως οι ναπολεόντειες και με την υποδούλωση μιας σειράς βιώσιμων εθνικών κρατών: αν ο εξευρωπαϊκός ιμπεριαλισμός (ο ιαπωνικός και ο αμερικάνικος κατά πρώτο λόγο) διατηρούνταν επίσης καμιά εικοσαριά χρόνια χωρίς να περάσει στο σοσιαλισμό, λόγω χάρη, ύστερα από ένα ιαπωνοαμερικανικό πόλεμο, τότε θα ήταν δυνατός ένας μεγάλος εθνικός πόλεμος στην Ευρώπη. Αυτό θα σήμαινε γύρισμα της Ευρώπης προς τα πίσω για αρκετές δεκαετίες. Αυτό είναι απίθανο. Δεν είναι όμως αδύνατο, γιατί είναι αντιδιαλεκτικό, αντιεπιστημονικό

και θεωρητικά όχι σωστό να φαντάζεται κανείς ότι η παγκόσμια ιστορία τραβάει ομαλά και κανονικά προς τα μπρος, χωρίς να κάνει κάποτε γιγάντια άλματα προς τα πίσω.

Παρακάτω. Οι εθνικοί πόλεμοι, από μέρους των αποικιών και μισοαποικιών, δεν είναι απλώς πιθανοί αλλά και αναπόφευκτοι στην εποχή του ιμπεριαλισμού. Στις αποικίες και στις μισοαποικίες (Κίνα, Τουρκία, Περσία) ζουν περίπου ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι, δηλαδή πάνω από το μισό πληθυσμό της Γης. Τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα εδώ είτε είναι ήδη πολύ ισχυρά είτε αναπτύσσονται και ωριμάζουν. Κάθε πόλεμος είναι συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα. Η συνέχιση της εθνικοαπελευθερωτικής πολιτικής των αποικιών θα είναι αναπόφευκτα εθνικοί πόλεμοι από μέρους τους ενάντια στον ιμπεριαλισμό. Παρόμοιοι πόλεμοι μπορούν να οδηγήσουν σε ιμπεριαλιστικό πόλεμο των σημερινών 'μεγάλων' ιμπεριαλιστικών Δυνάμεων, μπορούν όμως και να μην οδηγήσουν, αυτό εξαρτάται από πολλά περιστατικά.»

Ουδετερότητα μικρών πλούσιων χωρών

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης
σελ. 224 – 225

«Για να πειστεί κανείς γι' αυτό αρκεί να εμβαθύνει, λ.χ. στην επιχειρηματολογία των Νορβηγών οπαδών του αφοπλισμού: 'Εμείς - λένε - είμαστε χώρα μικρή, ο στρατός μας είναι μικρός, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα ενάντια στις μεγάλες Δυνάμεις' (αλλά και γι' αυτό ανίσχυροι απέναντι στο βίαιο τράβηγμα σε μια ιμπεριαλιστική συμμαχία με μια οποιαδήποτε ομάδα μεγάλων Δυνάμεων)... 'θέλουμε να μείνουμε ήσυχοι στην απόμερη γωνιά μας και θα εξακολουθούμε να εφαρμόζουμε την απόμερη πολιτική μας, να απαιτούμε αφοπλισμό, υποχρεωτικά διαιτητικά δικαστήρια, μόνιμη ουδετερότητα κτλ. ' (μόνιμη' - μήπως όπως η βελγική;).

Η στενόκαρδη επιδίωξη των μικρών κρατών να μείνουν παράμερα, η μικροαστική επιθυμία να βρίσκονται όσο γίνεται μακρύτερα από τις μεγάλες μάχες της παγκόσμιας ιστορίας, να εκμεταλλεύονται τη σχετική μονοπωλιακή θέση τους για να παραμείνουν σε αποστεωμένη παθητικότητα - να ποιες αντικειμενικές κοινωνικές συνθήκες μπορεί να εξασφαλίσουν μια ορισμένη επιτυχία στην ιδέα του αφοπλισμού και μια ορισμένη διάδοσή της σε μερικά μικρά κράτη. Εννοείται πως η επιδίωξη αυτή είναι αντιδραστική και στηρίζεται ολοκληρωτικά σε αυταπάτες, γιατί ο ιμπεριαλισμός είτε έτσι είτε αλλιώς παρασέρνει τα μικρά κράτη στη δίνη της παγκόσμιας οικονομίας και της παγκόσμιας πολιτικής.

Στην Ελβετία, π.χ., οι ιμπεριαλιστικές συνθήκες της τής υπαγορεύουν αντικειμενικά δύο γραμμές στο εργατικό κίνημα: Οι ομορτονιστές, σε συμμαχία με την αστική τάξη, προσπαθούν να κάνουν την Ελβετία ρεπουμπλικανική - δημοκρατική μονοπωλιακή ένωση, για να αποκομίσουν κέρδη από τους περιηγητές της ιμπεριαλιστικής αστικής τάξης και για να χρησιμοποιούν αυτήν την 'ήρεμη' μονοπωλιακή της θέση όσο το δυνατόν συμφερότερα, όσο το δυνατόν ηρεμότερα.

Οι πραγματικοί σοσιαλδημοκράτες της Ελβετίας προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τη σχετική ελευθερία και τη 'διεθνή' της θέση για να βοηθήσουν να νικήσει η στενή συμμαχία των επαναστατικών στοιχείων των εργατικών κομμάτων της Ευρώπης.[...]

Το 'μικρότερο κακό'

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Τα καθήκοντα της επαναστατικής σοσιαλδημοκρατίας στον ευρωπαϊκό πόλεμο
σελ. 25

«Καθήκον της σοσιαλδημοκρατίας κάθε χώρας πρέπει να είναι, πρώτ' απ' όλα, η πάλη ενάντια στον σοβινισμό της δοσμένης χώρας.

[...] Στη δοσμένη κατάσταση δεν μπορεί να καθοριστεί από την άποψη του διεθνούς προλεταριάτου η ήττα ποιας από τις δυο ομάδες των εμπόλεμων εθνών θα ήταν το μικρότερο κακό για το σοσιαλισμό. Για μας, όμως, τους Ρώσους σοσιαλδημοκράτες, δε χωράει αμφιβολία ότι από την άποψη της εργατικής τάξης και των εργαζόμενων

μαζών όλων των λαών της Ρωσίας το μικρότερο κακό θα ήταν η ήττα της τσαρικής μοναρχίας, της πιο αντιδραστικής και της πιο βάρβαρης κυβέρνησης, που καταπιέζει το μεγαλύτερο αριθμό εθνών και τη μεγαλύτερη μάζα πληθυσμού της Ευρώπης και της Ασίας.»

Προς τον Α. Γκ. Σλιαπνίκοφ.

σελ. 29-31

«Κατά τη γνώμη μου, τη μεγαλύτερη σημασία έχει σήμερα η συνεπής και οργανωμένη πάλη ενάντια στον σοβινισμό, που αγκάλιασε ολόκληρη την αστική τάξη και την πλειοψηφία των ομορτουμιστών (και αυτών που συμβιβάστηκαν με τον ομορτουισμό tel Mr Kautsky) σοσιαλιστών. [...] για να διεξαχθεί η πάλη πάνω σε μια γραμμή ακριβή και σαφή χρειάζεται ένα σύνθημα που να τη γενικεύει. Το σύνθημα είναι τούτο: Για μας, τους Ρώσους, από την άποψη των συμφερόντων των εργαζόμενων μαζών και της εργατικής τάξης της Ρωσίας, δεν μπορεί να υπάρξει και η ελάχιστη, καμιά απολύτως, αμφιβολία ότι το μικρότερο κακό θα ήταν τώρα, αμέσως, η ήττα του τσαρισμού στον πόλεμο αυτόν. Γιατί ο τσαρισμός είναι εκατό φορές χειρότερος από τον καίριζισμό. Όχι σαμποτάζ του πολέμου αλλά πάλη ενάντια στον σοβινισμό και προσπάθεια όλης της προπαγάνδας και της ζύμωσης να πετύχει τη διεθνή συσπείρωση [...] του προλεταριάτου για τον εμφύλιο πόλεμο.»

Για την ήττα της κυβέρνησης της χώρας σου στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα.

Για την ήττα της κυβέρνησης της χώρας σου στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο.

σελ. 82-90

«Σ' έναν αντιδραστικό πόλεμο μια επαναστατική τάξη δεν μπορεί παρά να εύχεται την ήττα της κυβέρνησής της. Αυτό είναι αξίωμα. Και το αξίωμα αυτό το αμφισβητούν μόνο οι συνειδητοί οπαδοί ή οι ανίκανοι υπηρέτες των σοσιαλσοβινιστών.

[...] Επαναστατική δράση, όμως, ενάντια στην κυβέρνησή σου στη διάρκεια του πολέμου σημαίνει, αναμφισβήτητα, ανταντίρητα, όχι μόνο να εύχεσαι να ηττηθεί η κυβέρνησή σου αλλά και να συμβάλεις έμπρακτα σ' αυτήν την ήττα. (Για έναν 'οξυδερκή αναγνώστη': Αυτό δε σημαίνει καθόλου ότι πρέπει να 'ανατινάξονται οι γέφυρες', να οργανώνονται αποτυχημένες απεργίες ενάντια στον πόλεμο και γενικά να βοηθιέται η κυβέρνηση για να επιφέρει ήττα στους επαναστάτες).

[...] Επανάσταση σε καιρό πολέμου σημαίνει εμφύλιος πόλεμος, η μετατροπή, όμως, του πολέμου των κυβερνήσεων σε εμφύλιο πόλεμο, από το ένα μέρος, διευκολύνεται από τις στρατιωτικές αποτυχίες (από την 'ήττα') των κυβερνήσεων, ενώ, από το άλλο μέρος, είναι αδύνατο, τείνοντας στην πράξη προς μια τέτοια μετατροπή να μη συμβάλεις έτσι στην ήττα.

[...] Όποιος θα ήθελε σοβαρά ν' ανασκευάσει το 'σύνθημα' της ήττας της κυβέρνησής του στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο θα έπρεπε να αποδείξει ένα από τα τρία αυτά πράγματα: Η' 1) ότι ο πόλεμος του 1914-1915 δεν είναι αντιδραστικός· ή 2) ότι η επανάσταση σε σύνδεση μ' αυτόν δεν είναι δυνατό να γίνει· ή 3) ότι είναι αδύνατη μια συνάντηση και αλληλοποστήριξη των επαναστατικών κινήματων σ' όλες τις εμπόλεμες χώρες. Το τελευταίο επιχείρημα έχει ιδιαίτερη σημασία για τη Ρωσία επειδή είναι η πιο καθυστερημένη χώρα, όπου είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί άμεσα μια σοσιαλιστική επανάσταση. Γι' αυτό ακριβώς οι Ρώσοι σοσιαλδημοκράτες ήταν αναγκαστικά οι πρώτοι που διατύπωσαν 'θεωρητικά και πρακτικά' το 'σύνθημα' της ήττας. Και η τσαρική κυβέρνηση είχε απόλυτα δίκιο που θεωρούσε τη ζύμωση της ΡΣΔΕ κοινοβουλευτικής ομάδας – μοναδικό παράδειγμα μέσα στη Διεθνή όχι μόνο κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης αλλά και πραγματικά επαναστατικής ζύμωσης μέσα στις μάζες ενάντια στην κυβέρνησή τους – που θεωρούσε ότι η ζύμωση αυτή αδυνάτιζε τη 'στρατιωτική ισχύ' της Ρωσίας και συντελούσε στην ήττα της.

[...] Μια συνεννόηση για επαναστατική δράση, έστω και σε μια μόνη χώρα, χωρίς να μιλάμε για μια σειρά χώρες, είναι πραγματοποιήσιμη μόνο με τη δύναμη του παραδείγματος ορισμένων σοβαρών επαναστατικών εκδηλώσεων, με το πέρασμα στην πραγματοποίησή τους, με την ανάπτυξή τους. Μα ένα τέτοιο ξεκίνημα δεν είναι πάλι κατορθωτό χωρίς να εύχεται κανείς την ήττα και χωρίς να συμβάλει σ' αυτήν την ήττα. Η μετατροπή του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε εμφύλιο δεν μπορεί να 'φτιαχτεί', όπως δεν μπορεί να 'φτιάξει' κανείς επανάσταση – η μετατροπή αυτή προκύπτει από μια ολόκληρη σειρά πολύμορφα φαινόμενα, πλευρές, μικροχαρακτηριστικά, ιδιότητες και συνέπειες του ιμπεριαλιστικού πολέμου. Και μια τέτοια ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς μια σειρά στρατιωτικές

αποτυχίες και ήττες εκείνων των κυβερνήσεων που τους καταφέρουν χτυπήματα οι ίδιες οι καταπιεζόμενες τάξεις τους.

Το να παραιτείται κανείς από το σύνθημα της ήττας σημαίνει να μετατρέπει την επαναστατικότητα τους σε κούφια φρασεολογία είτε σε καθαρή υποκρισία.

Και με τι μας προτείνουν να αντικαταστήσουμε το 'σύνθημα' της ήττας; Με το σύνθημα 'ούτε νίκη, ούτε ήττα' [...] Αυτό όμως δε σημαίνει τίποτε άλλο παρά παράφραση του συνθήματος 'υπεράσπιση της πατρίδας'! Αυτό σημαίνει ίσα-ίσα μετατόπιση του ζητήματος στο επίπεδο του πολέμου των κυβερνήσεων (που σύμφωνα με το περιεχόμενο του συνθήματος πρέπει να παραμείνουν στην παλιά τους θέση, να 'διατηρήσουν τις θέσεις τους') και όχι στο επίπεδο του αγώνα των καταπιεζόμενων τάξεων ενάντια στην κυβέρνησή τους! Αυτό σημαίνει δικαιολόγηση του σοβινισμού όλων των ιμπεριαλιστικών εθνών, που οι αστικές τους τάξεις είναι πάντα έτοιμες να πουν – και λένε στο λαό – ότι αγωνίζονται 'μόνο' ενάντια στην 'ήττα'.

[...] Το σύνθημα αυτό, αν το καλοσκεφτεί κανείς, σημαίνει 'ταξική ειρήνη', απάρνηση του ταξικού αγώνα της καταπιεζόμενης τάξης σ' όλες τις εμπόλεμες χώρες, γιατί είναι αδύνατο να διεξάγει κανείς ταξικό αγώνα χωρίς να καταφέρει χτυπήματα στη 'δική του' αστική τάξη και στη 'δική του' κυβέρνηση και το να καταφέρει κανείς σε καιρό πολέμου χτύπημα στην κυβέρνησή του σημαίνει εσχάτη προδοσία [...], σημαίνει συμβολή στην ήττα της χώρας του. Όποιος παραδέχεται το σύνθημα 'ούτε νίκη, ούτε ήττα', αυτός μόνο υποκριτικά μπορεί να είναι υπέρ της ταξικής πάλης, υπέρ της 'ρήξης της ταξικής ειρήνης', αυτός πράξη παραιτείται από την ανεξάρτητη προλεταριακή πολιτική και επιβάλλει στο προλεταριάτο όλων των εμπόλεμων χωρών ένα καθήκον τελείως αστικό: Να προφυλάξει από την ήττα τις δοσμένες ιμπεριαλιστικές κυβερνήσεις. Η μοναδική πολιτική που σημαίνει ρήξη της 'ταξικής ειρήνης', ρήξη πραγματική και όχι στα λόγια, και αναγνώριση της ταξικής πάλης, είναι η πολιτική του να επωφελείται το προλεταριάτο από τις δυσκολίες της κυβέρνησής του και της αστικής του τάξης για να τις ανατρέψει. Αυτό, όμως, δεν μπορεί να το πετύχει κανείς, δεν μπορεί να το επιδιώκει χωρίς να εύχεται την ήττα της κυβέρνησής τους, χωρίς να συμβάλει σ' αυτήν την ήττα.

[...] Ο προλετάριος δεν μπορεί ούτε να καταφέρει ταξικό χτύπημα στην κυβέρνησή του, ούτε να δώσει (στην πράξη) το χέρι στον αδερφό του, τον 'ξένο' προλετάριο, τον προλετάριο της χώρας που βρίσκεται σε πόλεμο μαζί 'μας', χωρίς να διαπράττει 'εσχάτη προδοσία', χωρίς να συμβάλλει στην ήττα, χωρίς να βοηθάει στη διάλυση της 'δικής του' ιμπεριαλιστικής 'μεγάλης' Δύναμης.

Όποιος υποστηρίζει το σύνθημα 'ούτε νίκη, ούτε ήττα' είναι συνειδητός ή ασυνειδητός σοβινιστής, είναι στην καλύτερη περίπτωση ένας διαλλακτικός μικροαστός αλλά πάντως είναι εχθρός της προλεταριακής πολιτικής, οπαδός των σημερινών κυβερνήσεων, των σημερινών κυρίαρχων τάξεων.

[...] Ας εξετάσουμε το ζήτημα και από μια άλλη άποψη. Ο πόλεμος δεν μπορεί να μην προκαλεί στις μάζες τα πιο τρικυμιώδη αισθήματα που διαταράσσουν τη συνηθισμένη νωθρή ψυχική διάθεση. Και δεν είναι δυνατό να υπάρξει επαναστατική τακτική αν η τακτική δεν αντιστοιχεί στα νέα αυτά τρικυμιώδη αισθήματα.

Ποιες είναι οι κυριότερες μορφές με τις οποίες εκδηλώνονται τα τρικυμιώδη αυτά αισθήματα; 1) Φρίκη και απόγνωση. Από δω προέρχεται το δυνάμωμα της θρησκείας. [...] 2) Μίσος προς τον εχθρό – ένα αίσθημα που υποδαυλίζει ειδικά η αστική τάξη [...] και που από οικονομική και πολιτική άποψη συμφέρει μόνο αυτήν. 3) Μίσος προς την κυβέρνησή τους και προς τη δική τους αστική τάξη – αίσθημα που το έχουν όλοι οι συνειδητοί εργάτες, που, από το ένα μέρος, καταλαβαίνουν ότι ο πόλεμος είναι η 'συνέχιση της πολιτικής' του ιμπεριαλισμού και απαντούν σ' αυτήν την πολιτική με τη 'συνέχιση' του μίσους τους προς τον ταξικό τους εχθρό, ενώ, από το άλλο μέρος, καταλαβαίνουν ότι το σύνθημα 'πόλεμος κατά του πολέμου' είναι μια τριμμένη φράση όταν δε συνεπάγεται επανάσταση ενάντια στην κυβέρνησή τους. Δεν μπορεί να διεγείρει κανείς το μίσος προς την κυβέρνησή του και προς την αστική του τάξη χωρίς να εύχεται την ήττα τους – και δεν μπορεί να είναι κανείς ανυπόκριτος εχθρός της 'κοινωνικής ειρήνης' (=της ταξικής ειρήνης) χωρίς να διεγείρει το μίσος προς την κυβέρνησή του και προς την αστική του τάξη!!

Οι οπαδοί του συνθήματος 'ούτε νίκη, ούτε ήττα' στην πράξη είναι με το μέρος της αστικής τάξης και των οπορτουνιστών, αφού 'δεν πιστεύουν' στη δυνατότητα μιας διεθνούς επαναστατικής δράσης της εργατικής τάξης, ενάντια στις κυβερνήσεις τους, αφού δεν επιθυμούν να βοηθήσουν την ανάπτυξη τέτοιας δράσης – καθήκον αναμφισβήτητο όχι εύκολο, μα μοναδικά άξιο ενός προλετάριου, καθήκον μοναδικά σοσιαλιστικό. Ακριβώς το προλεταριάτο της πιο καθυστερημένης από τις εμπόλεμες μεγάλες Δυνάμεις ήταν εκείνο που υποχρεώθηκε, ιδιαίτερα μπροστά στην επαίσχυντη προδοσία των Γερμανών και των Γάλλων σοσιαλδημοκρατών, να ακολουθήσει με το Κόμμα του μια επαναστατική τακτική, που είναι εντελώς αδύνατη χωρίς τη 'συμβολή στην ήττα' της κυβέρνησής του, μα που είναι η μοναδική που οδηγεί στην ευρωπαϊκή επανάσταση, στη σταθερή ειρήνη του σοσιαλισμού, στην απολύτρωση της ανθρωπότητας από τις φρίκες, τα βάσανα, την αγριότητα και τις θηριωδίες που κυριαρχούν σήμερα.»

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Για την ήττα της κυβέρνησης της 'χώρας σου' στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο.

σελ. 126-127

«Όσοι στον σημερινό πόλεμο υπερασπίζονται τη νίκη της κυβέρνησης της χώρας τους, όπως και όσοι υπερασπίζονται το σύνθημα 'ούτε νίκη, ούτε ήττα', είναι κατά τον ίδιο τρόπο υπέρ της άποψης του σοσιαλιστικού πολέμου. Σ' έναν αντιδραστικό πόλεμο μια επαναστατική τάξη δεν μπορεί να μην εύχεται την ήττα της δικής της κυβέρνησης, δεν μπορεί να μη βλέπει τη σύνδεση ανάμεσα στις στρατιωτικές αποτυχίες της κυβέρνησής της και στη διευκόλυνση της ανατροπής της. Μόνο ένας αστός, που πιστεύει ότι ο πόλεμος τον οποίο άρχισαν κυβερνήσεις θα τελειώσει οπωσδήποτε ως πόλεμος ανάμεσα σε κυβερνήσεις, μόνο ένας αστός που το πιστεύει αυτό και το εύχεται, θα βρει 'γελοία' ή 'παράλογη' την ιδέα ότι οι σοσιαλιστές όλων των εμπόλεμων χωρών πρέπει να εκφράσουν την ευχή να ηττηθούν όλες οι εμπόλεμες κυβερνήσεις 'τους'. Αντίθετα, ακριβώς αυτή η εκδήλωση θα ανταποκρινόταν στις ενδόμυχες σκέψεις του κάθε συνειδητού εργάτη και θα ήταν σύμφωνη με τη γραμμή της δράσης μας, που κατευθύνεται στη μετατροπή του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε εμφύλιο.»

Πασιφισμός. Το ζήτημα της (ιμπεριαλιστικής και μη) ειρήνης.

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Το ζήτημα της ειρήνης

σελ. 91-95

«Το σύνθημα της ειρήνης μπορεί να μπει είτε σε σχέση με ορισμένους συγκεκριμένους όρους ειρήνης είτε ανεξάρτητα από όρους, ως αγώνας όχι για μια συγκεκριμένη ειρήνη αλλά για ειρήνη γενικά [...] Είναι φανερό ότι στην τελευταία περίπτωση έχουμε να κάνουμε μ' ένα σύνθημα όχι μόνο μη σοσιαλιστικό αλλά και γενικά χωρίς απολύτως κανένα περιεχόμενο, χωρίς νόημα.

[...] Το ζήτημα είναι ακριβώς ότι ο καθένας [...] βάζει ιμπεριαλιστικούς (δηλαδή) ληστρικούς, καταπιεστικούς για τους ξένους λαούς όρους ειρήνης προς όφελος του έθνους 'του'. Τα συνθήματα πρέπει να ρίχνονται για να εξηγηθεί με την προπαγάνδα και τη ζύμωση μέσα στις μάζες η ανειρήνευτη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στο σοσιαλισμό και τον καπιταλισμό (ιμπεριαλισμό) και όχι για να συμφιλιώνονται δυο εχθρικές τάξεις και δυο εχθρικές πολιτικές με μια λεξούλα που 'ενώνει' τα πιο διαφορετικά πράγματα.

[...] Είναι άραγε δυνατό να ενωθούν οι σοσιαλιστές των διαφόρων χωρών με βάση ορισμένους όρους ειρήνης; Αν ναι, τότε ανάμεσα σ' αυτούς τους όρους πρέπει απαραίτητα να συμπεριλαμβάνεται η αναγνώριση σ' όλα τα έθνη του δικαιώματος αυτοδιάθεσης και η παραίτηση από κάθε λογής 'προσαρτήσεις', δηλαδή παραβιάσεις αυτού του δικαιώματος.

[...] Συνεπώς, αν το αίτημα της ελευθερίας των εθνών δεν είναι απατηλή φράση, που συγκαλύπτει τον ιμπεριαλισμό και τον εθνικισμό ορισμένων χωριστών χωρών, πρέπει να επεκταθεί σε όλους τους λαούς, και σε όλες τις αποικίες. Μα ένα τέτοιο αίτημα, όπως είναι φανερό, δε θα έχει περιεχόμενο χωρίς μια σειρά επαναστάσεις σε όλες τις προηγμένες χώρες. Κάτι περισσότερο. Είναι απαραίτητο χωρίς μια πετυχημένη σοσιαλιστική επανάσταση.

Μήπως αυτό σημαίνει ότι οι σοσιαλιστές μπορούν να μένουν αδιάφοροι απέναντι στο αίτημα της ειρήνης, που το προβάλλουν ολόένα και πιο πλατιές μάζες; Καθόλου. Άλλο πράγμα είναι τα συνθήματα της συνειδητής πρωτοπορίας των εργατών και άλλο τα αυθόρμητα αιτήματα των μαζών. Ο πόθος για ειρήνη είναι ένα από τα σπουδαιότερα συμπτώματα που αποκαλύπτουν πως αρχίζει η απογοήτευση για την αστική ψευτιά σχετικά με τους 'απελευθερωτικούς' σκοπούς του πολέμου, σχετικά με την 'υπεράσπιση της πατρίδας' και τις άλλες απάτες της αστικής τάξης σε βάρος του λαού. Οι σοσιαλιστές πρέπει να φερθούν με την πιο μεγάλη προσοχή απέναντι σ' αυτό το σύμπτωμα. Όλες οι δυνάμεις πρέπει να κατευθυνθούν στο να χρησιμοποιηθεί η διάθεση των μαζών προς όφελος της ειρήνης. Πώς, όμως, να χρησιμοποιηθεί; Η αναγνώριση του συνθήματος της ειρήνης και η επανάλυσή του θα ήταν ενθάρρυνση της 'σπουδαιοφάνειας των ανίσχυρων (και πιο συχνά ακόμη χειρότερα: των υποκριτών) λογοκόπων'. Αυτό θα αποτελούσε παραπλάνηση του λαού με την αυταπάτη ότι οι σημερινές κυβερνήσεις, οι σημερινές άρχουσες τάξεις είναι ικανές χωρίς 'να διδαχθούν' (ή σωστότερα χωρίς να παραμεριστούν) από μια σειρά επαναστάσεις, να συνάψουν ειρήνη που να ικανοποιεί κάπως τη δημοκρατία και την εργατική τάξη. Δεν υπάρχει τίποτε που να ρίχνει πιο πολύ στάχτη στα μάτια των εργατών, που να τους υποβάλλει την απατηλή σκέψη ότι η αντίθεση μεταξύ καπιταλισμού και σοσιαλισμού δεν είναι βαθιά, δεν υπάρχει τίποτε που να εξωραϊίζει περισσότερο την καπιταλιστική σκλαβιά. Όχι, εμείς πρέπει να επωφεληθούμε από τη διάθεση αυτή προς όφελος της ειρήνης, για να εξηγήσουμε στις μάζες ότι τα αγαθά που περιμένουν από την ειρήνη δεν είναι δυνατό να αποκτηθούν χωρίς μια σειρά επαναστάσεις.»

σελ. 97-98

«Οι σοσιαλιστές, αντί ν' αφήνουν τους υποκριτές λογοκόπους να εξαπατούν το λαό με φράσεις και υποσχέσεις για δυνατότητα δημοκρατικής ειρήνης, είναι υποχρεωμένοι να εξηγούν στις μάζες ότι είναι αδύνατο να γίνει μια κάπως δημοκρατική ειρήνη χωρίς μια σειρά από επαναστάσεις και χωρίς επαναστατικό αγώνα μέσα σε κάθε χώρα ενάντια στην κυβέρνησή της. Οι σοσιαλιστές, αντί να επιτρέπουν στους αστούς πολιτικάντηδες να εξαπατούν τους λαούς με φράσεις για ελευθερία των εθνών, είναι υποχρεωμένοι να εξηγούν στις μάζες των εθνών που καταπιέζουν άλλα έθνη δεν υπάρχει γι' αυτούς καμιά ελπίδα ν' απελευθερωθούν αν θα βοηθάνε στην καταπίεση άλλων εθνών, αν δεν αναγνωρίσουν και δεν υπερασπίσουν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης αυτών των εθνών, δηλαδή το δικαίωμα για ελεύθερο αποχωρισμό. Να η κοινή για όλες τις χώρες σοσιαλιστική και όχι ιμπεριαλιστική πολιτική στο ζήτημα της ειρήνης και στο εθνικό ζήτημα. Η πολιτική αυτή είναι αλήθεια ασυμβίβαστη στο μεγαλύτερο μέρος της με τους νόμους της εσχάτης προδοσίας, μα ασυμβίβαστη μ' αυτούς τους νόμους της εσχάτης προδοσίας [...]»

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Η στάση των σοσιαλιστών απέναντι στους πολέμους.

σελ. 103-104

«Οι σοσιαλιστές καταδίκαζαν πάντα τους πολέμους ανάμεσα στους λαούς ως κάτι το βάρβαρο και το απάνθρωπο. Η στάση μας όμως απέναντι στον πόλεμο είναι καταρχήν διαφορετική από τη στάση των αστών πασιφιστών (αυτοί είναι οπαδοί και κήρυκες της ειρήνης) και των αναρχικών. Από τους πρώτους διαφέρουμε γιατί καταλαβαίνουμε την αναπόφευκτη σύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στους πολέμους και την πάλη των τάξεων στο εσωτερικό μιας χώρας, γιατί καταλαβαίνουμε ότι είναι αδύνατο να εξλειφθούν οι πόλεμοι χωρίς την εξάλειψη των τάξεων και τη δημιουργία του σοσιαλισμού, καθώς και γιατί αναγνωρίζουμε στο ακέραιο ότι είναι δικαιολογημένοι, προοδευτικοί και αναγκαίοι οι εμφύλιοι πόλεμοι, δηλαδή οι πόλεμοι της καταπιεζόμενης τάξης, ενάντια στην καταπιέζουσα τάξη, οι πόλεμοι των δούλων ενάντια στους δουλοκτήτες, των δουλοπάροικων αγροτών ενάντια στους τσιφλικάδες, των μισθωτών εργατών ενάντια στην αστική τάξη. Και από τους πασιφιστές και από τους αναρχικούς εμείς, οι μαρξιστές, διαφέρουμε γιατί παραδεχόμαστε την ανάγκη να μελετάται ιστορικά ο κάθε πόλεμος χωριστά (από τη σκοπιά του διαλεκτικού υλισμού του Μαρξ). Στην ιστορία υπήρξαν επανειλημμένα πόλεμοι που, παρόλες τις φρικαλεότητες, τις αγριότητες, τις συμφορές και τα βάσανα που συνδέονται αναπόφευκτα με κάθε πόλεμο, ήταν προοδευτικοί, δηλαδή συνετέλεσαν στην ανάπτυξη της ανθρωπότητας, βοήθησαν να καταστραφούν εξαιρετικά βλαβεροί και αντιδραστικοί θεσμοί (όπως, λόγου χάρη, η απολυταρχία ή η δουλοπαροικία), τα πιο βάρβαρα δεσποτικά καθεστώτα της Ευρώπης (το τουρκικό και το ρωσικό). [...]»

Κεφάλαιο Ι. Οι αρχές του σοσιαλισμού και ο πόλεμος του 1914-1915. Για τον πασιφισμό και το σύνθημα της ειρήνης

σελ. 127-128

«Οι διαθέσεις των μαζών υπέρ της ειρήνης εκφράζουν συχνά την απαρχή της διαμαρτυρίας, της αγανάκτησης και της επίγνωσης της αντιδραστικότητας του πολέμου. Είναι χρέος όλων των σοσιαλδημοκρατών να επωφεληθούν απ' αυτές τις διαθέσεις. Οι σοσιαλδημοκράτες θα πάρουν με τη μεγαλύτερη θέρμη μέρος σε κάθε κίνημα και σε κάθε εκδήλωση που θα γίνει πάνω σ' αυτήν τη βάση, δε θα εξαπατήσουν όμως το λαό με την παραδοχή της ιδέας ότι όταν λείπει ένα επαναστατικό κίνημα μπορεί να γίνει ειρήνη χωρίς προσαρτήσεις, χωρίς καταπίεση των εθνών, χωρίς ληστεία, ειρήνη που να μην περιέχει το σπέρμα νέων πολέμων ανάμεσα στις σημερινές κυβερνήσεις και ανάμεσα στις κυρίαρχες τάξεις. Μια τέτοια εξαπάτηση του λαού θ' αποτελούσε απλώς παιχνίδι στα χέρια της μυστικής διπλωματίας των εμπόλεμων κυβερνήσεων και των αντεπαναστατικών τους σχεδίων. Όποιος θέλει σταθερή και δημοκρατική ειρήνη έχει υποχρέωση να είναι υπέρ του εμφυλίου πολέμου, ενάντια στις κυβερνήσεις και την αστική τάξη.»

Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης.

σελ. 210-212

«Το βασικό επιχείρημα είναι ότι το αίτημα του αφοπλισμού είναι η πιο ξεκάθαρη, η πιο αποφασιστική, η πιο συνεπής έκφραση της πάλης ενάντια σε κάθε милитарισμό και ενάντια σε κάθε πόλεμο.

Μα σ' αυτό ακριβώς το βασικό επιχείρημα βρίσκεται η βασική πλάνη των οπαδών του αφοπλισμού. Οι σοσιαλιστές δεν μπορούν να είναι ενάντια σε κάθε πόλεμο, αν δε θέλουν να πάντων να είναι σοσιαλιστές.

Πρώτο. Οι σοσιαλιστές ποτέ δεν ήταν και ποτέ δεν μπορούν να είναι αντίπαλοι των επαναστατικών πολέμων.

[...] Δεύτερο. Και οι εμφύλιοι πόλεμοι είναι πόλεμοι. Όποιος δεν παραδέχεται την πάλη των τάξεων δεν μπορεί να μην παραδέχεται τους εμφύλιους πολέμους, οι οποίοι σε κάθε ταξική κοινωνία αποτελούν τη φυσική και, κάτω από ορισμένες συνθήκες, αναπόφευκτη συνέχιση, ανάπτυξη και όξυνση της ταξικής πάλης. [...] Το να αρνιέσαι τους εμφύλιους πολέμους, ή να τους ξεχνάς, σημαίνει ότι πέφτεις στον έσχατο ομορτυνισμό και απαρνιέσαι τη σοσιαλιστική επανάσταση.

Τρίτο. Ο σοσιαλισμός που νίκησε σε μια μόνη χώρα δεν αποκλείει καθόλου μεριάς όλους γενικά τους πολέμους. Απεναντίας τους προϋποθέτει.»

σελ. 215-219

«Μια καταπιεζόμενη τάξη που δεν επιδιώκει να μάθει να χειρίζεται όπλα, μια τέτοια καταπιεζόμενη τάξη δε θα άξιζε παρά να τη μεταχειρίζονται όπως μεταχειρίζονται τους δούλους. Δεν μπορούμε να ξεχάσουμε, αν δε θέλουμε να μεταβληθούμε σε αστούς πασιφιστές ή οπορτουνιστές, ότι ζούμε σε ταξική κοινωνία και ότι απ' αυτή δεν υπάρχει και ούτε μπορεί να υπάρξει άλλη διέξοδος από την ταξική πάλη. Σε κάθε ταξική κοινωνία – άσχετα αν στηρίζεται στη δουλεία, στη δουλοπαροικία ή, όπως σήμερα, στη μισθωτή εργασία – η τάξη που καταπιέζει είναι ένοπλη. Όχι μόνο ο τωρινός τακτικός στρατός μα και η τωρινή πολιτοφυλακή – ακόμη και στις πιο δημοκρατικές αστικές δημοκρατίες, π.χ. στην Ελβετία – είναι εξοπλισμός της αστικής τάξης ενάντια στο προλεταριάτο [...]

Ο εξοπλισμός της αστικής τάξης ενάντια στο προλεταριάτο είναι ένα από τα πιο μεγάλα, βασικά και σπουδαιότερα γεγονότα της σύγχρονης καπιταλιστικής κοινωνίας. Και μπροστά σ' ένα τέτοιο γεγονός προτείνουν στους επαναστάτες σοσιαλδημοκράτες να προβάλλουν το 'αίτημα' του 'αφοπλισμού'! Αυτό ισοδυναμεί με πλήρη εγκατάλειψη της άποψης της ταξικής πάλης, με παραίτηση από κάθε σκέψη για επανάσταση. Σύνθημά μας πρέπει να είναι: Εξοπλισμός του προλεταριάτου για να νικήσει, ν' απαλλοτριώσει και ν' αφοπλίσει την αστική τάξη. Αυτή είναι η μοναδικά δυνατή τακτική της επαναστατικής τάξης, τακτική που απορρέει απ' όλη την αντικειμενική ανάπτυξη του καπιταλιστικού милитарισμού που υπαγορεύεται από αυτήν την ανάπτυξη. Μόνο αφού αφοπλίσει την αστική τάξη μπορεί το προλεταριάτο, χωρίς να προδώσει την κοσμοϊστορική του αποστολή, να πετάξει στα παλιοσιδέρα κάθε όπλο γενικά και το προλεταριάτο θα το κάνει αυτό αναμφίβολα αλλά μόνο τότε, σε καμιά περίπτωση νωρίτερα.

Αν ο τωρινός πόλεμος προκαλεί στους αντιδραστικούς χριστιανοσοσιαλιστές, στους κλαμπιέρηδες μικροαστούς μόνο φρίκη και τρόμο, μόνο αποστροφή προς κάθε χρησιμοποίηση των όπλων, προς το αίμα, το θάνατο κτλ. τότε πρέπει να πούμε: Η καπιταλιστική κοινωνία ήταν και είναι πάντα μια φρίκη δίχως τέλος. Και αν τώρα αυτός ο πόλεμος, ο πιο αντιδραστικός απ' όλους τους πολέμους, ετοιμάζει σ' αυτήν την κοινωνία ένα τέλος γεμάτο φρίκη εμείς δεν έχουμε κανένα λόγο να πέσουμε σε απόγνωση. Και στην αντικειμενική του σημασία το 'αίτημα' του αφοπλισμού - ή σωστότερα: του ονειροπόλημα του αφοπλισμού – δεν είναι τίποτε άλλο παρά εκδήλωση ακριβώς απόγνωσης σε μια τέτοια περίοδο που μπροστά στα μάτια όλων προετοιμάζεται με τις δυνάμεις της ίδιας της αστικής τάξης ο μοναδικά νόμιμος και επαναστατικός πόλεμος, δηλαδή ο εμφύλιος πόλεμος ενάντια στην ιμπεριαλιστική αστική τάξη.

[...] Έργο της αστικής τάξης είναι να αναπτύσει τα τραστ, να σπρώχνει τα γυναικόπαιδα στις φάμπρικες, να τα βασανίζει εκεί, να τα διαφθείρει και να τα καταδικάζει στην έσχατη φτώχεια. Εμείς δε 'διεκδικούμε' μια τέτοια ανάπτυξη, δεν την 'υποστηρίζουμε', παλεύουμε ενάντια της. Μα πώς παλεύουμε; Ξέρουμε ότι τα τραστ και η δουλειά των γυναικών στα εργοστάσια αποτελούν πρόοδο. Δε θέλουμε να πάμε πίσω, στη χειροτεχνία, στον προμονοπωλιακό καπιταλισμό, στη σπιτική δουλειά των γυναικών. Εμπρός μέσω των τραστ, κτλ. και πέρα απ' αυτά προς το σοσιαλισμό!

Ο συλλογισμός αυτός ισχύει, τηρουμένων των αναλογιών, και για τη σημερινή στρατιωτικοποίηση του λαού. Σήμερα η ιμπεριαλιστική αστική τάξη στρατιωτικοποιεί όχι μονάχα όλο το λαό μα και τη νεολαία. Αύριο θ' αρχίσει, ίσως, να στρατιωτικοποιεί και τις γυναίκες. Εμείς παίρνοντας αφορμή απ' αυτό, πρέπει να πούμε: Τόσο το καλύτερο! Γρηγορότερα εμπρός! Όσο πιο γρήγορα τόσο θα βρεθούμε πλησιέστερα στην ένοπλη εξέγερση ενάντια στον καπιταλισμό. Πώς μπορούν οι σοσιαλδημοκράτες να αφήνονται να τρομοκρατηθούν από τη στρατιωτικοποίηση της νεολαίας κτλ. όταν δεν ξεχνούν το παράδειγμα της Κομμούνας; [...] Και θα ήταν στ' αλήθεια πολύ άσχημο αν οι σοσιαλδημοκράτες, σε πείσμα όλων των οικονομικών και πολιτικών γεγονότων, άρχιζαν να αμφιβάλλουν ότι η ιμπεριαλιστική εποχή και οι ιμπεριαλιστικοί πόλεμοι δεν μπορούν παρά να οδηγήσουν αναπόφευκτα. Στην επανάληψη αυτών των γεγονότων.

[...] Τον καιρό της Κομμούνας γυναίκες και παιδιά 13 χρονών πολέμησαν δίπλα στους άντρες. Και δεν μπορεί να συμβεί διαφορετικά και στις μελλοντικές μάχες για την ανατροπή της αστικής τάξης.

[...] Τώρα η στρατιωτικοποίηση διεισδύει σ' όλη την κοινωνική ζωή. Ο ιμπεριαλισμός είναι η άγρια πάλη των μεγάλων Δυνάμεων για το μοίρασμα και το ξαναμοίρασμα του κόσμου – γι' αυτό δεν μπορεί παρά να οδηγήσει αναπόφευκτα στην παραπέρα στρατιωτικοποίηση όλων των χωρών και των ουδέτερων και των μικρών. Τι θα κάνουν ενάντια σ' αυτό οι προλετάρισσες. Θα καταριούνται απλώς κάθε πόλεμο και καθετί το στρατιωτικό, θα ζητούν μονάχα αφοπλισμό; Ποτέ οι γυναίκες μιας καταπιεζόμενης τάξης, που είναι πραγματικά επαναστατική, δε θα συμβιβαστούν μ' ένα τέτοιο επαίσχυντο ρόλο. Αλλά θα πουν στα παιδιά τους: 'Γρήγορα θα γίνεις μεγάλος. Θα σου δώσουν όπλο. Πάρτο και μάθε καλά την πολεμική τέχνη. Αυτή η μάθηση είναι απαραίτητη στους προλετάριους – όχι για να πυροβολούν ενάντια στ' αδέρφια τους, τους εργάτες των άλλων χωρών, όπως γίνεται στον τωρινό πόλεμο και όπως σε συμβουλευούν να κάνεις οι προδότες του σοσιαλισμού, μα για να παλεύουν ενάντια στην αστική τάξη της δικής τους χώρας, για να βάλουν τέρμα στην εκμετάλλευση, την αθλιότητα και τους πολέμους, όχι με ευσεβείς ευχές, αλλά νικώντας την αστική τάξη και αφοπλίζοντάς την'.

[...] Μια από τις κυριότερες αιτίες που κάνουν απαράδεκτο το αίτημα του αφοπλισμού είναι ακριβώς ότι αυτό και οι αυταπάτες που γεννιούνται αναπόφευκτα απ' αυτό αδυνατίζουν και εξασθενούν την πάλη μας ενάντια στον οπορτουνισμό.»

σελ. 222

«*Η αστική τάξη όλων των ιμπεριαλιστικών μεγάλων Δυνάμεων, της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Αυστρίας, της Ρωσίας, της Ιταλίας, της Ιαπωνίας, των Ηνωμένων Πολιτειών, έχει γίνει τόσο αντιδραστική και είναι τόσο διαποτισμένη από την τάση για παγκόσμια κυριαρχία, που κάθε πόλεμος από μέρους της αστικής τάξης αυτών των χωρών μπορεί να είναι μόνο αντιδραστικός. Το προλεταριάτο όχι μόνο πρέπει να είναι ενάντια σε κάθε τέτοιο πόλεμο μα και πρέπει να επιθυμεί την ήττα της 'δικής τους' κυβέρνησης σ' αυτούς τους πολέμους και να χρησιμοποιεί την ήττα αυτή για την επαναστατική εξέγερση, αν δεν πετύχει η εξέγερση που θα είχε σκοπό την παρεμπόδιση του πολέμου.»*

Για τη χωριστή ειρήνη.

σελ. 230

«*Οι 'σοσιαλιστές' εκείνοι που με κοινότυπες φράσεις για ωραία πράγματα γενικά (υπεράσπιση της πατρίδας, δημοκρατική ειρήνη), χωρίς να ξεσκεπάζουν τις μυστικές συνθήκες της κυβέρνησής τους σχετικά με τη διαρπαγή ξένων χωρών, ρίχνουν στάχτη στα μάτια και συσκοτίζουν τα μυαλά των εργατών – τέτοιοι 'σοσιαλιστές' διαπράττουν ολοκληρωτική προδοσία απέναντι στο σοσιαλισμό.*

[...] Ο πόλεμος είναι συνέχιση της πολιτικής. Και η πολιτική 'συνεχίζεται' επίσης στη διάρκεια του πολέμου!

[...] Ο 'σοσιαλιστής' που με σε μια τέτοια κατάσταση πραγμάτων απευθύνει στους λαούς και στις κυβερνήσεις λόγους για μια καλούτσικη ειρήνη, είναι ίδιος και απaráλλακτος με τον παπά που βλέπει μπροστά του στην εκκλησία στα πρώτα στασίδια την ιδιοκτήτρια ενός οίκου ανοχής και τον αστυνομικό σταθμάρχη, που έχουν άρε-δώσε μεταξύ τους και 'κηρύσσει' σ' αυτούς και στο λαό την αγάπη προς τον πλησίον και την τήρηση των χριστιανικών εντολών.»

σελ. 237

«*Θα τερματιστεί άραγε ο σημερινός πόλεμος μ' αυτόν τον τρόπο σ' ένα πολύ κοντινό μέλλον, ή η Ρωσία 'θα επιμείνει' κάπως περισσότερο καιρό στην επιδίωξη της να νικήσει τη Γερμανία και να ληστέψει όσο το δυνατόν περισσότερο την Αυστρία; Θα παίξουν άραγε οι διαπραγματεύσεις για χωριστή ειρήνη το ρόλο ελιγμού ενός επιδέξιου εκβιαστή; [...] Είτε έτσι είτε αλλιώς ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος δεν μπορεί να τερματιστεί με κανενός άλλου είδους ειρήνη εκτός από την ιμπεριαλιστική, αν ο πόλεμος αυτός δε μετατραπεί σε εμφύλιο πόλεμο του προλεταριάτου ενάντια στην αστική τάξη για το σοσιαλισμό. Είτε έτσι είτε αλλιώς, με εξαίρεση αυτήν την τελευταία έκβαση, ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος θα οδηγήσει στο δυνάμωμα της μιας ή της άλλης από τις τρεις ισχυρότερες ιμπεριαλιστικές Δυνάμεις, της Αγγλίας, Γερμανίας, Ρωσίας, σε βάρος των αδυνάτων (Σερβίας, Τουρκίας, Βελγίου κτλ) και είναι πέρα για πέρα δυνατό να δυναμώσουν ύστερα από τον πόλεμο και οι τρεις αυτοί ληστές αφού μοιραστούν τα αρπαγμένα (αποικίες, Βέλγιο, Σερβία, Αρμενία) και όλος ο καυγός θα είναι μόνο σε ποια αναλογία να μοιραστεί αυτή η λεία.*

Είτε έτσι είτε αλλιώς αναπόδραστα, αναπόφευκτα και αναμφίβολα θα την πάθουν και θα εξευτελιστούν τόσο οι ολοκληρωτικοί και ανοιχτοί σοσιαλσοβινιστές, δηλαδή τα υποκείμενα που παραδέχονται απροκάλυπτα την 'υπεράσπιση της πατρίδας' στον τωρινό πόλεμο, όσο και οι σκεπασμένοι, μεσοβέζικοι σοσιαλσοβινιστές, δηλαδή οι καουτσκιστές που κηρύσσουν την 'ειρήνη' γενικά, 'χωρίς νικητές και ηττημένους' κτλ.»

Πασιφισμός αστικός και πασιφισμός σοσιαλιστικός. Άρθρο (ή Κεφάλαιο) IV. Το Τσίμερβαλντ σε σταυροδρόμι.

σελ. 294

«*Γιατί οι αστοί πασιφιστές και οι 'σοσιαλιστές' μιμητές ή παπαγάλοι τους πάντα φαντάζονταν την ειρήνη ως κάτι το θεμελιακά διαφορετικό, με την έννοια ότι η ιδέα 'Ο πόλεμος είναι η συνέχιση της ειρηνικής πολιτικής, η ειρήνη είναι η συνέχιση της πολεμικής πολιτικής' ποτέ δεν κατανοήθηκε από τους πασιφιστές των δυο αποχρώσεων. Το ότι ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος του 1914-1917 είναι η συνέχιση της ιμπεριαλιστικής πολιτικής του 1898-1914, αν όχι ακόμη πιο παλιότερης περιόδου, αυτό δεν ήθελαν και δε θέλουν να το δουν ούτε οι αστοί, ούτε οι σοσιαλσοβινιστές πασιφιστές.»*

σελ. 296

«*Η Ευρώπη περνάει επαναστατική κατάσταση. Ο πόλεμος και η ακρίβεια την οξύνουν. Το πέρασμα από τον πόλεμο στην ειρήνη δεν παραμερίζει καθόλου αναγκαστικά την επαναστατική κατάσταση, επειδή από πουθενά δε βγαίνει ότι τα εκατομμύρια των εργατών που έχουν τώρα στα χέρια τους ένα θαυμάσιο οπλισμό θα αφήσουν οπωσδήποτε και δίχως άλλο 'να τους αποπλίσσει ειρηνικά' η αστική τάξη, αντί να εκπληρώσουν τη συμβουλή του Κ. Λίμπκνεχτ, δηλαδή να στρέψουν τα όπλα ενάντια στη δική τους αστική τάξη.»*

Πόλεμος και επανάσταση.

σελ. 359

«[...] αν η επαναστατική τάξη της Ρωσίας, η εργατική τάξη, έρθει στην εξουσία πρέπει να προτείνει ειρήνη. Και αν στους όρους μας οι καπιταλιστές της Γερμανίας ή οποιαδήποτε άλλης χώρας απαντήσουν με άρνηση τότε όλη η εργατική τάξη θα είναι υπέρ του πολέμου. Εμείς δεν προτείνουμε να τερματίσουμε τον πόλεμο μεμιάς. Αυτό δεν το υποσχόμαστε. Εμείς δεν κηρύσσουμε ένα τέτοιο αδύνατο και απραγματοποίητο πράγμα, όπως τον τερματισμό του πολέμου με τη θέληση μιας πλευράς. Τέτοιες υποσχέσεις είναι εύκολο να τις δίνει κανείς μα είναι αδύνατο να τις εκπληρώσει. Δεν είναι δυνατό να βγει κανείς εύκολα απ' αυτόν το φρικτό πόλεμο. Ο πόλεμος κρατάει τρία χρόνια. Θα πολεμάτε δέκα χρόνια ή θα βαδίζετε για τη δύσκολη, την επίπονη επανάσταση. Άλλη διέξοδος δεν υπάρχει. Εμείς λέμε: Τον πόλεμο, που άρχισαν οι κυβερνήσεις των καπιταλιστών, μπορεί να τον τερματίσει μόνο η εργατική επανάσταση.»

σελ. 361

«Κανένας δε θα νικήσει σ' αυτόν τον πόλεμο εκτός από την εργατική επανάσταση σε μερικές χώρες. Ο πόλεμος δεν είναι παιχνιδάκι, ο πόλεμος είναι ένα πράγμα ανήκουστο, ο πόλεμος στοιχίζει εκατομμύρια θύματα και δεν είναι τόσο εύκολο να τον τερματίσεις.

Οι στρατιώτες στο μέτωπο δεν μπορούν να αποκόψουν το μέτωπο από το κράτος και να αποφασίσουν κατά βούληση. Οι στρατιώτες στο μέτωπο είναι ένα τμήμα της χώρας. Όσο το κράτος βρίσκεται σε πόλεμο, θα υποφέρει και το μέτωπο. Εδώ δεν μπορεί να γίνει τίποτε. Τον πόλεμο των προκάλεσαν οι κυρίαρχες τάξεις και θα τον τερματίσει μόνο η επανάσταση της εργατικής τάξης. Το αν θα έχετε γρήγορη ειρήνη εξαρτάται μόνο από το δρόμο που θα πάρει η εξέλιξη της επανάστασης. Οποιαδήποτε συναισθηματικά πράγματα κι αν λέγονται, όσο κι αν σας λένε: Ελάτε να βάλλουμε αμέσως τέρμα στον πόλεμο, αυτό δεν μπορεί να γίνει χωρίς την άνοδο της επανάστασης. Όταν η εξουσία περάσει στα χέρια των Σοβιέτ των εργατών, στρατιωτών και αγροτών βουλευτών οι καπιταλιστές θα ταχτούν εναντίον μας: Η Ιαπωνία, - ενάντια, η Γαλλία - ενάντια, η Αγγλία - ενάντια· εναντίον μας θα ταχτούν οι κυβερνήσεις όλων των χωρών. Εναντίον μας θα είναι οι καπιταλιστές, μαζί μας θα είναι οι εργάτες. Τότε θα μπει τέρμα στον πόλεμο που άρχισαν οι καπιταλιστές. Να η απάντηση στην ερώτηση, πώς να τερματίσουμε τον πόλεμο.»

Για τις Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης.

σελ. 163

«Από την άποψη των οικονομικών όρων του ιμπεριαλισμού, δηλαδή της εξαγωγής κεφαλαίων και του μοιράσματος του κόσμου από τις 'προηγμένες' και 'πολιτισμένες' αποικιακές δυνάμεις, οι Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης μέσα σε καπιταλιστικό καθεστώς είτε είναι απραγματοποίητες είτε είναι αντιδραστικές.»

σελ. 165-166

«Οι Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης στις συνθήκες του καπιταλισμού θα ισοδυναμούσαν με συμφωνία για το μοίρασμα των αποικιών.

[...] Φυσικά είναι δυνατές προσωρινές συμφωνίες ανάμεσα σε καπιταλιστές και ανάμεσα σε κράτη. Μ' αυτήν την έννοια μπορεί αν δημιουργηθούν και οι Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης ως συμφωνία των Ευρωπαϊκών καπιταλιστών... με ποιο σκοπό; Μόνο με το σκοπό να πνίξουν από κοινού το σοσιαλισμό στην Ευρώπη, να περιφρουρήσουν από κοινού της ληστεμένες αποικίες ενάντια στην Ιαπωνία και στην Αμερική, που θεωρούν τον εαυτό τους στο έπακρο αδικημένο με τη σημερινή μοιρασιά των αποικιών και που τον τελευταίο μισό αιώνα δυνάμωσαν ασύγκριτα πιο γρήγορα απ' ό,τι καθυστερημένη μοναρχική Ευρώπη, που άρχισε να σαπίζει από τα γεράματα. Σε σύγκριση με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής η Ευρώπη στο σύνολό της σημαίνει οικονομική στασιμότητα. Η δημιουργία των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης με τη σημερινή οικονομική βάση, δηλαδή στις συνθήκες του καπιταλισμού, θα σήμαινε οργάνωση της αντίδρασης για να παρεμποδιστεί η πιο γρήγορη ανάπτυξη της Αμερικής. Πέρασαν για πάντα οι καιροί που η υπόθεση της δημοκρατίας και η υπόθεση του σοσιαλισμού συνδέονταν μόνο με την Ευρώπη.»

Ανισόμετρη ανάπτυξη και σοσιαλιστική επανάσταση

Λένιν ΒΙ. (2013). Για τον πόλεμο και τη σοσιαλιστική επανάσταση. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα.

Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης

σελ. 166-167

«Οι Ενωμένες Πολιτείες του κόσμου (και όχι της Ευρώπης) είναι η κρατική εκείνη μορφή ένωσης και ελευθερίας των εθνών που εμείς τη συνδέουμε με το σοσιαλισμό - ως τότε που η πλήρης νίκη του κομμουνισμού θα οδηγήσει στην οριστική εξαφάνιση κάθε κράτους, μαζί και του δημοκρατικού. Ωστόσο το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών του κόσμου, ως αυτοτελές σύνθημα, είναι αμφίβολο αν θα ήταν σωστό, πρώτο, γιατί συγχωνεύεται με το σοσιαλισμό και, δεύτερο, γιατί θα μπορούσε να προκαλέσει τη λαθεμένη ερμηνεία ότι είναι αδύνατη η νίκη του σοσιαλισμού σε μια μόνη χώρα, τη λαθεμένη ερμηνεία για τη στάση αυτής της χώρας απέναντι στις υπόλοιπες.

Η ανισόμετρη οικονομική και πολιτική ανάπτυξη είναι απόλυτος νόμος του καπιταλισμού. Από δω βγαίνει πως είναι δυνατή η νίκη του σοσιαλισμού στην αρχή σε λίγες ή ακόμη και σε μια μονάχα, χωριστά παρμένη, καπιταλιστική χώρα. Το νικηφόρο προλεταριάτο αυτής της χώρας, απαλλοτριώνοντας τους καπιταλιστές και οργανώνοντας στη χώρα του τη σοσιαλιστική παραγωγή, θα ορθωνόταν ενάντια στον υπόλοιπο κόσμο, τον καπιταλιστικό κόσμο, παίρνοντας μαζί του τις καταπιεζόμενες τάξεις των άλλων χωρών, ξεσηκώνοντας στις χώρες αυτές εξεγέρσεις ενάντια στους καπιταλιστές, δρώντας σε περίπτωση ανάγκης ακόμη και με στρατιωτική δύναμη ενάντια στις εκμεταλλεύτριες τάξεις και τα κράτη τους. Πολιτική μορφή της κοινωνίας, όπου νικάει το προλεταριάτο ανατρέποντας την αστική τάξη, θα είναι η λαοκρατική δημοκρατία, που θα συγκεντρώσει όλο και περισσότερο τις δυνάμεις του προλεταριάτου του δοσμένου έθνους, ή των δοσμένων εθνών, στην πάλη ενάντια στα κράτη που δε θα έχουν ακόμη περάσει στο σοσιαλισμό. Δεν είναι δυνατή η εξάλειψη των τάξεων χωρίς τη δικτατορία της καταπιεζόμενης τάξης, του προλεταριάτου. Δεν είναι δυνατή η ελεύθερη ένωση των εθνών στο σοσιαλισμό χωρίς μια λίγο-πολύ μακρόχρονη, επίμονη πάλη των σοσιαλιστικών δημοκρατιών ενάντια στα οπισθοδρομικά κράτη.»

Το στρατιωτικό πρόγραμμα της προλεταριακής επανάστασης

σελ. 212-213

«Η ανάπτυξη του καπιταλισμού συντελείται στον ανώτατο βαθμό ανισόμετρα στις διάφορες χώρες. Κι ούτε μπορεί να γίνει διαφορετικά στις συνθήκες της εμπορευματικής παραγωγής. Από δω βγαίνει το αδιαφιλονίκητο συμπέρασμα: Ο σοσιαλισμός δεν μπορεί να νικήσει ταυτόχρονα σ' όλες τις χώρες και οι υπόλοιπες θα παραμείνουν για ένα διάστημα αστικές ή προαστικές. Αυτό δεν μπορεί παρά να προκαλέσει όχι μονάχα προστριβές μα και άμεση επιδίωξη της αστικής τάξης των άλλων χωρών να συντρίψει το νικηφόρο προλεταριάτο του σοσιαλιστικού κράτους. Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο πόλεμος από την πλευρά μας θα ήταν νόμιμος και δίκαιος. Θα ήταν πόλεμος υπέρ του σοσιαλισμού, για την απελευθέρωση άλλων λαών από την αστική τάξη.»